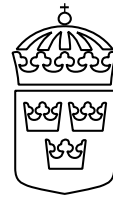

Regeringens skrivelse

2020/21:114

Strategisk exportkontroll 2020 – krigsmateriel Skr. och produkter med dubbla användningsområden 2020/21:114

Regeringen överlämnar denna skrivelse till riksdagen.

Stockholm den 8 april 2021

Stefan Löfven

Morgan Johansson
(Utrikesdepartementet)

Skrivelsens huvudsakliga innehåll

I skrivelsen redogör regeringen för den svenska exportkontrollpolitiken i fråga om krigsmateriel och produkter med dubbla användningsområden under 2020. Skrivelsen innehåller också en redovisning av den export som har förekommit under året. Dessutom beskrivs samarbetet inom EU och i andra internationella forum i frågor som rör strategisk exportkontroll av såväl krigsmateriel som produkter med dubbla användningsområden.

Innehållsförteckning

1	Regeringens skrivelse om strategisk exportkontroll	3
2	Krigsmateriel	7
2.1	Bakgrund och regelverk	7
2.2	Försvarsexportens roll ur ett säkerhetspolitiskt perspektiv	11
2.3	Samarbetet inom EU om exportkontroll av krigsmateriel.....	14
2.4	Övrigt internationellt samarbete om exportkontroll av krigsmateriel.....	19
3	Produkter med dubbla användningsområden	22
3.1	Bakgrund och definitioner.....	22
3.2	Reglering av produkter med dubbla användningsområden.....	23
3.3	Samarbete inom de internationella exportkontrollregimerna.....	26
3.4	Samarbetet inom EU om produkter med dubbla användningsområden.....	29
3.5	FN:s säkerhetsråds resolution 1540 och initiativet om säkerhet mot spridning av massförstörelsevapen	31
4	Ansvariga myndigheter.....	32
4.1	Inspektionen för strategiska produkter	32
4.2	Strålsäkerhetsmyndigheten.....	36
5	Statistikredovisning.....	38
Bilaga 1	Export av krigsmateriel	40
Bilaga 2	Export av produkter med dubbla användningsområden.....	75
Bilaga 3	Inspektionen för strategiska produkter om viktiga tendenser inom svensk och internationell exportkontroll.....	86
Bilaga 4	Regelverk i urval	101
Bilaga 5	Förkortningar.....	107
Bilaga 6	Vägledning till andra källor.....	108
	Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 8 april 2021	109

1 Regeringens skrivelse om strategisk exportkontroll

I denna skrivelse redovisar regeringen sin politik när det gäller den strategiska exportkontrollen under 2020 – dvs. exportkontrollen av krigsmateriel och produkter med dubbla användningsområden. Med termen produkter med dubbla användningsområden (PDA) avses föremål tillverkade för civilt bruk, som även kan användas för tillverkning av massförstörelsevapen eller krigsmateriel.

Kontrollen av export av krigsmateriel är nödvändig för att uppfylla våra nationella målsättningar och internationella åtaganden, samt för att säkerställa att utförseln av produkter från Sverige görs i enlighet med fastställt exportkontrollregelverk. Krigsmateriel får enligt 1 § andra stycket lagen (1992:1300) om krigsmateriel endast exporteras om det finns säkerhets- eller försvarspolitiska skäl för det och det inte strider mot Sveriges internationella förpliktelser eller Sveriges utrikespolitik i övrigt. Tillståndsprövningen sker i enlighet med de svenska riktlinjerna för krigsmaterielexport, EU:s gemensamma ståndpunkt om fastställande av gemensamma regler för kontrollen av export av militär teknik och krigsmateriel samt FN:s vapenhandelsfördrag (Arms Trade Treaty, ATT). Inspektionen för strategiska produkter (ISP) är behörig tillståndsmyndighet.

De multilaterala avtalen och instrumenten om nedrustning och icke-spridning av massförstörelsevapen är viktiga uttryck för det internationella samfundets strävan att förhindra spridning av sådana vapen. Genom att kontrollera handeln med produkter med dubbla användningsområden kan spridningen motverkas. Det är ett arbete vars målsättningar Sverige fullt ut delar. Av detta skäl krävs en strikt och effektiv nationell exportkontroll. Exportkontrollen är ett centralt instrument som möjliggör för enskilda stater att uppfylla sina internationella åtaganden på icke-spridningsområdet.

Detta är trettiosjunde gången som regeringen i en skrivelse till riksdagen redogör för sin politik på exportkontrollområdet. Den första skrivelsen om strategisk exportkontroll överlämnades 1985. Sverige var då bland de första länderna i Europa med att redovisa det gångna årets aktiviteter på området.

Skrivelsen har sedan dess utvecklats från en kortfattad sammanställning av svensk krigsmaterielexport till en omfattande redogörelse för svensk exportkontrollpolitik i dess helhet. Fler statistiska uppgifter kan i dag lämnas tack vare bättre informationsbehandlingssystem och en öppnare politik. Parallellt med den svenska redovisningen har medlemsstaterna i EU sedan 2000 gradvis utvecklat en gemensam och detaljerad redovisning. Regeringen eftersträvar kontinuerligt en ökad öppenhet på exportkontrollområdet.

Som ett led i arbetet för ökad öppenhet och transparens på exportkontrollområdet redovisas i årets skrivelse bl.a. mer detaljerad information om avslagsbeslut, krigsmaterielexportens historiska utveckling och avtal om samarbete och licenstillverkning, se exempelvis *bilaga 1* och *bilaga 2*.

ISP och Strålsäkerhetsmyndigheten (SSM) bidrar, på begäran av regeringen, med statistikunderlag till skrivelsen. Statistiken i skrivelsen kompletterar den information som lämnas i myndigheternas egna publikationer. I *bilaga 3* ger ISP även sin egen syn på viktiga tendenser i den svenska och internationella exportkontrollen.

Viktiga händelser under året

Trots att covid-19 har påverkat förutsättningarna för att genomföra vissa möten och besök kunde verksamheten på exportkontrollområdet under 2020 i allt väsentligt fortlöpa väl. ISP har fortsatt att följa upp och genomföra det skärpta svenska regelverket för export av krigsmateriel som trädde i kraft i april 2018. Regeringen utsåg i mars 2020 en ny generaldirektör för ISP.

Det svenska exportkontrollregelverket uppdateras regelbundet. På det sättet förbättras möjligheterna att framgångsrikt hantera de utmaningar som präglar icke-spridningsarbetet. Exempelvis bereddes fortsatt under året inom Regeringskansliet ett förslag om att införa mer systematiska efterkontroller (verifikationsbesök) i utlandet av export från Sverige av lätta vapen. Sådana kontroller kan vara ett värdefullt komplement till en strikt tillståndsprövning för att motverka avledning av materiel till icke-avsedda mottagare. Regeringens avsikt är att ett system för efterkontroller införs 2021.

Efterkontroll innebär besök av personal från exporterande land i ett land till vilket viss krigsmateriel exporterats, för att få bekräftelse på att materielen inte avletts. Syftet är även att därigenom stärka det ömsesidiga förtroendet. Efterkontroller har tidigare främst bedrivits av USA, men har på senare år införts även av bl.a. Schweiz, Spanien och Tyskland.

EU:s medlemsstater avslutade 2019 en översyn av tillämpningen av EU:s gemensamma ståndpunkt (2008/944/Gusp) och dess användarguide. Översynen resulterade i uppdateringar som speglar ett antal internationella förändringar på exportkontrollområdet sedan den gemensamma ståndpunkten infördes 2008. Några av de förbättringar som beslutades i översynen 2019 genomfördes under 2020, såsom en ny offentlig webbplats med utförlig statistik och en gemensam ansats ifråga om slutanvändarintyg gällande små och lätta vapen.

Som en följd av Storbritanniens utträde ur EU lämnade landet Europeiska unionens rådsarbetsgrupp för export av konventionella vapen (EU Working Party on Conventional Arms Export, Coarm) under 2020.

I november 2020 undertecknade Danmark, Finland, Norge och Sverige ett underavtal om exportkontrollfrågor, som utgör en bilaga till de fyra ländernas tidigare ingångna avtal om samarbete på försvarsmaterielområdet.

Regelverket för exportkontroll av produkter med dubbla användningsområden är gemensamt för EU:s medlemsstater. Arbetet i rådsarbetsgruppen för PDA-frågor dominerades under 2020 av fortsatta förhandlingar om kommissionens förslag till omarbetning av rådets förordning (EG) nr 428/2009 om upprättande av en gemenskapsordning för kontroll av export, överföring, förmedling och transitering av

produkter med dubbla användningsområden (den s.k. PDA-förordningen). Den s.k. trilog-processen, där resultatet av medlemsstaternas förhandlingsarbete förankras med Europaparlamentet och kommissionen, kunde i november avslutas med en överenskommelse av den slutliga kompromisstexten. Slutligt antagande väntas under våren 2021, med ikraftträdande efter sommaren.

Med anledning av att Storbritanniens utträdesavtal med EU löpte ut den 31 december 2020 – vilket innebar att EU:s medlemsstaters handel med Storbritannien framgent utgör export och import mellan EU och tredjeland – gjordes i slutet av året en ändring i bilaga IIa i PDA-förordningen. Ändringen innebar att Storbritannien lades till den grupp särskilt utvalda länder (Australien, Japan, Kanada, Liechtenstein, Norge, Nya Zeeland, Schweiz och USA) som omfattas av unionens generella exporttillstånd nr EU001. Mot samma bakgrund som för EU001-ändringen, togs även ett Euroatomavtal fram med Storbritannien. Avtalet utgör ett heltäckande samarbetsavtal mellan Euratom och Storbritannien beaktande av respektive parts internationella förpliktelser inklusive exportkontroll.

De internationella exportkontrollregimerna (se avsnitt 3.2 för en genomgång av regimerna) arbetar sedan länge med tidig identifiering av nya icke-kontrollerade produkter och teknologier, som kan användas för militära ändamål. Den allt snabbare tekniska utvecklingen inom framväxande teknologier, t.ex. artificiell intelligens, kvantdatorer och bioteknik, gör detta arbete allt mer angeläget. Sverige berörs av utvecklingen då vi har en exportorienterad och avancerad industri med spjutspets-teknologi. Framväxande känsliga teknologier kräver allt större uppmärksamhet – både hemmavid genom t.ex. stärkt myndighetssamverkan och internationellt genom samarbete med andra länder i de olika exportkontrollregimerna.

Verksamheten under vapenhandelsfördraget (ATT) fortsatte under 2020, dock med anpassade arbetsformer till följd av covid-19. Sverige har fortsatt att stödja statsparternas genomförande av fördraget och främja en ytterligare anslutning genom frivilliga bidrag till de fonder som finns för genomförandestöd samt till civilsamhälleskoalitionen Control Arms. Vid slutet av 2020 hade ATT 110 statsparter.

I januariavtalet, som är en sakpolitisk överenskommelse mellan Socialdemokraterna, Centerpartiet, Liberalerna och Miljöpartiet de gröna, uttalar en principiell inställning om att inte godkänna vapenexportaffärer till icke-demokratiska länder som deltar militärt i Jemenkonflikten så länge konflikten pågår. Regeringens politik på detta område överensstämmer med det principiella ställningstagandet i januariavtalet och regeringen prövar ärenden utifrån gällande regelverk.

Sammanfattning av det statistiska underlaget

I två bilagor till denna skrivelse redovisas samlad statistik över tillståndsgivningen och svensk export av krigsmateriel respektive produkter med dubbla användningsområden.

Redovisningen av export och annan krigsmaterielrelaterad verksamhet 2020 görs i *bilaga 1*. Exporten visas också över tid, eftersom enstaka

tillstånd och leveranser av större system kan orsaka kraftiga svängningar i den årliga statistiken.

Under 2020 innehade 293 företag, myndigheter och privatpersoner tillstånd att tillverka eller tillhandahålla krigsmateriel. På tre år har antalet tillståndsinnehavare ökat med knappt 60 procent. En anledning till ökningen är att ändringar i lagen om krigsmateriel innebär att viss ytterligare verksamhet kräver tillhandahållandetillstånd. Ökningen avser främst aktörer som tillhandahåller krigsmateriel till statliga myndigheter och underleverantörer till systemtillverkare av krigsmateriel.

Under 2020 tog 56 länder emot leveranser av krigsmateriel från Sverige.

Värdet av krigsmaterielexporten uppgick under 2020 till drygt 16,3 miljarder kronor. Exportvärdet var därmed i paritet med föregående år. Vissa större samarbeten och exportaffärer påverkar fortsatt statistiken i stor utsträckning. De större försäljningarnas påverkan har dock minskat och siffrorna för 2020 uppvisar en jämnare fördelning av exporten bland de etablerade mottagarländerna.

När det gäller enskilda mottagarländer får den tidigare redovisade exporten av det luftburna radarsystemet GlobalEye till Förenade Arabemiraten stort genomslag i statistiken, och landet var därför under 2020 den värdemässigt största mottagaren av svensk krigsmateriel (3,26 miljarder kronor). Exporten utgör en följdleverans till tidigare levererad materiel. Exporttillstånd till affären beviljades 2016. Inga nya exportaffärer har godkänts till landet sedan 2017. Vid sidan av denna affär följde exporten under 2020 mönstret från tidigare år och drygt två tredjedelar av värdet avsåg EU-länder och andra samarbetsländer.

Vid sidan av Förenade Arabemiraten var USA (2,45 miljarder kronor) och Brasilien (1,94 miljarder kronor) de största mottagarländerna. Exporten till USA utgjordes av bland annat markstridssystem och marina artillerisystem medan exporten till Brasilien i huvudsak utgjordes av fortsatta leveranser inom ramen för Gripenprojektet. Gällande Pakistan utgjordes exportvärdet till största del av en följdleverans som avsåg en kompletterande leverans av ett luftburet radarsystem.

Cirka två tredjedelar av exporten under 2020 gick till den krets av 39 länder som är Sveriges mest etablerade samarbetsländer. Till länder i Mellanöstern har endast leveranser i kategorin övrig krigsmateriel skett. Den exporten har avsett följdleveranser samt leveranser inom ramen för internationella materielsamarbeten. Ingen export till Turkiet eller till länder i Nordafrika genomfördes under 2020.

Värdet av de beviljade utförseltillstånden under 2020 uppgick till knappt 15 miljarder kronor, vilket är en ökning med drygt 10 procent jämfört med 2019.

Den absoluta merparten av tillståndsvärdet 2020 avsåg export till de etablerade samarbetsländerna. USA var det enskilt största mottagarlandet sett till tillståndsvärdet (drygt 5 miljarder kronor). Endast 11 av 698 utförseltillstånden för försäljning rörde nya affärer med länder utanför den etablerade samarbetskretsen.

I *bilaga 2* redovisas tillståndsgivningen för produkter med dubbla användningsområden. Till skillnad från vad som gäller för krigsmaterielexporten lämnar berörda företag inga leveransdeklarationer. Det innebär att uppgifter saknas om den faktiska exporten. Överföring av produkter med dubbla användningsområden inom EU kräver i regel inget

tillstånd. Vidare möjliggör omfattande generella tillstånd att export till vissa samarbetsländer utanför EU inte kräver tillstånd i det enskilda fallet. Detta innebär att mottagarländer som är föremål för merparten av PDA-exporten inte finns med i statistiken.

Skr. 2020/21:114

2 Krigsmateriel

2.1 Bakgrund och regelverk

Krav på tillstånd för export av krigsmateriel är nödvändigt för att säkerställa att utförelse av produkter från Sverige och lämnande av tekniskt bistånd sker i enlighet med fastställt exportkontrollregelverk. Kontrollen enligt krigsmaterielagstiftningen omfattar tillverkning, tillhandahållande och utförelse av krigsmateriel liksom avtal om samarbeten eller tillverkningsrätt m.m. avseende sådan materiel.

Det svenska exportkontrollregelverket består av lagen (1992:1300) om krigsmateriel och förordningen (1992:1303) om krigsmateriel samt de principer och riktlinjer för krigsmaterielexport som har beslutats av regeringen och godkänts av riksdagen. Enligt 1 § andra stycket lagen om krigsmateriel får krigsmateriel endast exporteras om det finns säkerhets- eller försvarspolitiska skäl för det och det inte strider mot Sveriges internationella förpliktelser eller Sveriges utrikespolitik i övrigt. Vid tillståndsprövningen ska även Sveriges internationella åtaganden iaktas. Detta innefattar EU:s gemensamma ståndpunkt (2008/944/Gusp) om fastställande av gemensamma regler för kontrollen av export av militär teknik och krigsmateriel samt de kriterier som ställs upp i FN:s vapenhandelsfördrag.

Den svenska tillståndsprövningen bygger på en helhetsbedömning med utgångspunkt i regeringens riktlinjer och etablerad praxis. De internationella regelverken har mer karaktären av enskilda kriterier som ska iaktas, bedömas eller beaktas. Inspektionen för strategiska produkter (ISP) har som fristående myndighet till uppgift att självständigt pröva ansökningar om tillstånd i enlighet med regelverket i dess helhet.

Kontrollen enligt lagen om krigsmateriel omfattar alltså tillverkning, tillhandahållande och utförelse av krigsmateriel liksom vissa avtal om samarbete och tillverkningsrätt för sådan materiel. Lagen gäller dels materiel som är utformad för militärt bruk och som enligt regeringens föreskrifter utgör krigsmateriel, dels sådant tekniskt stöd till krigsmateriel som enligt regeringens föreskrifter utgör tekniskt bistånd. Förteckningen över vad som utgör krigsmateriel och tekniskt bistånd finns i bilagan till förordningen om krigsmateriel. Den svenska krigsmaterieförteckningen överensstämmer med EU:s gemensamma militära förteckning, så när som på tre nationella tillägg: kärnladdningar och speciella delar till sådana, befästningsanläggningar m.m. samt vissa kemiska stridsmedel.

Skärpt exportkontroll av krigsmateriel

Under 2020 fortsatte ISP att genomföra det skärpta och förnyade svenska regelverket för export av krigsmateriel (se propositionen Skärpt exportkontroll av krigsmateriel, prop. 2017/18:23). Regelverket antogs med brett stöd i riksdagen och trädde i kraft den 15 april 2018. Bakgrunden till det skärpta regelverket var de senaste decenniernas utveckling på de utrikes-, säkerhets- och försvarspolitiska områdena som har medfört att förutsättningarna för och kraven på den svenska kontrollen av exporten av krigsmateriel har förändrats. Skärpningarna avspeglade i stort de förslag som den parlamentariska Krigsmaterielexportöversynskommittén lade fram i sitt slutbetänkande Skärpt exportkontroll av krigsmateriel (SOU 2015:72).

Av de uppdaterade svenska riktlinjerna följer bl.a. att mottagarlandets demokratiska status ska utgöra ett centralt villkor för tillståndsprövningen. Ju sämre den demokratiska statusen är, desto mindre utrymme finns det för att tillstånd ska beviljas. Om det förekommer allvarliga och omfattande kränkningar av mänskliga rättigheter eller grava brister i mottagarens demokratiska status, utgör det hinder för beviljande av tillstånd. I tillståndsprövningen ska det också beaktas om exporten motverkar en hållbar utveckling i mottagarlandet. I riktlinjerna förtydligades också principerna för följdleveranser och internationella samarbeten.

Utöver uppdateringen av riktlinjernas kriterier, gjordes också ändringar i lagen respektive förordningen om krigsmateriel. Bland annat utökades tillståndsplikten till att omfatta myndigheter och vissa underleverantörer som tillhandahåller krigsmateriel. Dessutom infördes en möjlighet för ISP att ta ut sanktionsavgifter för vissa överträdelser av regelverket. I linje med slutsatserna från slutbetänkandet Skärpt exportkontroll av krigsmateriel pågår också ett arbete med att förbättra öppenheten och transparensen i frågor som rör krigsmaterielexporten.

Utredningen föreslog också att Sverige inför ett system med efterkontroll efter att rutiner utarbetats för hur det ska organiseras. Regeringen instämde i bedömningen och gav därför ISP i uppdrag att analysera frågan och lämna förslag till utformning av ett system för sådana kontroller. Förslaget från ISP har remitterats och ärendet bereds nu i Regeringskansliet. Efterkontroller har tidigare främst bedrivits av USA, men har på senare år införts även av bl.a. Schweiz, Spanien och Tyskland.

ISP:s dagliga arbete har sedan april 2018 präglats av myndighetens uppdrag att genomföra författningsändringarna i krigsmaterielagstiftningen och pröva utförelseärenden i enlighet med de nya riktlinjerna. Försvars- och säkerhetspolitiska skäl för export, inklusive följdleveranser och internationell samverkan, ställs i de enskilda ärendena mot utrikespolitiska skäl mot export, såsom demokratisk status och respekten för mänskliga rättigheter i staten i fråga som kan finnas i enskilda fall. I enlighet med regelverket görs alltid en helhetsbedömning av de omständigheter som finns i det enskilda ärendet.

Med anledning av den ökade tillståndsplikten har antalet företag, myndigheter och privatpersoner som har rätt att tillverka eller tillhandahålla krigsmateriel på tre år ökat från cirka 180 till 300. ISP:s prövning av utförelseärenden enligt de nya riktlinjerna görs i samverkan med det parlamentariskt sammansatta Exportkontrollrådet, EKR. Arbetet

med att anpassa rådande praxis efter de nya riktlinjerna väntas pågå i flera år framöver. Skr. 2020/21:114

Exportkontroll och samstämmighetspolitiken

Ett av regeringens uttalade mål har varit att stärka arbetet med samstämmighet mellan olika politikområden (se propositionen Gemensamt ansvar: Sveriges politik för global utveckling [prop. 2002/03:122], och propositionen Sveriges genomförande av Agenda 2030 [prop. 2019/20:188]. Sverige ska genomföra Agenda 2030 för en ekonomiskt, socialt och miljömässigt hållbar utveckling genom samstämmig politik nationellt och internationellt.

Agenda 2030 för hållbar utveckling antogs på internationell nivå 2015. Den innehåller en deklARATION och 17 globala mål samt 169 delmål. Genomförandet av Agenda 2030 kräver att samstämmigheten mellan olika politikområden stärks i syfte att öka den samlade politikens bidrag till en rättvis och hållbar utveckling. Synergier ska stärkas och målkonflikter bör tydliggöras och bli föremål för medvetna och övervägda val. Genomförandet ska präglas av agendans princip att ingen ska lämnas utanför. Arbetet bygger på politiken för global utveckling som tog avstamp i ett rättighetsperspektiv och fattiga människors perspektiv på utveckling.

Regeringens bedömning är att arbetet med genomförandet av Agenda 2030 bör utgå från nationella förutsättningar och bör genomföras i ordinarie processer. Vidare har den hållbara utvecklingens tre dimensioner, den ekonomiska, sociala och miljömässiga, i och med antagandet av Agenda 2030 kommit att bli en allt viktigare del i arbetet med samstämmighetspolitiken. Dimensionerna ska systematiskt integreras i ordinarie processer med syfte att säkerställa att all politik stödjer hållbar utveckling – lokalt, regionalt, nationellt och internationellt.

I propositionen Sveriges genomförande av Agenda 2030 har regeringen valt att föreslå ett förnyat riksdagsbundet mål för en stärkt samstämmig politik för hållbar utveckling i enlighet med Agenda 2030, vilket är en naturlig utveckling av politiken för global utveckling (PGU). För att ingen ska lämnas utanför, varken i Sverige eller internationellt, krävs samspel mellan dels olika utgiftsområden, dels åtgärder och initiativ på lokal, regional, nationell och internationell nivå.

Regeringens strävan är att effekter av den svenska krigsmaterielexporten som är negativa för ansträngningarna att bidra till en rättvis och hållbar global utveckling ska undvikas. Enligt propositionen Skärpt exportkontroll av krigsmateriel (prop. 2017/18:23, s. 55–56) bör utförelsen eller utlandssamverkans påverkan på en rättvis och hållbar utveckling i den mottagande staten beaktas vid tillståndsprövningen. Effekterna på hållbar utveckling beaktas även genom tillämpningen av EU:s gemensamma ståndpunkt om vapenexport, vars åttonde kriterium lyfter fram mottagarländerns tekniska och ekonomiska förmåga och behovet av att beakta om den hållbara utvecklingen riskerar att allvarligt hindras av en tilltänkt export.

Exportkontroll och feministisk utrikespolitik

Genom att bedriva en feministisk utrikespolitik arbetar regeringen systematiskt med att nå resultat som stärker kvinnors och flickors rättigheter, representation och resurser. Regeringen lägger stor vikt vid att förebygga och motverka könsrelaterat och sexuellt våld i konflikter och i samhällen generellt. En viktig del i detta arbete är den strikta kontroll som utövas över export av krigsmateriel från Sverige.

Det finns ofta ett samband mellan ansamlingar av små och lätta vapen och förekomsten av våld i en konflikt eller i ett samhälle. Olovliga och oansvariga överföringar av vapen och ammunition är i detta sammanhang ett särskilt problem, liksom bristande kontroll över lagerhållning av sådan materiel. Under 2020 har Sverige bidragit till ett antal fonder som syftar till att minska spridningen av små och lätta vapen och effektivt genomföra de konventioner och fördrag som finns på området.

Sverige verkade tillsammans med andra länder framgångsrikt för att införa begreppet könsbaserade våldshandlingar i FN:s vapenhandelsfördrag, vilket var första gången som begreppet användes i ett internationellt, rättsligt bindande instrument. Regeringen verkar aktivt för att dessa frågor fortsatt ska uppmärksammas och följas upp inom fördragsarbetets ram. Sverige verkar för att artikel 7.4 i vapenhandelsfördraget ska operationaliseras och tillämpas praktiskt av statsparterna. Fördraget föreskriver i denna artikel att statsparterna ska beakta risken för att exporterad materiel används för, eller underlättar, allvarliga könsrelaterade våldshandlingar eller allvarliga våldshandlingar mot barn.

Det bör noteras att beaktandet av artikel 7.4 i fördraget sker utöver den prövning som sedan tidigare görs i fråga om mänskliga rättigheter enligt de svenska riktlinjerna och enligt andra kriteriet i EU:s gemensamma ståndpunkt (2008/944/Gusp) om krigsmaterielexport. Även de senare regelverken är därför betydelsefulla i detta sammanhang. I arbetet med att utforma det nya regelverket för krigsmateriel beaktades bl.a. dessa frågor. Regeringskansliet verkar löpande för att säkerställa att ISP har tillräcklig kompetens för att kunna inkludera jämställdhetsaspekter och risker för könsrelaterat och sexuellt våld i bedömningar som gäller mänskliga rättigheter och internationell humanitär rätt och för att tillämpa artikel 7.4 i vapenhandelsfördraget.

Exportkontroll och hållbart företagande

Regeringen har utarbetat en ambitiös politik för hållbart företagande. I december 2015 överlämnades en skrivelse till riksdagen med regeringens syn på ett flertal frågor inom ramen för hållbart företagande, t.ex. mänskliga rättigheter, arbetsvillkor och miljöhänsyn (skrivelsen Politik för hållbart företagande, skr. 2015/16:69). Regeringen har också en nationell handlingsplan på området, Handlingsplan för företagande och mänskliga rättigheter. Under 2019 lanserade regeringen en plattform för internationellt hållbart företagande. I plattformen, Plattform för internationellt hållbart företagande, beskriver regeringen samlat vad den gör inom hållbart företagande och vilka ambitioner som finns. Från

regeringens sida finns en tydlig förväntan om att svenska företag ska agera hållbart och ansvarsfullt samt ha de internationella riktlinjerna för hållbart företagande som utgångspunkt för sitt arbete, både hemma och i utlandet. Ett flertal åtgärder har vidtagits för att driva på och stödja företagen i deras hållbarhetsarbete. Bland annat har det införts lagstiftning om hållbarhetsrapportering för stora företag, tydligare kriterier för hållbarhet i lagen om offentlig upphandling (2016:1145) och starkare lagskydd för visselblåsare.

Antikorruption är en central fråga inom regeringens mer ambitiösa politik för hållbart företagande, och var så fortsatt under 2020. Såväl givande av muta som tagande av muta är sedan länge straffbelagt i svensk lagstiftning. Vid reformen av mutbrottslagstiftningen 2012 infördes dessutom bl.a. en bestämmelse som straffbelägger vårdslös finansiering av mutbrott. Straffstadgandena kan även antas bli betydelsefulla för den internationella försvarsmaterielmarknaden.

Utöver vad som regleras genom lagstiftning förväntar sig regeringen att svenska företag ska tillämpa en tydlig antikorruptionspolicy och bidra till ökad transparens.

Sverige arbetar aktivt i olika internationella forum för att konventioner som förbjuder mutor i internationella affärstransaktioner ska tillämpas på ett effektivt sätt. Det gäller bl.a. Organisationen för ekonomiskt samarbete och utvecklings (OECD) konvention om bekämpande av bestickning av utländska offentliga tjänstemän i internationella affärsförhållanden, FN:s konvention mot korruption och Europarådets civilrättsliga respektive straffrättsliga konventioner på området. Regeringen har tidigare välkomnat det initiativ för en internationell uppförandekod med nolltolerans mot korruption som togs av europeiska tillverkare av krigsmateriel genom branschorganisationen Aerospace and Defence Industries Association of Europe och dess amerikanska motsvarighet. Den största svenska branschorganisationen, Säkerhets- och försvarsföretagen (SOFF), som organiserar mer än 95 procent av försvarsföretagen i Sverige, ställer krav på att företag undertecknar och följer en uppförandekod för att få vara medlemmar. Uppförandekoden syftar till en hög affärsetik. Personer som representerar företagen genomgår även en särskild utbildning om antikorruption som har tagits fram gemensamt av SOFF och Försvarets materielverk (FMV). Hittills har drygt 4 800 personer genomgått utbildningen. SOFF arrangerar även årliga erfarenhetsutbyten mellan företagsledare om hög affärsetik, där bl.a. Institutet mot mutor medverkat.

2.2 Försvarsexportens roll ur ett säkerhetspolitiskt perspektiv

Grunden för den moderna svenska försvarsindustrin lades under det kalla kriget. Sveriges neutralitetspolitik, såsom den utformades efter andra världskriget, byggde på ett totalförsvar med en stark försvarsmakt och en stark nationell försvarsindustri. Ambitionen var att Sverige skulle vara oberoende av utländska leverantörer. Försvarsindustrin blev således en viktig del av den svenska säkerhetspolitiken. Exporten av krigsmateriel,

som under denna tid var begränsad, var ett led i att säkra kapaciteten att utveckla och producera materiel anpassad till den svenska försvarsmaktens behov.

Strävan efter oberoende vad gäller tillgången till krigsmateriel för det svenska försvaret har sedan kalla krigets slut gradvis ersatts av ett växande behov av materielsamarbete med likasinnade stater och grannar. Den tekniska och ekonomiska utvecklingen har inneburit att både Sverige och dess samarbetsländer är ömsesidigt beroende av leveranser av komponenter, delsystem och färdiga system som är tillverkade i andra länder. I många fall säkras dessa leveranser genom avtalsförpliktelser.

I regeringens proposition Totalförsvaret 2021–2025 (prop. 2020/21:30), betonas att Sveriges säkerhetspolitiska linje ligger fast. Sverige är inte med i någon militär allians. Samtidigt bygger Sverige säkerhet tillsammans med andra. Den solidariska säkerhetspolitiken är grunden för den svenska försvars- och säkerhetspolitiken. Det är ett svenskt intresse att värna och stärka solidaritet och integration inom EU samt att upprätthålla ett fredligt, stabilt och förutsägbart närområde, förankrat i europeiska och euroatlantiska strukturer.

Den transatlantiska länken är avgörande för Europas säkerhet. Tillsammans med andra stater och organisationer bidrar Sverige aktivt till att främja säkerheten i vårt närområde. Såväl Sveriges engagemang i internationell krishantering som våra utvecklade samarbeten i närområdet understryker vikten av förmåga till praktisk militär samverkan (interoperabilitet) med andra länder och organisationer.

Interoperabiliteten är beroende av att våra materielsystem kan fungera tillsammans med samarbetspartnerns materiel, liksom att den är tekniskt mogen, funktionssäker och tillgänglig. Det ligger därmed i Sveriges säkerhetspolitiska intresse att värna om ett långsiktigt och kontinuerligt samarbete i materielfrågor med ett antal traditionella samarbetsländer. Detta ömsesidiga samarbete bygger bland annat på såväl export som import av krigsmateriel.

Regeringen har i tidigare propositioner på det försvarspolitiska området pekat ut stridsflygområdet, undervattensområdet och integritetskritiska delar av ledningsområdet, såsom sensorer, telekrig och krypto, som väsentliga säkerhetsintressen för Sverige.

Möjligheten att upprätthålla nationell integritet och självständighet inom områden av särskild betydelse är viktig. Väsentliga säkerhetsintressen kan i vissa fall tillgodoses med utländsk materiel om krav på försörjningstrygghet samt teknik- och kunskapsöverföring omhändertas. Sveriges försvarsindustri och krigsmaterielexport är en nödvändig del av vår militära alliansfrihet. För varje exportaffär finns därför försvars- eller säkerhetspolitiska skäl, ytterst knutna till svensk försvarsförmåga.

En internationellt konkurrenskraftig teknologinivå bidrar till att Sverige förblir ett intressant land för det internationella samarbetet. Det medför också bättre möjligheter för Sverige att påverka det internationella exportkontrollarbetet. Detta gäller främst inom EU, men även i ett bredare internationellt sammanhang.

I det försvarsbeslut som antogs av riksdagen i december 2020 slås fast att Sveriges säkerhet byggs solidariskt tillsammans med andra och att hot mot fred och säkerhet bäst avvärjs i gemenskap och samverkan med andra länder och organisationer. Vidare konstateras att Sveriges säkerhets- och

försvarssamarbeten utvecklas tillsammans med Finland, de övriga nordiska länderna och de baltiska staterna samt inom ramen för EU, FN, Organisationen för samarbete och säkerhet i Europa (OSSE), Natos partnerskap och den transatlantiska länken. Vid Europeiska rådets sammanträde i december 2016 fastställdes en ny ambitionsnivå för den gemensamma säkerhets- och försvarspolitik. Sedan dess har ett antal nya försvarsinitiativ lanserats, såsom Permanenta strukturerade samarbetet (PESCO), Samordnade försvarsöversynen (CARD) och Europeiska försvarsfonden (EDF). Vidare har arbete initierats av EU för att upprätta en ny struktur för finansiering av säkerhetsinstrument som ligger utanför EU:s budget, den så kallade Europeiska fredsfaciliteten (EPF). Sverige deltar i olika samarbetsprojekt som Europeiska försvarsbyrån (EDA) bedriver. Regeringens grundläggande inställning är att Sverige ska medverka i och påverka de processer som sätts igång inom det europeiska samarbetet, vilket också avser arbetet inom EDA. Samarbetet inom EDA har inneburit bättre möjligheter för svensk försvarsmakt att verka effektivt och har även förbättrat förutsättningarna för ett mer effektivt forskningssamarbete.

Sverige ingår, tillsammans med Storbritannien, Italien, Tyskland, Frankrike och Spanien, i det s.k. sexnationsinitiativet mellan de sex stora försvarsindustristaterna i Europa (Framework Agreement eller Letter of Intent, FA/LoI). Kan Sverige vara med och påverka den försvarsindustri- och exportpolitik som utvecklas i Europa. Det ger direkt och indirekt ett större inflytande över den framväxande säkerhets- och försvarspolitik i Europa.

Samarbeten inom multilaterala ramverk ger förbättrat resursutnyttjande ur ett europeiskt perspektiv och en mer harmoniserad och förbättrad europeisk och transatlantisk samverkansförmåga. EU-samarbetet, inkl. EDA, och Natos partnerskap för fredssamarbete utgör här grundbultar tillsammans med sexnationsinitiativet och det nordiska försvarssamarbetet (Nordefco).

Verksamhetsområden

De viktigaste militära produktområdena inom de svenska försvars- och säkerhetsföretagen är i dag:

- stridsflygplan
- ytfartyg och ubåtar
- stridsfordon och bandvagnar
- vapensystem med kort respektive lång räckvidd i form av mark- och sjöbaserade samt flygburna system inklusive missiler
- fin- och grovkalibrig ammunition
- intelligent artilleriammunition
- mark- och sjöbaserade samt flygburna radar- och IR-system
- telekrigssystem som är passiva och aktiva
- telekommunikationssystem, inklusive teleskydd
- ledningssystem för mark-, sjö- och flygtillämpningar
- system för övning och utbildning
- signaturanpassning (t.ex. kamouflagesystem och radar)

- system för samhällssäkerhet
- kryptoutrustning
- torpeder
- vidmakthållande och underhåll av flygmotorer
- krut och annat pyrotekniskt material
- tjänster och konsultverksamhet
- stödsystem för drift och underhåll.

2.3 Samarbetet inom EU om exportkontroll av krigsmateriel

EU:s gemensamma ståndpunkt om kontrollen av export av militär teknik och krigsmateriel

EU:s medlemsländer har nationella regler när det gäller krigsmaterielexport. Medlemsländerna har emellertid också valt att i viss utsträckning samordna sin exportkontrollpolitik. EU:s uppförandekod för vapenexport som antogs 1998 innehöll gemensamma kriterier för export av krigsmateriel som tillämpades vid den nationella prövningen av exportansökningar. Uppförandekoden stärktes 2005 och antogs som gemensam ståndpunkt 2008 (2008/944/Gusp). Den tillämpas av alla EU:s medlemsländer och ett antal länder som inte är medlemmar i EU (Albanien, Bosnien och Hercegovina, Georgien, Island, Kanada, Montenegro, Nordmakedonien och Norge).

Den gemensamma ståndpunkten innehåller bl.a. åtta kriterier som ska beaktas innan ett beslut tas om att tillåta export av krigsmateriel till ett land:

- *Kriterium ett* föreskriver att EU-medlemsstaternas internationella förpliktelser och åtaganden ska respekteras, särskilt de sanktioner som har antagits av t.ex. FN:s säkerhetsråd eller Europeiska unionen.
- *Kriterium två* behandlar situationen i mottagarlandet vad avser respekten för de mänskliga rättigheterna och landets respekt för internationell humanitär rätt. Exportlicenser ska inte utfärdas om det finns en uppenbar risk att den militära tekniken eller den krigsmateriel som ska exporteras kan komma att användas för internt förtryck.
- *Kriterium tre* behandlar den interna situationen i mottagarlandet som en följd av existerande spänningar och väpnade konflikter.
- *Kriterium fyra* tar sikte på bevarande av regional fred, säkerhet och stabilitet. Exportlicenser får inte utfärdas om det finns en uppenbar risk att den avsedda mottagaren skulle använda den militära teknik eller den krigsmateriel som exporteras på ett aggressivt sätt mot ett annat land eller hävda ett territoriellt krav med våld.
- *Kriterium fem* handlar om den möjliga inverkan som den militära teknik eller den krigsmateriel som ska exporteras kan ha på det egna landets, en annan medlemsstats eller vänligt sinnade och allierade länders försvars- och säkerhetsintressen.

- *Kriterium sex* behandlar köparlandets uppträdande gentemot det internationella samfundet, t.ex. i fråga om attityd till terrorism och respekt för internationell rätt.
- *Kriterium sju* behandlar risken för att den militära tekniken eller krigsmaterielen kommer att avledas till något annat ändamål inom köparlandet eller återexporteras på oönskade villkor.
- *Kriterium åtta* föreskriver att medlemsstaterna ska beakta om den tilltänkta exporten allvarligt skulle hindra en hållbar utveckling i mottagarlandet.

Enskilda medlemsstater kan ha egna striktare riktlinjer än de som föreskrivs i den gemensamma ståndpunkten. Till den gemensamma ståndpunkten hör även en förteckning över de produkter som omfattas av kontrollen (EU:s gemensamma militära lista). Det har vidare tagits fram en användarguide som mer i detalj anger hur ståndpunktens överenskommelser om informationsutbyte och konsultationer ska genomföras och hur dess kriterier för exportkontroll ska tillämpas. Användarguiden uppdateras löpande.

Arbetet inom Coarm

EU:s medlemsstater diskuterar regelbundet tillämpningen av den gemensamma ståndpunkten om vapenexport inom EU:s rådsarbetsgrupp för frågor om kontroll av export av krigsmateriel (Coarm). Här utbyter medlemsstaterna även information om synen på olika exportdestinationer. En redogörelse för arbetet, överenskommelser som har träffats och statistik över medlemsstaternas export av krigsmateriel offentliggörs i en årlig EU-rapport.

Eftersom kriterierna i den gemensamma ståndpunkten spänner över en rad olika politikområden är målsättningen att uppnå en ökad och tydlig samstämmighet mellan dessa. Sverige verkar aktivt för att nå en gemensam syn bland medlemsländerna om tillämpningen av den gemensamma ståndpunkten. Ett viktigt sätt för att åstadkomma detta är att öka transparensen mellan medlemsstaterna.

Under 2019 avslutade Coarm en översyn av tillämpningen av den gemensamma ståndpunkten och dess användarguide (i enlighet med rådsslutsatserna 10900/15). Översynen resulterade i att den gemensamma ståndpunkten uppdaterades hösten 2019 (Gusp 2019/1560). Uppdateringarna avspeglar ett antal förändringar på exportkontrollområdet som skett sedan 2008. Det gäller förändringar såväl på EU-nivå som på internationell nivå i form av bl.a. FN:s vapenhandelsfördrag, Agenda 2030 och EU-strategin mot olagliga skjutvapen samt små och lätta vapen. I samband med rådsbeslutet antogs även rådsslutsatser angående översynsarbetet (12195/19), i vilka EU framhåller vikten av att stärka samarbetet och öka konvergensen på krigsmaterielexportområdet inom ramen för EU:s gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik. Därutöver gjorde Coarm revideringar i den användarguide som finns till stöd för tolkning av ståndpunktens kriterier. Under översynsarbetets gång verkade Sverige bl.a. för att få in texter om demokrati i användarguidens kapitel som behandlar det andra kriteriet och

ett mottagarlands situation vad avser mänskliga rättigheter och respekt för internationell humanitär rätt. Sådana nya texter om demokrati finns nu i den reviderade användarguiden.

Under 2020 färdigställde EU:s utrikestjänst och medlemsstaterna i Coarm en särskild databas med exportstatistik från samtliga medlemsländer. "The COARM online database" nås via utrikestjänsten EEAS webbsida och är tillgänglig för allmänheten. Vidare fattades beslut om en gemensam ansats när det gäller de element som bör ingå i nationella slutanvändarintyg avseende små och lätta vapen.

Inom ramen för dialogen i Coarm sker också ett fortlöpande utbyte av information mellan EU:s medlemsstater vad avser de internationella samarbeten som finns på området. Strävan är att finna gemensamma linjer som kan stärka medlemsstaternas agerande i andra forum, såsom vapenhandelsfördraget.

Genom Coarm bedriver EU vidare en aktiv politik för dialog med tredjeländer om exportkontroll. Inom ramen för denna hölls under 2020 dialogmöten med bl.a. Kanada, Norge, Ukraina och USA.

En annan aspekt på arbetet riktat mot tredjeland är de stödprogram som EU har för att förbättra exportkontrollen i fråga om krigsmateriel, och för att främja genomförandet av FN:s vapenhandelsfördrag, för de länder som väljer att ansluta sig till fördraget.

Utbyte av information om avslag

Enligt den gemensamma ståndpunktens tillämpningsbestämmelser ska medlemsstaterna utbyta underrättelser om avslag på ansökningar om exporttillstånd. Under 2020 mottog Sverige 204 underrättelser om avslag från övriga medlemsstater samt Norge.

Sverige lämnade 18 underrättelser om avslag. Avslagen avsåg Bangladesh (1), Egypten (2), Filippinerna (1), Förenade Arabemiraten (2), Marocko (2), Oman (1), Pakistan (1), Senegal (1), Serbien (1), Sierra Leone (1), Taiwan (1), Tunisien (1) och Turkiet (3). Av dessa beslutades 17 avslag med hänvisning till de svenska nationella riktlinjerna och ett avslag med hänvisning till det andra kriteriet i EU:s gemensamma ståndpunkt rörande mottagarlandets respekt för mänskliga rättigheter. Det faktum att export till ett visst mottagarland nekas i ett fall innebär inte att landet inte kan komma i fråga för annan svensk krigsmaterielexport. Den svenska exportkontrollen tillämpar inte ett system med landlistor, dvs. i förväg fastställda listor över godkända respektive icke-godkända mottagarländer. Varje enskild utförelsansökan prövas genom en helhetsbedömning mot de riktlinjer som regeringen fastställt för krigsmaterielexporten, EU:s gemensamma ståndpunkt och vapenhandelsfördraget. För att ett tillstånd ska beviljas krävs att ansökan har stöd i regelverket som helhet.

Om en medlemsstat överväger att bevilja tillstånd för en i huvudsak identisk transaktion som en annan avslagit, ska konsultationer genomföras innan ett tillstånd kan beviljas. Den förstnämnda medlemsstaten ska även meddela den sistnämnda sitt beslut. Utbytet av underrättelser om avslag och konsultationerna kring underrättelserna gör att exportpolitiken inom EU på sikt blir öppnare och mer enhetlig mellan medlemsländerna.

Konsultationerna leder även till en mer gemensam syn på olika exportdestinationer. Genom att medlemsländerna informerar varandra om de exportaffärer som nekas, och förklarar bevekelsegrunderna för detta, minskas också risken för att något annat medlemsland beviljar exporten. ISP ansvarar för underrättelserna om svenska avslag och genomför konsultationer. Under 2020 tog Sverige emot fyra konsultationsförfrågningar från andra EU-medlemsstater. En konsultation initierades av Sverige under året.

Arbetet med EU-direktiv 2009/43/EG om överföring av krigsmateriel inom EU och EES

Under det svenska ordförandeskapet 2009 antogs Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/43/EG om förenkling av villkoren för överföring av försvarsrelaterade produkter inom gemenskapen, det s.k. ICT-direktivet. Avsikten med direktivet är att möjliggöra mer konkurrenskraftiga försvarsindustrikoncerner och försvarssamarbeten på europeisk nivå. Europeiska kommissionen leder genomförandet av direktivet. Kommissionen assisteras i detta arbete av en expertgrupp med representanter för medlemsstaterna. Under 2020 genomförde expertgruppen ett sammanträde.

Kommissionen fortsatte under 2020 översynen av direktivet i enlighet med dess artikel 17. Som en del i det arbetet har utvärdering fortsatt av omfattningen av och villkoren i de generella överföringstillstånden som medlemsstaterna ska utfärda enligt direktivet. Arbete har inletts kring ett förslag från sexnationsinitiativet till gemensam definition av begreppet ”särskilt utformad för militär användning”, för att minska risken för olikheter i tillämpningen mellan medlemsländerna.

Export av civila skjutvapen

År 2012 antogs Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 258/2012 om genomförande av artikel 10 i FN:s protokoll om olaglig tillverkning av och handel med eldvapen, delar till eldvapen och ammunition, bifogat FN:s konvention mot gränsöverskridande organiserad brottslighet (FN:s protokoll om skjutvapen), och om införande av exporttillstånd, import- och transiteringsåtgärder för skjutvapen, delar till skjutvapen och ammunition. Förordningen och FN:s protokoll syftar till att motverka brottslighet genom en minskad tillgång till skjutvapen. Med export avses i förordningen utförelse ur EU, vilket för svensk del handlar dels om utförelse ur Sverige till tredjeland, dels utförelse ur någon annan medlemsstat till tredjeland för det fall leverantören är etablerad i Sverige.

Förordningen omfattar vapen, delar till vapen, och ammunition för civila bruk. Den tillämpas inte på vapen m.m. som är särskilt utformade för militär användning eller på helautomatiska vapen. Undantagna från förordningens tillämpningsområden är bilaterala statliga transaktioner av skjutvapen m.m. som är avsedda för de väpnade styrkorna, polisen eller myndigheterna i medlemsstaterna. Replikvapen, skjutvapen som har gjorts obrukbara, antika skjutvapen liksom institutioner och samlare som ägnar

sig åt kulturella och historiska aspekter av skjutvapen är också undantagna från förordningens tillämpningsområden.

De skjutvapen m.m. som omfattas av EU-förordningen omfattas även, med undantag för slätborrade jakt- och sportvapen, av bilagan till förordningen om krigsmateriel. Enligt Europaparlamentets och rådets förordning nr 258/2012 ska de aspekter som omfattas av den gemensamma ståndpunkten beaktas vid tillståndsprövningen.

EU-förordningen tillämpas i Sverige sedan 2013. Kompletterande bestämmelser till EU-förordningen finns i förordningen (2013:707) om kontroll av vissa skjutvapen, delar till skjutvapen och ammunition. ISP är tillståndsmyndighet för ärenden enligt EU-förordningen. Under 2020 inkom 215 ärenden till ISP och lika många beslut om beviljad utförelse utfärdades.

Vapenembargon

Inom ramen för den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken (Gusp) genomför EU embargon som har beslutats av FN mot bland annat handel med vapen och produkter med dubbla användningsområden. EU kan med enhällighet också besluta om vissa embargon som går utöver vad FN:s säkerhetsråd har beslutat. Dessa beslut av EU:s råd är ett utslag av medlemsstaternas vilja att agera gemensamt i olika säkerhetspolitiska frågor. Ett vapenembargo som har beslutats av FN eller EU genomförs genom tillämpning av respektive medlemsstats nationella regelverk för exportkontroll. EU:s vapenembargon omfattar normalt även förbud mot att lämna tekniska och finansiella tjänster med anknytning till krigsmateriel. Dessa förbud regleras i rådsförordningar. Embargon mot handel med produkter med dubbla användningsområden regleras såväl i rådsbeslut som i rådsförordningar. Även de åtföljs normalt av förbud mot att lämna tekniska och finansiella tjänster med anknytning till produkterna.

Ett beslut av FN:s säkerhetsråd, EU eller OSSE om ett vapenembargo utgör ett ovillkorligt hinder mot svensk export enligt de svenska riktlinjerna för krigsmaterielexport. Om ett vapenembargo även gäller import, utfärdas i Sverige särskilda föreskrifter om förbudet. Sådana finns sedan tidigare för Iran, Libyen och Nordkorea. Med anledning av EU:s sanktioner mot Ryssland beslöt regeringen i december 2014 att inleda ett sådant totalt embargo mot Ryssland.

Det finns för närvarande formella EU-beslut, antingen självständiga eller grundade på FN-beslut, om att vapenembargon ska gälla Afghanistan, Belarus, Centralafrikanska republiken, Irak, Iran, Jemen, Demokratiska republiken Kongo, Libanon, Libyen, Myanmar, Nordkorea, Ryska federationen, Somalia, Sudan, Sydsudan, Syrien, Venezuela och Zimbabwe. Dessa embargon varierar i inriktning och omfattning. Individuellt riktade vapenembargon finns också mot sådana individer och organisationer som har uppförts på FN:s terroristlista. EU tillämpar även ett vapenembargo mot Kina på grundval av en deklaration från Europeiska rådet, som utfärdades mot bakgrund av händelserna på Himmelska fridens torg 1989. Embargot är inte förankrat i någon rättsakt. Tillämpningen varierar mellan medlemsstaterna utifrån nationella lagar, regler och beslutsprocesser. Sverige tillåter inte någon krigsmaterielexport till Kina.

Enligt beslut av OSSE upprätthålls även ett vapenembargo mot området Nagorno-Karabach, vilket påverkar både Armenien och Azerbajdzjan. Skr. 2020/21:114

Utrikesdepartementet har sammanställt information om vilka restriktiva åtgärder (sanktioner) mot andra länder som finns inom EU och som därigenom gäller i Sverige. Informationen finns på webbsidan [regeringen.se/sanktioner](https://www.regeringen.se/sanktioner) och uppdateras löpande. Där redovisas också de vapenembargon och embargon mot produkter med dubbla användningsområden som är i kraft gentemot enskilda länder. På webbsidan finns även länkar till webbsidor med EU:s rättsakter om sanktioner och, i förekommande fall, till de FN-beslut som har föregått EU:s åtgärder.

2.4 Övrigt internationellt samarbete om exportkontroll av krigsmateriel

Öppenhet i handeln med konventionella vapen

FN:s generalförsamling antog 1991 en resolution om öppenhet i vapenhandeln. Resolutionen uppmanar FN:s medlemsländer att årligen frivilligt redovisa såväl import som export av konventionella vapensystem till ett register som administreras av FN:s kontor för nedrustningsfrågor.

Rapporteringen avser handeln med följande sju materielkategorier: stridsvagnar, bepansrade stridsfordon, grovt artilleri, stridsflygplan, attackhelikoptrar, stridsfartyg och robotar eller robotlavetter. Definitionerna av de olika kategorierna har successivt utvidgats så att fler vapensystem ingår och möjlighet ges nu även att frivilligt rapportera exporten av små och lätta vapen. Särskild vikt läggs numera vid bärbara luftförsvarssystem som ingår i kategorin robotar och robotlavetter. I den frivilliga rapporteringen ingår även uppgifter om staters innehav av dessa vapen och upphandlingar från den egna försvarsindustrin. I samråd med Försvarsdepartementet och ISP sammanställer Utrikesdepartementet aktuella uppgifter som i enlighet med resolutionen årligen överlämnas till FN.

Eftersom registret bygger på rapporter från många större exportörer och importörer återspeglas här en betydande del av världens handel med tunga konventionella vapensystem.

Sveriges andel av världshandeln med tunga vapensystem är begränsad. I den rapportering för år 2020 som Sverige kommer att lämna till FN avseende de sju materielkategorierna redovisas export av bärbart luftvärnssystem RBS 70 till Irland, Litauen och Tjeckien. Handeln med tunga vapensystem och små och lätta vapen rapporteras på årlig basis till OSSE på samma sätt som till FN.

Rapporteringsmekanismen i exportkontrollregimen Wassenaar-arrangemanget för export av krigsmateriel följer i stort de sju kategorier som rapporteras till FN-registret. Dock har vissa kategorier förfinats genom införande av undergrupper, och en åttonde kategori har tillkommit för små och lätta vapen. Medlemsstaterna har enats om att två gånger årligen rapportera enligt överenskommen praxis och att ytterligare

Skr. 2020/21:114 information då kan lämnas frivilligt. Syftet med detta är att i ett tidigt skede kunna uppmärksamma destabiliserande ansamlingar av vapen. Även export av vissa produkter och teknik med dubbla användningsområden rapporteras två gånger per år.

Vapenhandelsfördraget

FN:s generalförsamling antog 2013 genom omröstning ett internationellt vapenhandelsfördrag (Arms Trade Treaty, ATT). Genom fördraget skapades ett internationellt bindande instrument med krav på dess statsparter att upprätthålla en effektiv nationell kontroll över den internationella handeln med försvarsmateriel samt normer för vad denna kontroll ska innefatta. De förväntade långsiktiga effekterna av detta fördrag är

1. ett större ansvarstagande hos länder som regelmässigt producerar och exporterar krigsmateriel,
2. en minskning av den oreglerade internationella handeln, allteftersom fler stater ansluter sig och inför kontroller och
3. förbättrade möjligheter att motverka den illegala handeln, genom det ökade antalet länder som utövar kontroll och genom förbättrat samarbete dem emellan.

Vapenhandelsfördraget trädde i kraft 2014. Samtliga EU-länder har ratificerat fördraget och är därmed fullvärdiga statsparter. I slutet av 2020 hade 110 statsparter ratificerat fördraget och ytterligare 31 hade undertecknat det.

Under 2020 hölls det sjätte statspartsmötet, dock genom skriftligt förfarande med anledning av covid-19-utbrottet. Tre arbetsgrupper har inrättats för fördragsarbete mellan statspartsmötena. De behandlar effektivt genomförande av fördraget, ökad anslutning till fördraget samt transparens- och rapporteringsfrågor. Vidare har en frivilligfond instiftats för ekonomiskt stöd till projekt till förmån för de statsparter som behöver hjälp med att förbättra sina kontrollsystem.

Sverige samordnade 2014–2017 arbetet på rapporteringsområdet och ledde 2018–2019 en underarbetsgrupp om genomförandet av centrala bestämmelser i fördraget. Under 2020 deltog Sverige i arbetsgrupperna och styrgruppen för frivilligfonden. Sverige deltog även i en rådgivande grupp i rapporterings- och transparensfrågor. EU:s medlemsstater fortsatte under året att samordna sitt agerande i fråga om vapenhandelsfördraget i rådsarbetsgruppen Coarm.

Sverige är en av de större bidragsgivarna till vapenhandelsfördragets frivilligfond och har också bidragit till den FN-fond som tidigare inrättats för samarbete om vapenreglering. De två fonderna kompletterar varandra i det att de är inriktade på olika stödkanaler.

Regeringen fäster stor vikt vid en bred anslutning till och ett effektivt genomförande av ATT. Ett universellt, juridiskt bindande fördrag som stärker kontrollen av handeln med konventionella vapen är ett effektivt verktyg för att komma till rätta med de gränsöverskridande vapenflöden som föder väpnat våld och väpnade konflikter. Sverige deltar därför aktivt i det fortsatta arbetet med att förverkliga fördragets målsättningar.

Uttrycket små och lätta vapen omfattar i princip handeldvapen som kan bäras och avfyras av en person, liksom vapen som är avsedda att bäras och användas av två eller flera personer. Exempel på den förra kategorin är pistoler och automatkarbiner. Exempel på den senare är kulsprutor, granatgevär och bärbara robotar. I olika internationella forum, såsom FN, EU och OSSE, pågår arbete för att förebygga och bekämpa destabiliserande ansamlingar och okontrollerad spridning av små och lätta vapen. Inga andra typer av vapen orsakar fler dödsoffer och mer lidande än dessa, som dagligen används i lokala och regionala konflikter, inte minst i utvecklingsländerna och i samband med grov och ofta organiserad brottslighet.

År 2001 antog FN ett handlingsprogram för att bekämpa illegal handel med små och lätta vapen (FN:s handlingsprogram för att förebygga, bekämpa och utrota alla former av olaglig handel med små och lätta vapen). FN:s arbete syftar bl.a. till att öka medvetenheten om den destabiliserande verkan som dessa vapen har i konfliktregioner. Icke-spridningsarbete är också angeläget för att förhindra brottslighet, inte minst terroristbrott. Som en följd av att vapenhandelsfördraget har trätt i kraft, och i takt med att antalet anslutna länder ökar, kommer arbetet i FN:s handlingsprogram att kunna utgå från en bättre kontroll av den internationella handeln och koncentreras på åtgärder på nationell nivå för att bekämpa den illegala spridningen av små och lätta vapen.

Inom EU utgår arbetet från en gemensam strategi som antogs 2018 mot olagliga skjutvapen och mot små och lätta vapen och ammunition. Strategin innehåller en rad förslag till åtgärder för arbetet mot små och lätta vapen inom ramen för unionens gränser samt i EU:s närområde och avspeglar svenska prioriteringar väl.

Vid OSSE:s ministermöte 2018 antogs en deklaration om organisationens arbete med normbildning och goda tillvägagångssätt för bekämpning av olovlig spridning av små och lätta vapen och säker lagerhållning av ammunition. Efter att deklarationen antogs har bland annat ett arbete med att revidera handböcker om små och lätta vapen pågått. Handböckerna ges ut av sekretariatet efter att de antagits i Forum för säkerhetssamarbete (FSC). Inför OSSE:s ministerrådsmöte i Tirana 2020 förhandlades ett utkast till ett beslut om små och lätta vapen. Konsensus kunde inte nås och därmed kunde inte något beslut fattas. Sverige har under året rapporterat export av små och lätta vapen till FN:s vapenhandelsregister liksom till OSSE:s register över handel med konventionella vapen.

Under 2020 har Sverige bidragit till ett antal fonder som syftar till att minska spridningen av små och lätta vapen och effektivt genomföra de konventioner och fördrag som finns på området. Ett sådant exempel är United Nations Saving Lives Entity. Syftet med fonden är att genom ett jämställdhetsintegrerat och multidimensionellt angreppssätt hantera de allvarliga utmaningarna kopplade till små och lätta vapen och väpnat våld. Sverige är en av de största givarna till fonden, som upprättades som svar på behovet av mer flexibel och förutsägbar finansiering för att motverka spridningen av små och lätta vapen. Sverige verkar för att varje land ska inrätta och genomföra en ansvarsfull exportpolitik med heltäckande lagar

och regler. Målet är att alla länder ska ha effektiva system som kontrollerar tillverkare, säljare, köpare, agenter och förmedlare av små och lätta vapen.

Sexnationsinitiativet

De sex stora försvarsindustrinationerna i Europa – Frankrike, Italien, Spanien, Storbritannien, Sverige och Tyskland – ingick 2000 ett försvarsindustriellt samarbetsavtal på regeringsnivå. Avtalet framförhandlades som en följd av den avsiktsförklaring som ländernas försvarsministrar ingick 1998, det s.k. sexnationsinitiativet. Avtalet syftar till att underlätta rationalisering, omstrukturering och driften av den europeiska försvarsindustrin. Verksamheten inom sexnationsinitiativet och dess arbetsgrupper omfattar även frågor om exportkontroll.

Covid-19-utbrottet begränsade kraftigt arbetet inom ramen för sexnationsinitiativet under 2020 och inga fysiska möten genomfördes under året. Frankrike och Tyskland presenterade dock gruppens arbete med att definiera begreppet ”särskilt utformad för militär användning” för den bredare EU-kretsen. Därutöver har en enkät skickats ut för att undersöka medlemsländernas användning av slutanvändarintyg.

3 Produkter med dubbla användningsområden

3.1 Bakgrund och definitioner

Med termen produkter med dubbla användningsområden (PDA) avses föremål tillverkade för civilt bruk, vilka även kan användas för tillverkning av massförstörelsevapen eller krigsmateriel. Som produkter med dubbla användningsområden klassificeras också vissa andra produkter som har särskild strategisk betydelse, t.ex. kryptosystem.

Inom de internationella exportkontrollregimerna har det utarbetats kontrollistor som fastställer vilka produkter som ska vara underställda tillståndsprovning. Behovet grundar sig på att en del länder till exempel bedriver program för att ta fram massförstörelsevapen, trots att de har undertecknat internationella avtal som förbjuder eller reglerar sådan verksamhet, eller för att de står utanför dessa avtal. Dessa länder har ofta stärkt sin kapacitet genom att importera civila produkter som sedan använts för militära syften.

Historien har visat att länder som på detta sätt skaffat sig en militär kapacitet importerat produkterna från företag som inte varit medvetna om att de bidragit till utvecklande av t.ex. massförstörelsevapen. Ofta sänds samma inköpsförfrågan till företag i olika länder. Tidigare kunde ett land neka export samtidigt som ett annat land tillät den. Behovet av ett utökad samarbete och informationsutbyte mellan exporterande länder var därför uppenbart. Detta var grunden för skapandet av exportkontrollregimerna. Behovet av en samordnad kontroll har på senare år ytterligare understruktits för förebyggande av terroristhandlingar.

Frågan om icke-spridning av massförstörelsevapen har länge stått högt på den internationella dagordningen. Fokus har framför allt legat på att förhindra att ytterligare stater skaffar massförstörelsevapen. Efter terrordåden den 11 september 2001 har stor uppmärksamhet också riktats mot icke-statliga aktörer. Det internationella samfundet har under de senaste decennierna utvecklat en rad samarbetsformer för att kontrollera spridningen av dessa produkter. Multilaterala åtgärder för att förhindra spridning av massförstörelsevapen har framför allt tagit sig uttryck i ett antal internationella avtal samt samarbete inom ett antal exportkontrollregimer där många av de viktigare producentländerna samarbetar för att effektivisera icke-spridningsarbetet. Det finns inte någon juridisk definition av vad som avses med massförstörelsevapen. Vanligen avses dock kärnvapen samt kemiska och biologiska stridsmedel. I modern terminologi anses ibland även radiologiska vapen vara ett stridsmedel som omfattas av begreppet. I arbetet för att hindra spridningen av massförstörelsevapen inkluderas också vissa vapenbärare som är i stand att bära sådana vapen, såsom ballistiska missiler med lång räckvidd och kryssningsmissiler.

För EU-länderna finns ett gemensamt regelverk i form av rådets förordning (EG) nr 428/2009 om upprättande av en gemenskapsordning för kontroll av export, överföring, förmedling och transitering av produkter med dubbla användningsområden (PDA-förordningen). Själva exportkontrollen utövas alltid på nationell nivå men genom de internationella exportkontrollregimerna (se avsnitt 3.2 för en genomgång av regimerna) och inom EU sker ett omfattande samordnande arbete.

EU:s strategi mot spridning av massförstörelsevapen från 2003 innehåller ett åtagande att stärka effektiviteten i exportkontrollen av PDA-produkter i Europa. Ett grundläggande skäl är att det inom EU tillverkas åtskilliga känsliga produkter som skulle kunna missbrukas och användas inom program för massförstörelsevapen. De exportkontrollåtgärder som krävs inom EU måste samtidigt vara proportionella med hänsyn till spridningsrisken och inte onödigt störa den inre marknaden eller de europeiska företagens konkurrenskraft.

3.2 Reglering av produkter med dubbla användningsområden

Att en PDA-produkt hamnar på en kontrollista innebär inte automatiskt att export av denna produkt förbjuds, utan att produkten bedöms vara känslig och att exporten därför är underkastad kontroll. Kontrollistorna i de olika regimerna lyfts för EU:s del in i bilaga I till PDA-förordningen och utgör grunden för beslut om godkännande (exporttillstånd) eller avslag av export.

PDA-förordningen slår fast att medlemsstaterna även kan använda sig av en mekanism som möjliggör att produkter utanför listorna kan beläggas med kontroll om exportören eller tillståndsmyndigheterna har information om att produkten är eller kan vara avsedd att användas i samband med produktion m.m. av massförstörelsevapen eller för andra militära syften. Denna mekanism benämns generalklausul i den svenska terminologin men

är mer känd under sin engelska benämning catch-all, och utgör även praxis inom de internationella exportkontrollregimerna.

En stor del av arbetet inom EU och inom regimerna utgörs av en omfattande informationsverksamhet (s.k. outreach), riktad till den egna industrin och till andra länder, om behovet av exportkontroll och utveckling av exportkontrollsystem.

Nationellt regleras exportkontroll av PDA-produkter och av tekniskt bistånd i samband med dessa produkter i lagen (2000:1064) om kontroll av produkter med dubbla användningsområden och av tekniskt bistånd. Lagen innehåller kompletterande bestämmelser till den EU-rättsliga PDA-förordningen.

En samlad bild av industrin som arbetar med produkter med dubbla användningsområden i Sverige är svår att ge då en betydande del av de sålda produkterna går till EU-marknaden eller exporteras till marknader som omfattas av EU:s generella exporttillstånd. Huvudregeln är att det inte krävs tillstånd vid överföring till en annan EU-medlemsstat. Det generella tillståndet EU001 gäller med några undantag alla produkter i bilaga I till PDA-förordning beträffande export till Australien, Japan, Kanada, Liechtenstein, Nya Zeeland, Norge, Schweiz och USA.

Därutöver finns ytterligare fem generella tillstånd (EU002–EU006) för vissa produkter till vissa destinationer, export efter reparation eller ersättning, tillfällig export till utställningar och mässor, vissa kemikalier och telekommunikation. Antalet länder som innefattas i tillstånd EU002–EU006 varierar från sex länder i EU002 och EU006 till nio i EU005 och 24 länder i EU003 och EU004. Syftet med de generella tillstånden är att underlätta för företagen som enbart behöver rapportera till tillståndsmyndigheten 30 dagar efter att den första exporten har ägt rum.

Till skillnad från företag som faller under krigsmateriellagstiftningen krävs inga grundläggande verksamhetstillstånd enligt exportkontrollagstiftningen för företag som tillverkar eller på andra sätt handlar med PDA-produkter. Dessa företag är heller inte skyldiga att leveransdeklarera enligt exportkontrollagstiftningen. Ett företag är däremot skyldigt att avgiftsdeklarera om företaget tillverkat eller sålt kontrollerade produkter som omfattas av Inspektionen för strategiska produkter (ISP) tillsyn. Hit räknas försäljning både inom och utom Sverige.

Om ett företag skulle känna till att en PDA-produkt som företaget i fråga har för avsikt att exportera, och som inte finns förtecknad i bilaga I till EU-förordningen, är avsedd att användas i anslutning till massförstörelsevapen finns en skyldighet för företaget att informera ISP. Efter en sedvanlig tillståndsprövning kan myndigheten besluta om att inte ge tillstånd för exporten enligt catch-all klausulen.

Av de PDA-produkter som exporteras med tillstånd från ISP är den dominerande delen telekommunikationsutrustning som innehåller kryptering samt värmekameror som båda kontrolleras inom exportkontrollregimen Wassenaar-arrangemanget. Även kolfiber liksom frekvensomvandlare till mejeri- och livsmedelsindustrin utgör en betydande del. En annan volymmässigt stor produkt som är värmeväxlare. Dessa är kontrollerade inom exportkontrollregimen Australiengruppen. Andra produkter, som t.ex. isostatpressar, kemikalier eller obemannade

luftfarkoster och utrustning relaterad till sådana farkoster, är volymmässigt mindre omfattande men kan vara resurskrävande vid tillståndsprövningen.

Embargo på handel med PDA-produkter finns enligt FN-beslut, som genomförts och utvidgats av EU, mot Nordkorea. Detta embargo är genom EU-beslut fullständigt, dvs. det omfattar alla produkter på EU:s kontrollista. Även vissa liknande produkter är belagda med embargo. Detsamma är fallet vad gäller de embargon som EU har infört med anledning av situationen för mänskliga rättigheter i Iran, vilka dock är kopplade till olika typer av tillståndsförfaranden.

Likaså har EU, mot bakgrund av Rysslands agerande i Ukraina, beslutat om vissa restriktiva åtgärder (sanktioner) mot Ryssland. Exportrestriktionerna omfattar hela EU:s kontrollista för produkter med dubbla användningsområden, när de är avsedda för militär slutanvändning eller militär slutanvändare.

Export av vissa PDA-produkter är enligt EU-beslut också förbjuden respektive belagd med tillståndskrav i förhållande till Syrien.

I januari 2016 lyftes EU:s samtliga kärnteknikrelaterade sanktioner mot Iran i enlighet med den kärntekniska överenskommelsen JCPoA (Joint Comprehensive Plan of Action), då IAEA bekräftat att Iran hade levt upp till sina åtaganden enligt planen. I maj 2018 meddelade USA att man avsåg att lämna JCPoA och ensidigt återinföra de sanktioner som tidigare lyfts med anledning av överenskommelsen. USA:s sanktioner återinfördes därefter i ett första steg i augusti och i ett andra steg i november 2018. EU:s åtaganden mot överenskommelsen står fast. Tillståndsförfaranden gäller numera för de PDA-produkter som tidigare varit föremål för embargon. Detta gäller dock inte de produkter som omfattas av missilteknologikontrollregimen.

Sverige har både rättsligt bindande åtaganden som har beslutats av FN och EU och politiska åtaganden inom ramen för exportkontrollregimerna som syftar till att begränsa spridningen av känslig information och teknologi, inklusive sådan som kan användas för att tillverka massförstörelsevapen. Ett viktigt element är att verka för vaksamhet gällande spridning av känslig information genom kunskapsöverföringar vid exempelvis högskoleutbildningar och forskningssamarbeten. Under 2020 fortsatte samarbetet mellan berörda myndigheter i dessa frågor. Ett verktyg är den s.k. konsulära vaksamheten, som omfattar antagning vid högskolor och prövning av ansökningar om uppehållstillstånd för studier som rör sådan känslig information och teknik. ISP fortsatte också sitt arbete riktat mot universitet och högskolor för att stärka medvetenheten om riskerna kopplade till spridning av känsliga teknologier. Vikten av säker hantering av skyddsvärd forskningsverksamhet uppmärksammades också i regeringens proposition Forskning, frihet, framtid – kunskap och innovation för Sverige (prop. 2020/21:60).

3.3 Samarbete inom de internationella exportkontrollregimerna

Internationella avtal

När det gäller de internationella avtalen bör särskilt nämnas

- 1968 års fördrag om förhindrande av spridning av kärnvapen (icke-spridningsavtalet)
- 1972 års konvention om förbud mot utveckling, framställning och lagring av bakteriologiska (biologiska) vapen och toxinvapen samt om deras förstöring (BTWC)
- 1993 års konvention om förbud mot utveckling, produktion, innehav och användning av kemiska vapen samt om deras förstöring (CWC).

Sverige är statspart i alla tre avtal (jfr SÖ 1970:12, SÖ 1976:18 och SÖ 1993:28).

Genom icke-spridningsavtalet förpliktar sig icke-kärnvapenstaterna att inte ta emot eller tillverka kärnvapen, samtidigt som de fem kärnvapenmakterna Frankrike, Kina, Ryssland, Storbritannien och USA åtar sig att nedrusta. Vidare åtar sig parterna att inte överföra kärnbränsle eller särskilt klyvbart material eller utrustning eller materiel som särskilt konstruerats för tillverkning av särskilt klyvbart material till någon icke-kärnvapenstat, med mindre än att materialet eller utrustningen står under Internationella atomenergiorganets (IAEA) kontroll.

I BTWC åtar sig parterna bl.a. att varken direkt eller indirekt överföra utrustning som kan användas för produktion av biologiska stridsmedel.

I CWC föreskrivs att dess parter varken direkt eller indirekt får överföra kemiska stridsmedel till någon annan stat.

Även om de internationella avtalens primära syfte är att förhindra spridning av massförstörelsevapen och främja nedrustning så innehåller de också bestämmelser om att parterna ska främja handel för fredliga ändamål. Detta beror på att en betydande del av de aktuella produkterna och teknologierna har dubbla användningsområden, och att handel med produkter för civilt bruk därför bör uppmuntras.

De internationella exportkontrollregimerna

För att förstärka det internationella samarbetet för icke-spridning av massförstörelsevapen har ett fyrtiotal länder på eget initiativ slutit sig samman i fem internationella exportkontrollregimer: Zangger-kommittén, Nuclear Suppliers Group, Australiengruppen, Missilteknologikontrollregimen och Wassenaar-arrangemanget.

Regimernas syfte är att identifiera varor och teknologier som kan användas i samband med massförstörelsevapen och att skapa större enhetlighet i deltagande länders exportkontroll av dessa. Till stöd för detta arbete har respektive regim en lista med produkter som står under kontroll. Listorna ses över årligen. Arbetet omfattar även utbyte av information om nekade exporter, spridningsrisker samt kontakter med tredjeland för att främja regimernas icke-spridningsmålsättningar.

Grunden för samarbetet i exportkontrollregimerna är en gemensam politisk vilja att förhindra spridning av massförstörelsevapen. Detta uppnås genom en nationell lagstiftning som möjliggör exportkontroll av de varor och teknologier som har identifierats som strategiska. Deltagande i regimerna underlättar samtidigt uppfyllandet av de folkrättsliga förpliktelserna i internationella avtal om att inte direkt eller indirekt bistå en annan stat att anskaffa massförstörelsevapen.

Zangger-kommittén

Zangger-kommittén bildades 1974, och behandlar frågor om exportkontroll relaterade till icke-spridningsavtalet. Kommittén fastställer vad som menas med utrustning och material som särskilt konstruerats eller iordningsställt för bearbetning, användning eller tillverkning av särskilt klyvbart material. Ansvaret är därmed delvis överlappande med Nuclear Suppliers Group, som behandlas nedan. Icke-spridningsavtalet föreskriver att export av sådan utrustning och material till en icke-kärnvapenstat, liksom råmaterial och särskilt klyvbart material, endast får ske om råmaterialet eller det särskilt klyvbara materialet underställs IAEA-kontroll. Utrustningen och materialen anges i kommitténs kontrollista, som uppdateras i ljuset av den tekniska utvecklingen. Listan uppdaterades under 2020 och finns återgiven i IAEA:s informationscirkulär nr 209 (INFCIRC/209/Rev.5). Svenska Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI) ansvarar för att upprätthålla Zangger-kommitténs webbplats.

Nuclear Suppliers Group

Nuclear Suppliers Groups (NSG) arbete avser exportkontroll av produkter som finns listade i del 1 och del 2 i NSG:s riktlinjer, däribland produkter för nukleärt bruk samt andra PDA-produkter som kan användas i samband med utveckling eller produktion av kärnvapen. Produkterna finns återgivna i IAEA:s informationscirkulär nr 254, som innehåller de två kontrollistorna för respektive varugrupp (INFCIRC/254/Rev.14/Part 1 och INFCIRC/254/ Rev.11/Part 2). Arbetet i NSG fortgick under 2020.

Australiengruppen

Australiengruppen bildades 1985 på initiativ av Australien. Dess verksamhet syftar till att harmonisera medlemsländernas exportkontroll för att förhindra spridning av kemiska och biologiska vapen. Ursprungligen omfattade gruppens verksamhetsområde endast kemikalier och kemisk tillverkningsutrustning. År 1990 beslutades dock att kontrollistorna skulle utökas till att även omfatta mikroorganismer, toxiner samt viss tillverkningsutrustning för biologiska stridsmedel.

I början av 2020 hölls ett möte i Bratislava, vilket ledde fram till beslut om att lägga till Novichok-prekursorer på Australiengruppens kontrollista.

Missilteknologikontrollregimen

Missilteknologikontrollregimen (MTCR) grundar sig på ett amerikanskt initiativ från 1982. Dess verksamhet gäller främst exportkontroll av fullständiga missilsystem (inklusive ballistiska missiler och bärraketer för rymduppskjutningar samt sondraketer) och andra obemannade luftfarkoster (inklusive kryssningsmissiler, mål- och spaningsplattformar) med en räckvidd på 300 kilometer eller mer. Därutöver kontrolleras komponenter till sådana system samt andra produkter som kan användas för produktion av missiler och även mindre obemannade luftfarkoster konstruerade för att kunna sprida aerosoler. Arbetet inom MTCR fortgick under 2020.

Wassenaar-arrangemanget

Wassenaar-arrangemanget bildades 1996 som efterföljare till det internationella exportkontrollsamarbete som tidigare hade bedrivits inom kommittén Coordinating Committee on Multilateral Export Controls (CoCom). Arrangemangets arbetsfält omfattar kontrollen av konventionella vapen samt varor och teknologier med dubbla användningsområden som inte kontrolleras i andra regimer. Det utgör därmed ett viktigt komplement till arbetet i övriga regimer som uteslutande fokuserar på massförstörelsevapen samt vissa vapenbärare. Arrangemanget har i dag 42 deltagande stater. Bland dessa återfinns flertalet stora producenter och teknologinnehavare på de berörda områdena.

Syftet med arrangemangets verksamhet är att bidra till regional och internationell säkerhet och stabilitet genom att främja öppenhet och ett ansvarsfullt agerande när det gäller överföringar av konventionella vapen och produkter med dubbla användningsområden och därigenom undvika destabiliserande ansamlingar. Grundsynen i Wassenaar-arrangemanget är att handel med de varor som finns på kontrollistorna ska vara tillåten, men att den måste ske under kontrollerade former.

En viktig funktion som Wassenaar-arrangemanget upprätthåller är att regelbundet samla den tekniska expertisen från de deltagande staterna för att uppdatera de gemensamma kontrollistorna i ljuset av den tekniska utvecklingen.

Arrangemanget upprätthåller två kontrollistor som är fogade till dess grunddokument: Munitions List, som omfattar konventionell krigsmateriel, och List of Dual-Use Goods and Technologies, som omfattar produkter och teknologi med både civila och militära användningsområden som inte finns på övriga regimers kontrollistor. Båda listorna är i praktiken vägledande för innehållet i EU:s motsvarande kontrollistor.

Wassenaar-arrangemanget håller årliga plenarmöten i Wien på senhösten. Under dessa möten behandlas frågor av principiell betydelse för samarbetets fortsatta utveckling. På grundval av det löpande tekniska arbetet under året beslutas också om uppdateringar av kontrollistorna. Plenarmöte kunde inte genomföras 2020, men ett antal beslut i

3.4 Samarbetet inom EU om produkter med dubbla användningsområden

Exportkontrollregimerna och EU

Arbetet inom EU på området exportkontroll av produkter med dubbla användningsområden är nära förbundet med det internationella arbete som utförs inom exportkontrollregimerna. Inom EU sker samordningen närmast i rådsarbetsgruppen för icke-spridning (Council Working Group on Non-proliferation, Conop), som hanterar icke-spridningsfrågor generellt, och rådsarbetsgruppen för produkter med dubbla användningsområden (Working Party on Dual-Use Goods, WPDU) som bl.a. arbetar med policyfrågor samt uppdatering av den kontrollista med produkter med dubbla användningsområden som faller under rådets förordning (EG) nr 428/2009 (PDA-förordningen).

Enligt EU:s strategi mot spridning av massförstörelsevapen ska medlemsstaterna arbeta för att EU ska vara en ledande samarbetspartner när det gäller exportkontrollregimerna. EU:s uppfattning är sedan länge att alla EU:s medlemsstater ska erbjudas medlemskap i alla exportkontrollregimerna. Huvudskälet är EU:s gemensamma inre marknad som omfattar de allra flesta produkter med dubbla användningsområden, liksom en strävan att upprätthålla en för alla EU-länder harmoniserad och effektiv nationell exportkontroll baserad på regimernas kontrollistor, riktlinjer för exportkontroll och informationsutbyte om spridningsrisker. Handeln inom EU räknas i dessa sammanhang inte som export. Därmed är EU:s medlemsstater beroende av respektive lands exportkontrollsystem. Även av detta skäl får medlemskapsfrågan i exportkontrollregimerna en viktig dimension.

Genom beslut i NSG och Australiengruppen är samtliga EU-länder numera medlemmar i dessa regimer. I Missilteknologikontrollregimen har motsvarande beslut ännu inte fattats beträffande Cypern, Estland, Kroatien, Lettland, Litauen, Malta, Rumänien, Slovakien och Slovenien. För Wassenaar-arrangemanget gäller detsamma för Cypern.

Årets arbete med kontrollistorna

De förändringar som görs i regimernas kontrollistor under året arbetas in i bilaga I till PDA-förordningen och blir därmed juridiskt bindande för EU:s medlemsstater. I enlighet med sina delegerade befogenheter enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 599/2014 av den 16 april 2014 om ändring av rådets förordning (EG) nr 428/2009 om upprättande av en gemenskapsordning för kontroll av export, överföring, förmedling och transitering av produkter med dubbla användningsområden har kommissionen uppdaterat bilaga I i enlighet med de ändringar som beslutats i exportkontrollregimerna samt gjort

Skr. 2020/21:114 följdändringar i bilaga IIa–IIg och bilaga IV. Ändringarna fastställs i regimerna mot slutet av ett kalenderår och införs som regel i bilaga I påföljande år.

Med anledning av att Storbritanniens utträdesavtal med EU löpte ut den 31 december 2020, gjordes i slutet av året en ändring i bilaga IIa. Ändringen innebar att Storbritannien lades till den grupp särskilt utvalda länder (Australien, Japan, Kanada, Liechtenstein, Norge, Nya Zeeland, Schweiz och USA) som omfattas av unionens generella exporttillstånd nr EU001. Ändringen trädde i kraft 1 januari 2021.

Rådsarbetsgruppen för produkter med dubbla användningsområden

Verksamheten inom rådsarbetsgruppen för PDA-frågor (WPDU) under 2020 dominerades av fortsatta förhandlingar om ett förslag till omarbetning av PDA-förordningen, vilket lades fram av kommissionen hösten 2016. Det rör sig om en omfattande revidering av den nuvarande förordningen. Syftet är enligt kommissionen att modernisera regelverket och effektivisera kontrollarbetet för både exportkontrollmyndigheter och industrin. Förslaget behöver godkännas av såväl Europeiska rådet som Europaparlamentet.

Med anledning av förslaget lämnade regeringen 2016 en faktapromemoria om förordningen om EU:s exportkontroll för produkter med dubbla användningsområden (2016/17:FPM22) till riksdagen.

Under 2020 slutfördes trepartsförhandlingar (s.k. trilog) där resultatet av medlemsstaternas förhandlingsarbete förankrades med Europaparlamentet och kommissionen. Vid det sista trilogmötet i november 2020 nåddes en överenskommelse av kompromisstexten. Efter rättslingvistisk granskning väntas slutligt antagande under 2021.

Förhandlingsresultatet i trepartsförhandlingen ligger enligt regeringens bedömning inom ramen för Sveriges målsättningar som redovisades i faktapromemorian. Den omarbetade PDA-förordningen innehåller en rad nyheter som bl.a. utvidgar kontrollinstrumenten, ger ökad betoning på mänskliga rättigheter och ökad informationsutlämning. I slutet av 2020 inleddes arbetet med att ge en utredare i uppdrag att biträda Regeringskansliet med analys av behovet av författningsändringar med anledning av den omarbetade PDA-förordningen.

Utöver arbetet med den omarbetade PDA-förordningen ägnades verksamheten i WPDU åt bl.a. utbyte mellan medlemsstaterna och kommissionen av exportkontrollrelaterad information och statistik samt frågor om nya teknologier.

Arbetet inom Dual-Use Coordination Group

Verksamheten inom koordinationsgruppen DUCG (Dual-Use Coordination Group) syftar till att samordna tillämpningen av PDA-förordningen. Under året har gruppen bl.a. lämnat stöd i arbetet med att uppdatera den EU-gemensamma kontrollistan, tagit fram statistikunderlag till kommissionens årliga rapport om exportkontroll, utbytt erfarenheter och information om nationellt genomförande av PDA-regelverket samt

DUCG inrättade 2019 en teknisk expertgrupp (expertgruppen) med uppdrag att ta fram en vägledning rörande exportkontroll av PDA som är särskilt riktad till lärosäten och andra forskningsinstitut (forskningsorganisationer). ISP representerar Sverige i expertgruppen. Expertgruppen har sammanträtt vid fem tillfällen under 2020. Vid två av dessa tillfällen har representanter från forskningsorganisationer, bl.a. svenska lärosäten, deltagit och getts möjlighet att lämna synpunkter, framhålla sina behov och i övrigt påverka innehållet i vägledningen. Vidare har ett utkast till vägledning varit föremål för ett offentligt samråd. Synpunkterna från konsultationen har tagits i beaktande vid färdigställandet av ett slutligt utkast. Vägledningen kommer, efter godkännande av DUCG, att offentliggöras som en rekommendation från kommissionen i Europeiska unionens officiella tidning.

3.5 FN:s säkerhetsråds resolution 1540 och initiativet om säkerhet mot spridning av massförstörelsevapen

FN:s säkerhetsråd antog 2004 resolution 1540. Med stöd av kapitel VII i FN-stadgan fastställer resolutionen genom bindande beslut skyldigheter för alla FN:s medlemsstater att förhindra icke-statliga aktörer (terrorister) från att få tillgång till massförstörelsevapen och deras vapenbärare samt produkter med koppling till sådana vapen. Det fastslås bl.a. att alla stater ska inrätta en effektiv nationell kontroll av export, transittrafik, omlastningar och vidareexport. Resolutionen innehåller även bestämmelser om bistånd till andra länder för genomförandet av de åtgärder som den förpliktar.

Genom resolution 1540 fattades också beslut om att inrätta en kommitté med uppgift att rapportera till säkerhetsrådet om genomförandet av resolutionen. FN:s medlemsländer uppmanas att rapportera till kommittén om åtgärder som de vidtagit för att genomföra resolutionen. Mandatet för 1540-kommittén löper till april 2021.

En internationell verksamhet som har beröringspunkter med och delvis överlappar säkerhetsrådets resolution 1540 är initiativet om säkerhet mot spridning av massförstörelsevapen (Proliferation Security Initiative, PSI) som 105 länder har anslutit sig till. EU och Sverige stöder detta initiativ som syftar till att – inom ramen för folkrätten och nationell rätt – stärka det internationella samarbetet för att bättre kunna förhindra transporter till obehöriga mottagare av massförstörelsevapen och insatsvaror till sådana produkter.

Det nationella arbetet med att upprätthålla nödvändig beredskap och agera i ett brådskande ärende av denna typ är fördelat mellan berörda myndigheter i enlighet med ordinarie ansvarsprinciper.

4 Ansvariga myndigheter

4.1 Inspektionen för strategiska produkter

Inspektionen för strategiska produkter (ISP) är förvaltningsmyndighet för ärenden och tillsyn enligt lagen (1992:1300) om krigsmateriel och lagen (2000:1064) om kontroll av produkter med dubbla användningsområden (PDA) och av tekniskt bistånd, i det senare fallet om inte någon annan myndighet har detta till uppgift. Strålsäkerhetsmyndigheten har sådant ansvar när det gäller särskilt känsliga kärntekniska produkter.

Totalförsvarets forskningsinstitut och Försvarets radioanstalt bistår ISP med teknisk kompetens, och bl.a. Militära underrättelse- och säkerhetstjänsten, Säkerhetspolisen och Försvarets radioanstalt bistår ISP med information. ISP har även ett etablerat samarbete med Tullverket. Vissa av ISP:s tillsynsbesök genomförs som gemensamma tillsynsbesök med Tullverket och myndigheterna utbyter även information om utförelsetillstånd.

Genom regeringsbeslut har ISP utsetts att som s.k. behörig myndighet fullgöra vissa angivna uppgifter enligt rådsförordningar om sanktioner som har beslutats av Europeiska unionen. ISP har också vissa tillsynsuppgifter i förhållande till särskilda förbudsföreskrifter som regeringen meddelat med stöd av lagen (1996:95) om vissa internationella sanktioner.

ISP är nationell myndighet under 1992 års konvention om förbud mot kemiska vapen (CWC) och utför de uppgifter som följer av lagen om inspektioner enligt Förenta nationernas konvention om förbud mot kemiska vapen (1994:118). Den verksamheten hos ISP behandlas inte i denna skrivelse, då den inte har en direkt koppling till myndighetens arbete med exportkontroll.

ISP är även tillståndsmyndighet för ärenden enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 258/2012 av den 14 mars 2012 om genomförande av artikel 10 i FN:s protokoll om olaglig tillverkning av och handel med eldvapen, delar till eldvapen och ammunition, bifogat till Förenta nationernas konvention mot gränsöverskridande organiserad brottslighet (FN:s protokoll om skjutvapen), och om införande av exporttillstånd, import- och transiteringsåtgärder för skjutvapen, delar till skjutvapen och ammunition. Förordningen reglerar tillstånd att exportera civila skjutvapen, delar till skjutvapen och ammunition utanför EU samt vissa import- och transiteringsåtgärder.

I juni 2020 utsågs ISP till Sveriges kontaktpunkt enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2019/452 av den 19 mars 2019 om upprättande av en ram för granskning av utländska direktinvesteringar i unionen. Förordningen började tillämpas den 11 oktober 2020. ISP gavs även i uppdrag att tillsammans med andra berörda myndigheter utveckla de former för samverkan som krävs för att ISP ska kunna utföra arbetsuppgifterna som nationell kontaktpunkt. Arbetet som rör granskning av utländska direktinvesteringar behandlas inte i denna

skrivelse då det i dagsläget inte har en direkt koppling till myndighetens arbete med exportkontroll. Skr. 2020/21:114

Myndighetens uppgifter framgår av förordningen (2010:1101) med instruktion för Inspektionen för strategiska produkter. Av förordningen framgår bland annat att ISP varje år till regeringen ska lämna dels en redogörelse för den svenska exporten av krigsmateriel och andra strategiska produkter under det föregående kalenderåret, dels en beskrivning av viktiga tendenser inom svensk och internationell exportkontroll. Dessa uppgifter ligger till grund för den årliga skrivelsen om strategisk exportkontroll, inklusive årets skrivelse.

Kontakter med företagen

ISP har löpande kontakter med de företag som berörs av kontrollverksamheten. I lagen om krigsmateriel och förordningen om krigsmateriel föreskrivs flertalet skyldigheter för företagen att lämna underrättelser och uppgifter till ISP. Exempelvis ska företagen på regelbunden basis till ISP redovisa den marknadsföring som de har bedrivit utomlands. Dessa rapporter ligger till grund för ISP:s återkommande genomgångar med företagen om deras exportplaner. ISP kan lämna positiva eller negativa s.k. förhandsbesked till företagen om känsliga eller tidigare oprovade destinationer.

Förutom att fatta beslut i utförelseärenden granskar ISP de underrättelser som företag och myndigheter är skyldiga att lämna senast fyra veckor innan ett anbud lämnas eller ett avtal ingås om export av krigsmateriel. ISP har i detta skede möjlighet att meddela förbud mot att anbud lämnas eller mot att avtal ingås. De krigsmaterielexporterande företagen ska också rapportera om de leveranser som genomförts med stöd av lämnade tillstånd.

Till skillnad från vad som gäller för krigsmateriel krävs enligt exportkontrollagstiftningen inget tillstånd för att tillverka PDA-produkter. Vidare krävs som huvudregel inte tillstånd för försäljning av PDA-produkter inom EU (tillstånd krävs endast för s.k. bilaga IV-produkter). Den kontrollista som gäller enligt PDA-förordningen anger vilka produktområden som omfattas av tillståndskrav för export utanför EU. Det är i första hand företagen som ska klassificera huruvida en produkt är att betrakta som PDA-produkt eller inte. När ett företag är osäkert på om dess produkt omfattas av kontroll eller inte kan företaget lämna in en produktförfrågan till ISP. Mot denna bakgrund ser ISP:s kontakter med företag som hanterar PDA-produkter annorlunda ut än de som gäller krigsmateriel. ISP möter i regel företag som hanterar PDA-produkter mindre regelbundet, med undantag för ett fåtal krigsmaterieföretag.

I sin tillsynsroll genomför ISP tillsynsbesök hos företag och myndigheter för att följa upp deras interna exportkontrollorganisation. Under 2020 kunde endast ett sådant besök genomföras på grund av pandemin. ISP genomförde därutöver tio digitala tillsynsbesök. Dessa inkluderade myndigheter, lärosäten och företag verksamma inom både PDA- och krigsmaterielområdet.

Finansiering

Regler om ISP:s finansiering framgår av förordningen (2008:889) om finansiering av verksamheten vid Inspektionen för strategiska produkter. En stor del av myndighetens verksamhet finansieras av aktörer vars verksamhet kontrolleras av ISP. Förordningen föreskriver att kretsen av avgiftsskyldiga fördelas på tre avgiftskollektiv: krigsmateriel, produkter med dubbla användningsområden och produkter enligt lagen (1994:118) om inspektioner enligt FN:s konvention om förbud mot kemiska vapen.

När ISP, genom förordningen (2013:707) om kontroll av vissa skjutvapen, delar till skjutvapen och ammunition, fick till uppgift att pröva ärenden om exporttillstånd enligt förordning (EU) nr 258/2012, gavs ISP också rätt att ta ut avgifter för prövning av ansökningarna.

Delar av ISP:s internationella verksamhet, stöd till Regeringskansliet och arbete med internationella sanktioner, anslagsfinansieras via Utrikesdepartementet.

ISP:s tjänsteexport ska i huvudsak finansieras av någon annan part än ISP. Under 2020 genomfördes ingen tjänsteexport.

Exportkontrollrådet

Riksdagen beslutade 1984, på grundval av propositionen om ökad insyn och samråd i frågor som rör krigsmaterielexport, m.m. (prop. 1984/85:82), att en rådgivande nämnd i krigsmaterielfrågor skulle inrättas. Regeringen ombildade nämnden till Exportkontrollrådet (EKR) i samband med inrättandet av ISP 1996. Regler för rådets sammansättning och verksamhet finns i ISP:s instruktion. Samtliga riksdagspartier är representerade i EKR, i något fall med tidigare riksdagsledamot. ISP:s generaldirektör är dess ordförande.

Den 1 november 2019 tillträdde ett nytt exportkontrollråd, efter regeringens förordnande. I enlighet med förslagen från slutbetänkandet Skärpt exportkontroll av krigsmateriel (SOU 2015:72) utsågs också för första gången suppleanter till de ordinarie ledamöterna. En lista över rådets ledamöter och suppleanter finns i slutet av det här avsnittet.

ISP:s generaldirektör ansvarar för urvalet av ärenden som görs till föremål för samråd med Exportkontrollrådet. Samråd kan exempelvis ske innan förhandsbesked lämnas till ett företag. Generaldirektören ska samråda med rådet innan ISP lämnar över ett ärende till regeringen för slutlig prövning enligt lagen om krigsmateriel eller enligt lagen om kontroll av produkter med dubbla användningsområden och av tekniskt bistånd.

Vid EKR:s sammanträden redovisar Utrikesdepartementet bedömningar av de mottagarländer som är aktuella. Försvarsdepartementet medverkar med bedömningar av ärendenas försvarspolitiska betydelse. ISP:s generaldirektör kan även kalla andra experter. En uppgift för EKR är att lämna synpunkter om tilltänkt export med utgångspunkt i de svenska riktlinjerna, EU:s gemensamma ståndpunkt om vapenexport samt vapenhandelsfördraget till ytterligare vägledning för ISP.

Ledamöterna ges full insyn i handläggningen av utförelseärenden. Generaldirektören redovisar fortlöpande samtliga utförelsebeslut om

export, behandlade anbudsunderrättelser och samarbetsavtal samt meddelade förhandsbesked. Från och med 2005 redovisar ISP även samtliga utförelsebeslut om export av produkter med dubbla användningsområden i EKR. Sammantaget säkerställer detta system en god insyn i tillämpningen av exportkontrollregelverket för parlamentariker från samtliga partier i riksdagen.

Avsikten med det svenska systemet, som vid en internationell jämförelse är unikt på så sätt att företrädare för riksdagspartierna i förväg får tillfälle att diskutera tänkbara exportaffärer, är att skapa en bred förankring av exportkontrollpolitiken och främja kontinuitet i den förda politiken. Till skillnad från det som gäller i flera andra länder, behandlas ärenden i Exportkontrollrådet på ett tidigt stadium innan en konkret affär genomförs. Eftersom det skulle vara kommersiellt skadligt för exportföretagen om deras avsikter blev kända innan en affär kommit till stånd, är diskussionerna i rådet inte offentliga. De bedömningar som görs om enskilda länder omfattas normalt av utrikessekretess.

Exportkontrollrådet ersätter inte Utrikesnämnden i sådana ärenden som regeringen enligt regeringsformen ska överlägga med Utrikesnämnden om. Under 2020 genomfördes fem EKR-sammanträden i olika former. Rådet behandlade fem ärenden för samråd, och samtliga avsåg krigsmateriel.

Nuvarande ledamöter i Exportkontrollrådet:

- riksdagsledamoten Janine Alm Ericson (MP)
- riksdagsledamoten Jan R Andersson (M)
- riksdagsledamoten Annicka Engblom (M)
- riksdagsledamoten Kerstin Lundgren (C)
- riksdagsledamoten Maria Nilsson (L)
- riksdagsledamoten Mattias Ottosson (S)
- riksdagsledamoten Désirée Pethrus (KD)
- riksdagsledamoten Roger Richtoff (SD)
- tidigare riksdagsledamoten Marie Granlund (S)
- tidigare riksdagsledamoten Stig Henriksson (V)
- tidigare riksdagsledamoten Lars Johansson (S)
- tidigare riksdagsledamoten Per Westerberg (M).

Suppleanter i Exportkontrollrådet:

- riksdagsledamoten Camilla Brodin (KD)
- riksdagsledamoten Magnus Ek (C)
- riksdagsledamoten Hanna Gunnarsson (V)
- riksdagsledamoten Ann-Charlotte Hammar Johnsson (M)
- riksdagsledamoten Caroline Nordengrip (SD)
- tidigare riksdagsledamoten Agneta Börjesson (MP)
- tidigare riksdagsledamoten Eva Sonidsson (S)
- tidigare riksdagsledamoten Lars Tysklind (L).

Samverkansrådet

Ett samverkansråd är knutet till ISP för samverkan mellan myndigheter i icke-spridningsfrågor. Det består av generaldirektören samt ledamöter

Skr. 2020/21:114 från de samverkande myndigheter som ISP utser. Samverkansrådet sammanträdde en gång under 2020.

Teknisk-vetenskapliga rådet

Ett teknisk-vetenskapligt råd är knutet till ISP för att bistå ISP:s generaldirektör i beredningen av ärenden som rör klassificering av krigsmateriel och produkter med dubbla användningsområden. Rådet består av företrädare för institutioner med överblick över teknologins tillämpning på civila respektive militära områden. Det teknisk-vetenskapliga rådet genomförde ett sammanträde och hade en kontakt genom skriftligt förfarande under 2020.

4.2 Strålsäkerhetsmyndigheten

Strålsäkerhetsmyndigheten (SSM) är, enligt förordningen (2008:452) med instruktion för Strålsäkerhetsmyndigheten, förvaltningsmyndighet för frågor om skydd av människors hälsa och miljön mot skadlig verkan av joniserande och icke-joniserande strålning, frågor om säkerhet och fysiskt skydd i kärnteknisk och annan verksamhet med strålning samt frågor om nukleär icke-spridning.

SSM:s uppgifter inom icke-spridning i samband med export av kärnämne och kärntekniska produkter anges i den nämnda förordningen samt i förordningen (2000:1217) om kontroll av produkter med dubbla användningsområden och av tekniskt bistånd. Av denna framgår att SSM beslutar om tillstånd för export till ett land utanför EU och för överföring inom EU av kärnämne och kärntekniska produkter. Detta gäller dock inte i vissa specifika fall, som anges i förordningen, där regeringen är beslutande organ. Produkterna är specificerade i bilaga I, kategori 0, och i bilaga IV till PDA-förordningen. SSM är även nationell tillsynsmyndighet som kontrollerar att dessa bestämmelser följs.

SSM är utsedd genom regeringsbeslut att vara behörig myndighet och fullgöra uppgifter avseende tillståndsprövning som följer av rådets förordning (EU) nr 267/2012 av den 23 mars 2012 om restriktiva åtgärder mot Iran och om upphävande av förordning (EU) nr 961/201.

Inom området nukleär icke-spridning är SSM också nationell tillsynsmyndighet enligt lagen (1984:3) om kärnteknisk verksamhet för att svensk kärnteknisk verksamhet bedrivs på sådant sätt att den uppfyller de förpliktelser som följer av Sveriges internationella överenskommelser i syfte att förhindra spridning av kärnvapen. SSM är även nationell kontaktpunkt för Internationella atomenergiorganets (IAEA) databas för olovlig handel och annan otillåten hantering av kärnämnen och radioaktiva ämnen.

SSM samarbetar med andra myndigheter i exportkontrollfrågor, framför allt ISP. SSM får också stöd med teknisk kompetens från Totalförsvarets forskningsinstitut, men har själv en hög kompetens inom det kärntekniska området.

Kärnämnen (uran, plutonium och torium) och kärntekniska produkter klassas som PDA-produkter och är därför reglerade i PDA-förordningen. Export ut ur EU kräver tillstånd, men EU:s generella exporttillstånd gäller inte för dessa produkter. För flera produkter krävs även tillstånd för överföringar inom EU.

Vid en ansökan om tillstånd till export av kärnämne prövar SSM parallellt frågan om eventuell överlåtelse av kärnämnet enligt lagen (1984:3) om kärnteknisk verksamhet och förordningen (1984:14) om kärnteknisk verksamhet. För använt kärnbränsle granskar SSM även frågan om hur materialet slutligt ska tas om hand. I fråga om använt kärnbränsle som härrör från en kärnteknisk verksamhet i Sverige ska ansökan bl.a. innehålla en försäkran om att den som för ut materialet kommer att återta materialet, om det inte kan tas om hand på avsett sätt. SSM beslutar därutöver om transporten av kärnämne i syfte att förhindra radiologiska olyckor och för att se till att adekvat fysiskt skydd finns.

De villkor som ställs vid beslut om exporttillstånd utgår från de riktlinjer som överenskommit inom NSG (se avsnitt 3.3). I riktlinjerna ingår att inhämta vissa angivna försäkningar från mottagarlandets regering innan ett tillstånd för export kan beviljas. Försäkran ska avse att produkterna inte är avsedda för användning till kärnvapen eller kärnladdningar, att Internationella atomenergiorganet (IAEA) har full kontrollrätt i landet samt att kärnämne i landet har adekvat fysiskt skydd. Därutöver ska det garanteras att vidareexport inte kommer att ske utan motsvarande försäkningar. SSM har i uppdrag att å regeringens vägnar inhämta denna försäkran från det mottagande landets regering vid kärnteknisk export, samt att utforma och avlämna Sveriges regeringsförsäkran till det exporterande landets regering vid kärnteknisk import. Vid en första affär inhämtar dock Utrikesdepartementet försäkran vid export eller avger försäkran vid import.

EU:s samtliga medlemsländer deltar i Europeiska atomenergigemenskapen genom Euratomfördraget, vars syfte bl.a. är att upprätta en gemensam marknad för speciella material och utrustning inom kärnenergiområdet och att garantera att kärnämne inte används för andra ändamål än det är avsett för. Samtliga EU:s medlemsländer har också anslutit sig till icke-spridningsavtalet om kärnvapen (NPT) och har slutit kontrollavtal med IAEA med tillhörande tilläggsprotokoll. Regeringen anser att det tillståndsförfarande som finns för handel inom EU enligt PDA-förordningen och medlemsstaternas åtaganden inom ramen för Euratom i normalfallet ger tillräcklig säkerhet vid överföringar av kärnämne och kärntekniska produkter mellan EU-stater och är i överensstämmelse med NSG:s riktlinjer.

EU har inom ramen för Euratomfördraget rätt att ingå avtal med tredjeland. Bilateral avtal om kärnenergis fredliga användning har ingåtts med Australien, Japan, Kanada, Ukraina, USA och Uzbekistan. Ett motsvarande avtal finns mellan EU och Sydafrika, men det hade under 2020 ännu inte trätt i kraft. I slutet av 2020 togs även ett Euroatomavtal fram med Storbritannien eftersom landet efter den 31 december 2020 blev ett tredjeland i förhållande till EU och dess rättsordning. Avtalet utgör ett heltäckande samarbetsavtal mellan Euratom och Storbritannien och

Skr. 2020/21:114 beaktar respektive parts internationella förpliktelser inklusive exportkontroll.

Samtliga medlemsländer i EU har förbundit sig att till IAEA rapportera utförelse av kärnämne och kärnteknisk utrustning, enligt tilläggsprotokollet till kontrollavtalet med IAEA, för Sveriges del INFCIRC/193/Add.8. För Sverige innebär det att Europeiska kommissionen, via sin säkerhetskontroll under Euratomfördraget, rapporterar utförelse av kärnämne till IAEA och att SSM rapporterar utförelse av kärnteknisk utrustning till IAEA. För denna rapportering krävs (till skillnad från vad som gäller för övriga PDA-produkter) anmälan till SSM om utförd export eller överföring inom EU, av kärntekniska produkter förtecknade i bilaga I, kategori 0, till PDA-förordningen.

Under 2020 hanterade SSM 91 inkomna ansökningar om export eller överföring inom EU. Uppgifter om SSM:s beviljade exporttillstånd under 2020 finns i *bilaga 2*, tabell 14.

SSM har vid behov kontakter med de företag som berörs av kontrollverksamheten. I sin tillsynsroll genomför SSM tillsyn hos företag för att se till att dessa är medvetna om och uppfyller de krav som ställs på företagen vid överföring inom EU eller export ut ur EU av produkter med dubbla användningsområden. Under 2020 genomfördes fyra tillsyner.

5 Statistikredovisning

Inspektionen för strategiska produkter (ISP) förser regeringen med det statistiska underlag som ligger till grund för redovisningen av den svenska exporten av krigsmateriel och produkter med dubbla användningsområden. Uppgifterna i skrivelsen baseras dels på ISP:s egna uppgifter, dels på den lagstadgade rapportering som tillståndsinnehavare årligen lämnar till ISP. Strålsäkerhetsmyndigheten följer den kärntekniska utvecklingen i Sverige och bidrar med det statistiska underlaget till regeringens redovisning av export av kärntekniska produkter med dubbla användningsområden.

Förändringar i redovisningen

I slutbetänkandet Skärpt exportkontroll av krigsmateriel (SOU 2015:72) framfördes vissa förslag om ökad öppenhet och transparens i frågor som rör krigsmaterielexporten. Regeringens bedömning i propositionen Skärpt exportkontroll av krigsmateriel (prop. 2017/18:23) överensstämmer huvudsakligen med kommitténs förslag. Regeringen konstaterar i propositionen att den årliga skrivelsen om strategisk exportkontroll och produkter med dubbla användningsområden som regeringen lämnar till riksdagen utgör en viktig beståndsdel för att skapa öppenhet och transparens inom exportkontrollområdet. Vidare uttalar regeringen i propositionen att man har för avsikt att, i nära samarbete med ISP, se över skrivelsen med målet att presentera mer information.

Fjolårets statistikredovisning, gällande uppgifter för 2019, innehöll en rad uppdateringar och förbättringar. Årets redovisning bygger vidare på den nya strukturen som i högre utsträckning följer tillståndsgivningens process enligt kronologisk ordning för bättre överskådlighet.

Skr. 2020/21:114

Som ett led i arbetet för ökad öppenhet och transparens inom exportkontrollområdet har ytterligare faktauppgifter tillförts statistikredovisningen i årets skrivelse. Det gäller bland annat mer detaljerad information om de avslagsbeslut som har fattats under året och över tid. Ytterligare information har också tillfogats för en bättre historisk jämförelse av krigsmaterielexporten. Därutöver redovisas mer detaljerad information om beviljade och giltiga avtal om samarbete och licenstillverkning.

Den svenska krigsmaterielexporten under 2020 redovisas i *bilaga 1* och exporten av produkter med dubbla användningsområden i *bilaga 2*.

Export av krigsmateriel

Krigsmateriel

Vad som utgör krigsmateriel framgår av bilagan till förordningen (1992:1303) om krigsmateriel, den så kallade krigsmaterielförteckningen. Förteckningen överensstämmer med EU:s gemensamma militära lista och delas upp i 20 st. materielkategorier, ML1–ML20 samt programvara (ML21) och tekniskt bistånd (ML22). Utöver de 22 kategorierna innehåller förteckningen också tre nationella tillägg (kärnladdningar, fortifikatoriska anläggningar och vissa kemiska stridsmedel). I tabell 1 redovisas översiktligt vilken krigsmateriel som ingår i respektive ML-kategori.

Den svenska krigsmaterielförteckningen är kompletterad med en uppdelning mellan krigsmateriel för strid (KS) och övrig krigsmateriel (ÖK). Med krigsmateriel för strid avses materiel med en förstörelsebringande verkan, inklusive sikten för sådan materiel och materiel för eldledning. Som övrig krigsmateriel räknas vissa delar och komponenter till krigsmateriel för strid samt materiel som inte har direkt förstörelsebringande verkan.

I skrivelsen redovisas huvudsakligen materielen enligt krigsmaterielförteckningens ML-kategorier samt uppdelad enligt KS/ÖK. När det i en tabell anges att utförseltillstånd beviljats eller export skett inom en viss ML-kategori innebär detta att en eller flera av kategorins produkter avses. Det betyder inte att utförseltillstånd har beviljats eller export skett av samtliga produkter inom den materielkategorin.

Tabell 1 Kategorier av krigsmateriel

Kategori	Materiel
ML1	Slätborrade vapen med en kaliber som understiger 20 mm, andra vapen och automatvapen med en kaliber på högst 12,7 mm (0,50 tum) samt tillbehör och särskilt utformade komponenter för dessa vapen.
ML2	Slätborrade vapen med en kaliber på minst 20 mm, andra vapen eller utrustning med en kaliber som överstiger 12,7 mm (0,50 tum), kastare samt tillbehör liksom särskilt utformade komponenter för dessa vapen.
ML3	Ammunition och temperingsdon samt särskilt utformade komponenter för sådana.
ML4	Bomber, torpeder, raketer, missiler, andra anordningar och laddningar med sprängverkan samt tillhörande utrustning och tillbehör och särskilt utformade komponenter för sådana.
ML5	Eldlednings-, övervaknings- och varningsutrustning samt relaterade system, utrustning för försök och skottställning samt motmedelsutrustning som utformats särskilt för militär användning samt komponenter och tillbehör som utformats särskilt för dessa.
ML6	Markfordon och komponenter.
ML7	Kemiska eller biologiska toxiska agens, "agens för kravallhantering", radioaktiva material, tillhörande utrustning, komponenter och material.

Kategori	Materiel
ML8	"Energetiska materiel", och besläktade substanser.
ML9	Krigsfartyg (ytfartyg eller undervattensfarkoster), särskild marin krigsmateriel, tillbehör, komponenter och andra ytfartyg.
ML10	"Luftfartyg", "lättare än luftfarkoster", "obemannade luftfartyg" ("UAV"), flygmotorer och utrustning för "luftfartyg", tillhörande utrustning samt komponenter som särskilt utformats för militär användning.
ML11	Elektronisk utrustning, "rymdfarkoster" och komponenter som inte anges på något annat ställe i EU:s gemensamma militära förteckning.
ML12	Höghastighetsvapen med kinetisk energi och tillhörande utrustning samt komponenter som utformats särskilt för dessa vapen.
ML13	Pansar- eller skyddsutrustning, konstruktioner och komponenter.
ML14	"Specialiserad utrustning för militär utbildning" eller för simulering av militära scenarion, simulatorer som särskilt utformats för att träna användningen av skjutvapen eller vapen enligt ML1 eller ML2 och särskilt utformade komponenter och tillbehör för dessa.
ML15	Bild- eller motmedelsutrustning som utformats särskilt för militär användning, och särskilt utformade komponenter och tillbehör för denna.
ML16	Smidesstycken, gjutstycken och andra obearbetade produkter vars användning i en produkt som omfattas av förteckningen går att identifiera genom materialets beståndsdelar, form eller funktion, och som utformats särskilt för någon produkt som omfattas av ML1–4, ML6, ML9, ML10, ML12 eller ML19.
ML17	Övrig utrustning, materiel och "bibliotek samt komponenter som utformats särskilt för dessa.
ML18	Utrustning och komponenter för framställning av produkter.
ML19	Vapensystem baserade på riktad energi (DEW), därtill hörande utrustning eller motmedels-utrustning och testmodeller och särskilt utformade komponenter för dessa.
ML20	Kryogen och "supraledande" utrustning och särskilt utformade komponenter och tillbehör för sådan.
ML21	"Programvara".
ML22	"Teknologi".

Tillverkning och tillhandahållande

För tillverkning av krigsmateriel i Sverige krävs ett grundläggande tillverkningstillstånd. Med tillverkning avses framställning av krigsmateriel eller delar därav som utgör krigsmateriel. Tillståndskravet gäller även om den som tillverkar krigsmaterielen uteslutande är underleverantör till någon som innehar tillstånd att tillverka krigsmateriel.

För tillhandahållande av krigsmateriel, uppfinningar rörande krigsmateriel och metoder för framställning av krigsmateriel inom och utom Sverige krävs tillstånd. Detsamma gäller verksamhet som avser tillhandahållande av tekniskt bistånd till någon i utlandet. Med tillhandahållande avses försäljning, upplåtelse, utbudande mot vederlag, lån, gåva och förmedling. Tillståndskravet gäller svenska företag, den som är bosatt eller stadigvarande vistas i Sverige och svenska myndigheter.

Handel med handeldvapen eller delar till sådana vapen är undantaget krav på tillhandahållandetillstånd. Tillstånd för sådan handel regleras genom bestämmelser i vapenlagen.

De företag, myndigheter och privatpersoner som innehar tillstånd att tillverka eller tillhandahålla krigsmateriel står under ISP:s tillsyn och ska på begäran lämna de upplysningar och handlingar som behövs för tillsynskontrollen samt lämna ISP tillträde till lokaler där verksamheten bedrivs. Tillståndsinnehavare är även skyldiga att lämna redovisningar i olika hänseenden till ISP.

Svensk försvarsindustri

Under 2020 innehade 293 st. svenska företag, myndigheter och privatpersoner tillverknings- eller tillhandahållandetillstånd. Detta innebar en fortsatt ökning jämfört med tidigare år. Sedan den nya lagstiftningen trädde ikraft 2018 har antalet tillståndsinnehavare ökat med knappt 60 procent. Ökningen avser främst underleverantörer till systemtillverkare av krigsmateriel.

Bland tillståndsinnehavarna exporterade 71 st. krigsmateriel eller tekniskt bistånd medan 123 st. enbart levererade krigsmateriel inom landet. 99 st. tillståndsinnehavare redovisade ingen försäljning av krigsmateriel. I tabell 2 redovisas det totala värdet av krigsmaterieförsäljningen inom och utom landet under de senaste fem åren. Av tabellen framgår att försäljningen har ökat varje år sedan 2016 men att försäljningen 2020 i stort sett var oförändrad jämfört med året innan.

Tabell 2 Totalt värde av fakturerad krigsmateriel inom och utom landet 2016–2020 (mnkr)

Ärendetyp	2016	2017	2018	2019	2020
Totalt värde	20 703	21 304	23 315	30 408	30 531

Trots det stora antalet tillverkande och tillhandahållande företag står en handfull av dessa för merparten av försäljningen. I tabell 3 redovisas de femton största aktörerna sett till försäljning av krigsmateriel inom och utom landet.

Tabell 3 De största försvarsföretagen och myndigheterna sett till fakturerad krigsmateriel inom och utom landet 2020 (kr)

Företag	Värde	Huvudsakligt materielområde
Saab AB, Aeronautics	6 716 460 038	Stridsflygplan
Saab AB, Surveillance	5 611 284 478	Sensor- och ledningssystem
Saab Dynamics AB	3 722 564 528	Missil- och markstridssystem
Saab Kockums AB, Malmö	2 215 940 000	Yt- och undervattensfartyg

Företag	Värde	Huvudsakligt materielområde
BAE Systems Hägglunds AB	1 844 598 216	Bepansrade fordon
FMV, Försvarets materielverk, Stockholm	1 536 810 278	Leasing av stridsflygplan
BAE Systems Bofors AB	1 391 148 184	Artillerisystem
Saab AB, Support and Services	843 074 474	Underhållsverksamhet
GKN Aerospace Sweden AB	839 204 567	Flygmotorer
H-B Utveckling, H-B Development AB	690 075 335	Delar till bepansrade fordon
Nammo Sweden AB	571 438 729	Finkalibrig ammunition
FFV Ordnance AB	545 295 846	Markstridssystem
EURENCO Bofors AB	535 684 049	Krut och sprängämnen
Norma Precision AB	335 785 549	Jakt- och sportskytteammunition
Saab AB, Industrial Products and Services	266 401 179	Komponenter till flygplan

Utlandsrelaterad verksamhet

Tillståndsprocessen avseende utförelse av krigsmateriel innehåller flera delar. I skrivelsen redovisas marknadsföring och förhandsbesked, anbudsunderrättelser, utförelsetillstånd och faktisk export. Därutöver redovisas viss annan utlandsrelaterad verksamhet såsom samarbetsavtal och vidareöverlåtelse av krigsmateriel.

Uppgifter i redovisningen

De länder som anges i statistiken är i de allra flesta fall de slutliga mottagarländerna av den angivna krigsmaterielen. ISP strävar efter att i största möjliga mån följa den svenska krigsmaterielen till slutanvändarlandet. Vissa komponenter och delsystem anskaffas av utländska systemtillverkare för att användas vid produktion av krigsmateriel som är avsedd för flera olika slutmottagare. Det är i dessa fall inte möjligt att på förhand veta vem som utgör slutanvändare varför kontrollbedömningen inriktas mot systemtillverkaren och det land i vilket denne agerar. Exempel på sådana produkter är sprängämnen och pansarplåt.

Viss försiktighet är påkallad när det gäller att utläsa trender ur siffermaterialet. Som jämförelse redovisas därför vissa statistikuppgifter från föregående år. En mer rättvisande bild ges om exporten visas över tid eftersom enstaka försäljningar och leveranser kan orsaka kraftiga svängningar i statistiken. Likaså ger det ekonomiska värdet som anges inte någon fullständig bild av hur praxis ser ut mot ett visst land eller en region. En enskild affär kan få stort genomslag i den summerade exportstatistiken.

Marknadsföring och förhandsbesked

Marknadsföring av krigsmateriel i utlandet eller i Sverige kräver ett grundläggande tillstånd att tillverka eller tillhandahålla krigsmateriel. Den som innehar ett sådant tillstånd är skyldig att lämna en redovisning av den marknadsföring av krigsmateriel eller tekniskt bistånd som bedrivits i utlandet. Denna redovisning ligger till grund för de regelbundna möten som ISP håller med försvarsföretagen om deras exportplaner. Marknadsföringsmötena möjliggör för ISP att på ett tidigt stadium i exportprocessen inrikta exportörer bort från marknader för vilka tillstånd i ett senare skede inte kan påräknas. Detta upplägg innebär att huvuddelen av ISP:s negativa besked lämnas underhand i samband med marknadsföringsmöten och att antalet faktiska ansökningar rörande icke önskvärda mottagarländer reduceras.

För det fall en exportör på ett tidigt stadium önskar att pröva om en utförsel av krigsmateriel eller lämnande av tekniskt bistånd är möjligt kan denne begära ett skriftligt förhandsbesked från ISP. Det kan exempelvis röra ett tidigare oprövat mottagarland eller ske inför en större marknadsföringssatsning. Det finns inget lagstadgat krav på att ett förhandsbesked måste begäras. Beskeden är icke-bindande och lämnas utifrån de förutsättningar som råder för tillfället. En förnyad prövning görs alltid i samband med en eventuell anbudsunderrättelse och vid en ansökan om utförseltillstånd även om ett positivt förhandsbesked finns sedan tidigare.

I tabell 4 redovisas antal skriftliga förhandsbesked rörande krigsmateriel som ISP lämnat under de senaste fem åren.

Tabell 4 **Antal lämnade förhandsbesked rörande krigsmateriel 2016–2020**

Ärendetyp	2016	2017	2018	2019	2020
Förhandsbesked	47	30	30	36	25

Under 2020 lämnades totalt 25 förhandsbesked. Antalet positiva förhandsbesked som lämnades var 12. Antalet negativa förhandsbesked som lämnades var 13.

Anbudsunderrättelser

Senast fyra veckor innan ett bindande anbud om försäljning av krigsmateriel lämnas eller ett köpeavtal ingås, ska ISP underrättas om detta. I det enskilda fallet får ISP förbjuda att anbud lämnas eller att avtal ingås. Kravet på anbudsunderrättelse innebär ytterligare ett kontrollsteg i exportprocessen och minskar risken för att svensk försvarsindustri ingår kontrakt som exempelvis skulle stå i strid med svensk utrikespolitik.

En anbudsunderrättelse behöver inte lämnas om anbudet eller avtalet uteslutande avser reservdelar, komponenter eller tekniskt bistånd till tidigare utförd materiel. Det går att ansöka om ett generellt undantag från underrättelseskyldighet avseende viss materiel till särskilt angivna länder.

De flesta större exporterande företag erhåller generella undantag för anbud understigande 500 mnkr till länder inom Europeiska unionen samt vissa andra etablerade samarbetsländer. En stor del av de anbudsunderrättelser som inkommer till ISP rör därför länder utanför kretsen av etablerade samarbetsländer.

I tabell 5 redovisas antalet godkända anbudsunderrättelser och generella undantag under den senaste femårsperioden.

Tabell 5 Antal godkända anbudsunderrättelser och generella undantag rörande krigsmateriel 2016–2020

Ärendetyp	2016	2017	2018	2019	2020
Anbudsunderrättelse	252	261	298	309	250
Generellt undantag	23	20	29	23	22
Totalt	275	281	327	332	272

Under 2020 underrättades ISP om totalt 250 anbud till någon i utlandet. Av dessa godkändes 236 anbudsunderrättelser vilka totalt avsåg 47 länder. Beslut om förbud att lämna anbud fattades i 14 fall och avsåg totalt tolv länder.

Utförelsetillstånd

Utförelse av krigsmateriel och lämnande av tekniskt bistånd till någon utanför landet kräver tillstånd från ISP. Ansökan om utförelsetillstånd kan föregås av ett förhandsbesked, och ska vid utförelse för försäljning föregås av en anbuds- eller avtalsunderrättelse. Det finns tre typer av utförelsetillstånd. Individuella tillstånd utfärdas för en specifikt angiven mottagare i ett specifikt land medan globala tillstånd möjliggör utförelse till flera mottagare i flera länder av en obegränsad mängd krigsmateriel. Generella tillstånd är inte begränsade till kvantitet eller värde och möjliggör utförelse till samtliga EES-länder. Med vissa undantag krävs även utförelsetillstånd vid transitering av krigsmateriel genom Sverige.

I skrivelsen redovisas individuella och globala tillstånd som utfärdats avseende försäljning av krigsmateriel. Värdet och omfattningen av de tillstånd som utfärdats av ISP ger endast en indikation på hur den faktiska exporten kan komma att se ut under efterföljande år. Detta beror bland annat på att inte alla tillstånd nyttjas och att de faktiska leveranserna kan ske flera år efter att utförelsetillståndet utfärdats. Det aggregerade värdet på beviljade utförelsetillstånd har blivit en allt sämre indikator på nästkommande års leveranser i takt med att fler globala tillstånd utfärdas och generella tillstånd används.

I tabell 6 redovisas antalet ansökningar om utförelsetillstånd som behandlats av ISP under de senaste fem åren. Notera att uppgifter om fördelningen mellan individuella och globala tillstånd endast finns tillgänglig från 2018.

Tabell 6 Antal behandlade ansökningar om utförelse av krigsmateriel 2016–2020

Tillståndstyp	2016	2017	2018	2019	2020
Individuella	969	1012	581	672	570
Globala	-	-	300	381	458
Transitering	90	92	82	49	58
Totalt	1 059	1 104	963	1102	1086

I tabell 7 redovisas värdet och procentuell förändring avseende beviljade utförelsetillstånd rörande krigsmateriel under de senaste fem åren uppdelat på KS/ÖK.

Tabell 7 Värdet av beviljade utförelsetillstånd i löpande priser samt årlig procentuell förändring 2016–2020 (mnkr)

Materielkategori	2016	2017	2018	2019	2020
Krigsmateriel för strid	47 790 (+1 613)	4 122 (- 91)	4 405 (+7)	7 047 (+60)	7 165 (+1,7)
Övrig krigsmateriel	14 089 (+553)	4 016 (- 71)	4 060 (+1)	6 459 (+59)	7 781 (+20)
Totalt	61 879 (+1 150)	8 138 (- 87)	8 465 (+4)	13 505 (+60)	14 946 (+11)

I tabell 8 redovisas de individuella och globala utförelsetillstånd som utfärdats under 2020 rörande försäljning av krigsmateriel. Tabellen innehåller information om antalet tillstånd som utfärdats per land, liksom värdet och, på en aggregerad nivå, vilka materielkategorier som tillstånden avsett. Notera att vissa utförelsetillstånd innefattar flera mottagarländer varför totalvärdet inte alltid överensstämmer med summan av enskilda tillstånd.

Tabell 8 Beviljade utförelsetillstånd för försäljning av krigsmateriel per land 2020

Land	Antal tillstånd	Kategorier av krigsmateriel	KS/ÖK	Värdet av tillstånden
EU				
Belgien	13	1,2,3,8,11,13,21,22	KS, ÖK	14 957 479
Bulgarien	1	3	ÖK	0
Danmark	25	1,2,3,5,6,7,8,10,11,13,14,15,17,21,22	KS, ÖK	12 037 750
Estland	8	1,2,3,6,17,18,21,22	KS, ÖK	270 600 983

Land	Antal tillstånd	Kategorier av krigsmateriel	KS/ÖK	Värdet av tillstånden
Finland	47	1,2,3,4,5,6,8,13,14,17,18,21,22	KS, ÖK	295 963 241
Frankrike	44	1,2,3,5,6,8,10,11,14,15,17,21,22	KS, ÖK	234 002 537
Irland	4	6,11,21	ÖK	36 087 260
Italien	16	3,4,6,8,13,17,22	KS, ÖK	48 309 536
Kroatien	4	3	KS, ÖK	875 000
Lettland	7	1,3,4,17,22	KS, ÖK	107 839 800
Litauen	7	2,3,4,8,14,21,22	KS, ÖK	69 613 250
Luxemburg	3	3,11,21,22	ÖK	12 000 000
Malta	2	2,8	KS, ÖK	92 429
Nederländerna	16	1,2,3,6,8,17,22	KS, ÖK	3 062 432 072
Polen	21	1,2,3,5,8,22	KS, ÖK	26 573 000
Portugal	2	3,11	ÖK	51 650
Rumänien	2	3,11,21	ÖK	617 965
Slovakien	6	3,5,8,17	KS, ÖK	5 410 511
Slovenien	1	3	ÖK	0
Spanien	22	3,5,6,8,11,13,21,22	KS, ÖK	21 345 593
Sverige	7	3,4,5,17,21,22	ÖK	14 111 000
Tjeckien	13	3,4,5,8,17,21,22	KS, ÖK	275 065 523
Tyskland	92	1,2,3,5,6,8,9,10,11,17,18,21,22	KS, ÖK	339 242 939
Ungern	6	3,4,17,22	ÖK	7 316 000
Österrike	19	1,2,3,4,5,6,8,10,17,22	KS, ÖK	38 539 480
Totalt	350			4 893 084 998

ÖVRIGA EUROPA

Island	3	3,8,17	KS, ÖK	550 000
Monaco	1	2	ÖK	19 455
Montenegro	1	7	ÖK	25 000
Norge	46	1,2,3,4,5,6,8,13,14,15,17,21,22	KS, ÖK	654 446 823
Schweiz	19	1,2,3,4,5,6,7,8,10,11,13,14,15,17,21,22	KS, ÖK	125 550 926
Storbritannien	52	1,2,3,4,5,6,8,10,11,13,14,17,18,21,22	KS, ÖK	710 599 844
Totalt	119			1 491 192 048

NORDAMERIKA

Kanada	10	2,3,5,10,15,17,18,21,22	KS, ÖK	100 117 700
--------	----	-------------------------	--------	-------------

Land	Antal tillstånd	Kategorier av krigsmateriel	KS/ÖK	Värdet av tillstånden
USA	94	2,3,4,5,6,8,10,11,14,17,18,21,22	KS, ÖK	5 294 745 192
Totalt	103			5 394 862 892

CENTRALAMERIKA

Mexiko	2	2,13,21,22	ÖK	670 000
Totalt	2			670 000

SYDAMERIKA

Argentina	1	11	ÖK	50 856
Brasilien	7	2,4,5,8,14,21,22	KS, ÖK	5 500 000
Peru	2	9,22	KS, ÖK	30 000 000
Totalt	10			35 550 856

NORDOSTASIEN

Japan	18	2,3,4,8,14,17,21,22	KS, ÖK	244 841 404
Sydkorea	9	5,8,9,14,22	KS, ÖK	120 231 510
Totalt	27			365 072 914

SYDOSTASIEN

Malaysia	4	5,11,21,22	ÖK	19 500 000
Singapore	7	4,5,9,11,17,21,22	KS, ÖK	25 000 000
Thailand	4	3,4,5,14,22	KS, ÖK	16 480 675
Totalt	15			60 980 675

SYDASIEN

Indien	23	2,3,4,5,9,14,17,18,22	KS, ÖK	10 802 013
Pakistan	3	4,5,10,11,15,16,17,21,22	ÖK	1 553 000 000
Totalt	26			1 563 802 013

MELLANÖSTERN

Förenade Arabemiraten, FAE	6	4,5,10,11,15,16,17,18,21,22	ÖK	1 897 000
Kuwait	4	4,22	ÖK	7 200 000
Oman	4	4,5,11,14,21,22	ÖK	5 160 539
Qatar	5	4,11,17,22	ÖK	37 993 500
Saudiarabien	2	2,5,22	KS, ÖK	667 000 000

Land	Antal tillstånd	Kategorier av krigsmateriel	KS/ÖK	Värdet av tillstånden
Totalt	21			719 251 039

ÖVRIGA AFRIKA

Nigeria	1	11	ÖK	204 273
Sydafrika	8	2,3,4,5,8,10,11,14,15, 21,22	KS, ÖK	20 766 170
Totalt	9			20 970 443

OCEANIEN

Australien	21	2,3,4,5,8,11,14,15,17, 21,22	KS, ÖK	398 861 900
Nya Zeeland	3	3,17,22	KS, ÖK	1 581 960
Totalt	24			400 443 860
TOTALT	710			14 945 881 738

Följdleveranser och internationella materielsamarbeten

Följdleveranser till tidigare levererad krigsmateriel har en särställning i de svenska riktlinjerna för utförelse. Enligt riktlinjerna bör tillstånd beviljas för utförelse av reservdelar till krigsmateriel till tidigare har exporterats eller överförts med tillstånd, om det inte finns ett ovillkorligt hinder. Detsamma bör gälla beträffande speciell ammunition till tidigare levererad krigsmateriel och andra leveranser som har direkt samband med tidigare levererad krigsmateriel. Följdleveranser bör bedömas från fall till fall enligt dessa förutsättningar. De tidigare riktlinjerna gäller för följdleveranser till export som godkändes före den 15 april 2018.

Såväl riksdagen som regeringen har vid upprepade tillfällen fastslagit att internationella samarbeten rörande utveckling och produktion av krigsmateriel är en förutsättning för svensk försvarsindustri. I propositionen Skärpt exportkontroll av krigsmateriel (prop. 2017/18:23) anger regeringen att samarbete med de nordiska länderna, sexnationerskretsen, länder inom EU samt Australien, Brasilien, Japan, Kanada, Liechtenstein, Nya Zeeland, Sydafrika, Sydkorea och USA är av störst intresse. I propositionen anges vidare att det vid internationella samarbeten ska göras en avvägning inom ramen för helhetsbedömningen av hur behovet av det internationella samarbetet ska förenas med intresset av en effektiv exportkontroll. Det konstateras att det inte är självklart att Sverige alltid kan räkna med att få gehör för alla aspekter som är unika för vårt synsätt när det gäller utförelse till tredjeland.

Historiskt har det fästs intresse vid de tillstånd som utfärdats för export till länder utanför den traditionella samarbetskretsen. I tabell 9 redovisas mer detaljerad information om beviljade tillstånd till slutanvändarländer utanför kretsen av länderna ovan. Dels anges huruvida tillstånden har avsett följdleveranser eller affärer utan koppling till tidigare export, dels om dessa tillstånd beviljats inom ramen för internationell samverkan med

ett land inom den traditionella samarbetskretsen, eller om exporten skett direkt från Sverige till slutmottagaren. I kolumnen längst till höger anges vilka materielkategorier som beviljats för eventuella nya affärer. Notera att ett utförseltillstånd både kan avse en följdleverans och ett internationellt samarbete.

Tabell 9 **Detaljerad beskrivning av beviljade utförseltillstånd för försäljning av krigsmateriel till vissa länder**

Land	Totalt antal beviljade tillstånd	Varav följdleveranser	Varav internationella samarbeten	Materielkategorier – nya affärer
Argentina	1	0	1	ML11/ÖK
FAE	6	6	2	-
Indien	23	20	4	ML2/ÖK
Indonesien	3	0	0	-
Kuwait	4	4	4	-
Malaysia	4	4	2	-
Montenegro	1	0	1	ML7/ÖK
Mexiko	2	2	0	-
Nigeria	1	0	0	ML11/ÖK
Oman	4	4	3	-
Pakistan	3	3	0	-
Peru	2	0	0	ML9, ML22/KS, ÖK
Qatar	5	4	5	ML4/ÖK
Saudi arabien	2	0	2	ML2, ML5, ML22/KS, ÖK
Singapore	7	7	0	-
Thailand	4	4	0	-
Totalt	72	58	24	

Generella utförseltillstånd

ISP beslutade 2012 att införa fem olika typer av generella tillstånd. Tillstånden möjliggör förenklad överföring inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES). Användning av generella tillstånd kräver inte någon ansökan. Den som har ett grundläggande tillhandahållandetillstånd ska i stället underrätta ISP senast fyra veckor före den första dagen ett generellt tillstånd används. Generella tillstånd är inte begränsade till kvantitet eller värde.

Till varje generellt tillstånd finns en bilaga som anger vilken krigsmateriel och tekniskt bistånd som omfattas av just det tillståndet. I tabell 10 redovisas de fem typerna av generella tillstånd som infördes 2012.

Tabell 10 Typer av generella tillstånd rörande utförelse av krigsmaterielSkr. 2020/21:114
Bilaga 1

TFS-nummer	Omfattning
2012:7	Utförelse av krigsmateriel samt lämnade av tekniskt bistånd till en försvarsmakt eller en avtalslutande myndighet i ett land inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES).
2012:8	Utförelse av krigsmateriel samt lämnade av tekniskt bistånd till en certifierad mottagare i ett land inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES).
2012:9	Utförelse av krigsmateriel samt lämnade av tekniskt bistånd till ett land inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES) för demonstration, utvärdering och utställning.
2012:10	Utförelse av krigsmateriel samt lämnade av tekniskt bistånd till ett land inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES) för underhåll eller reparation.
2012:11	Utförelse av krigsmateriel samt lämnade av tekniskt bistånd till ett land inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES) efter underhåll, reparation eller demonstration.

I tabell 11 redovisas antalet anmälningar om användning av de olika generella tillstånden under 2020.

Tabell 11 Anmälan om användning av generella tillstånd 2020 rörande utförelse av krigsmateriel

	TFS 2012:7	TFS 2012:8	TFS 2012:9	TFS 2012:10	TFS 2012:11
Antal anmälningar	1	0	1	0	0

I tabell 12 redovisas en summering över samtliga anmälningar om användning av de olika generella tillstånden sedan införandet 2012.

Tabell 12 Anmälan om användning av generella tillstånd rörande utförelse av krigsmateriel sedan införandet 2012

	TFS 2012:7	TFS 2012:8	TFS 2012:9	TFS 2012:10	TFS 2012:11
Antal anmälningar	17	8	29	14	16

Avslag

Det svenska exportkontrollsystemet, med obligatorisk redovisning av marknadsföring utomlands och möjligheten till skriftliga förhandsbesked, leder till att huvuddelen av ISP:s negativa besked lämnas på ett tidigt stadium och att antalet faktiska ansökningar rörande icke önskvärda

mottagarländer reduceras. En förnyad prövning görs dock alltid i samband med underrättelser om anbud och vid ansökningar om utförelsetillstånd.

Under 2020 beslutade ISP om sammanlagt 18 st. formella avslag. Dessa inkluderar dels förbud att lämna anbud, dels avslag på ansökningar om utförelse. I enlighet med bestämmelserna i EU:s gemensamma ståndpunkt underrättas övriga medlemsstater löpande om avslagen. I tabell 13 redovisas avslagsbesluten per land.

Tabell 13 Antal meddelade beslut om avslag per land 2020

Land	Antal avslag
Turkiet	3
Egypten	2
FAE	2
Marocko	2
Bangladesh	1
Filippinerna	1
Oman	1
Pakistan	1
Senegal	1
Serbien	1
Sierra Leone	1
Taiwan	1
Tunisien	1
Totalt	18

I tabell 14 redovisas antalet avslagsbeslut per land uppdelat på femårsperioder sedan informationsutbytet inom EU infördes 1999.

Tabell 14 Antal meddelade beslut om avslag per land uppdelat på femårsperioder sedan 1999

År 1999– 2005	Antal	År 2006– 2010	Antal	År 2011– 2015	Antal	År 2016– 2020	Antal
Indien	6	Argentina	2	Saudiarabien	8	Turkiet	23
Pakistan	6	Libyen	2	FAE	7	FAE	8
Turkiet	6	Ryssland	2	Egypten	6	Saudi arabien	8
Iran	5	Algeriet	1	Colombia	4	Qatar	7
Jordanien	4	Azerbajdzjan	1	Pakistan	4	Filippinerna	6
Serbien	4	Bangladesh	1	Vietnam	4	Taiwan	5
Kina	3	FAE	1	Bahrain	3	Bangladesh	4
Kroatien	3	Israel	1	Indien	3	Jordanien	4

År 1999– 2005	Antal	År 2006– 2010	Antal	År 2011– 2015	Antal	År 2016– 2020	Antal
Sydkorea	3	Jordanien	1	Israel	3	Thailand	4
Taiwan	3	Makedonien	1	Tunisien	3	Egypten	3
Ukraina	3	Mauritius	1	Turkiet	3	Ukraina	3
Egypten	2	Serbien	1	Indonesien	2	Indien	2
Ryssland	2	Syrien	1	Kazakstan	2	Marocko	2
Banglades h	1	Ukraina	1	Kina	2	Pakistan	2
Bulgarien	1	Totalt	17	Libanon	2	Serbien	2
Cypern	1			Ryssland	2	Armenien	1
Ecuador	1			Serbien	2	Bahrain	1
El Salvador	1			Thailand	2	Bosnien och Hercegovina	1
Etiopien	1			Algeriet	1	Ecuador	1
FAE	1			Armenien	1	Israel	1
Georgien	1			Azerbajdzj an	1	Kina	1
Indonesien	1			Ekvatorial guinea	1	Kuwait	1
Israel	1			Elfenbensk usten	1	Libanon	1
Jemen	1			Filippinern a	1	Oman	1
Kenya	1			Gabon	1	Senegal	1
Kuba	1			Iran	1	Sierra Leone	1
Lettland	1			Kuwait	1	Tunisien	1
Makedonie n	1			Makedonie n	1	Uzbekistan	1
Mexiko	1			Myanmar	1	Totalt	96
Montenegr o	1			Namibia	1		
Namibia	1			Nepal	1		
Nepal	1			Oman	1		
Peru	1			Paraguay	1		
Sudan	1			Taiwan	1		
Swaziland	1			Ukraina	1		
Venezuela	1			Totalt	79		
Vietnam	1						
Totalt	74						

Faktisk export

Den faktiska export som redovisas i skrivelsen avser krigsmateriel och tekniskt bistånd som både levererats och fakturerats under aktuellt år. Uppgifterna bygger på de leveransdeklarationer som varje innehavare av tillverknings- eller tillhandahållandetillstånd årligen är skyldig att redovisa till ISP.

Den faktiska exporten är i regel den del av redovisningen som genererar det största intresset i riksdagen, hos allmänheten och i media. Skrivelsen innehåller därför ett antal tabeller med olika skärningspunkter rörande faktisk export.

I tabell 15 redovisas värdet av den faktiska exporten av krigsmateriel 2020 per land. Tabellen är uppdelad på KS/ÖK och innehåller, på aggregerad nivå, information om vilka materielkategorier som exporten har avsett.

Tabell 15 Värdet av den faktiska exporten av krigsmateriel 2020 per land (kr)

Land	Kategorier av krigsmateriel	Värde KS	Värde ÖK	Totalt
EU				
Belgien	1,2,3,5,8,13	7 496 068	10 534 969	18 031 037
Bulgarien	1,3,8	164 000	1 624 412	1 788 412
Danmark	1,2,3,5,6,8,11,13,14,17,21,22	4 074 618	177 784 093	181 858 711
Estland	1,2,3,5,6,13,14,17,22	0	112 471 999	112 471 999
Finland	1,2,3,4,5,6,8,10,13,14,17,21,22	178 388 399	164 409 070	342 797 469
Frankrike	1,2,3,4,5,6,8,10,11,13,14,15,17,22	57 598 219	238 153 161	295 751 380
Grekland	5,22	0	5 741 160	5 741 160
Irland	2,4,6	30 315 626	36 280 943	66 596 569
Italien	1,3,4,5,6,8,13,17,22	28 335 715	45 998 194	74 333 909
Kroatien	3	7 119	384 604	391 723
Lettland	1,2,3,6,14,17	170 667 649	44 423 629	215 091 278
Litauen	2,3,4,5,8,13,14,18,22	50 945 147	57 751 712	108 696 859
Malta	2,3	0	54 539	54 539
Nederländerna	2,3,6,8,13,17,2	3 441 463	644 561 724	648 003 187

Polen	1,2,3,5,8,10,13 ,17	17 070 243	19 267 207	36 337 450
Portugal	1,2,11,17,18,2 2	0	8 205 348	8 205 348
Rumänien	3,6,11,22	0	13 846 256	13 846 256
Slovakien	3,5,8,17	671 394	2 447 741	3 119 135
Slovenien	3,13,17	0	690 703	690 703
Spanien	3,5,6,8,11,13	9 340 146	23 263 617	32 603 763
Tjeckien	3,4,5,8,10,13,1 4,17,18,22	153 838 761	496 058 179	649 896 940
Tyskland	1,2,3,4,5,6,8,9, 10,11,13,17,18 ,21,22	79 958 670	573 671 988	653 630 658
Ungern	2,3,5,8,10,14,1 7,18,22	60 547 948	794 977 623	855 525 571
Österrike	1,2,3,4,5,6,8,1 0,13,17,22	12 922 718	108 812 447	121 735 165
Totalt		865 783 903	3 581 415 318	4 447 199 221

ÖVRIGA EUROPA

Andorra	3	3 559	214 651	218 210
Island	1,3,8,17	42 500	718 605	761 105
Monaco	2	0	18 777	18 777
Norge	1,2,3,4,5,6,8,1 0,13,14,17,22	206 605 183	254 511 720	461 116 903
Schweiz	1,3,4,5,6,8,13, 14,17,21,22	5 702 008	342 110 906	347 812 914
Storbritannien	1,3,4,5,6,8,10, 13,14,16,17,18 ,21,22	163 072 556	255 683 758	418 756 314
Totalt		375 425 806	853 258 417	1 228 684 223

NORDAMERIKA

Kanada	2,4,5,10,13,17, 21,22	159 328	88 225 418	88 384 746
USA	2,3,4,5,6,8,11, 13,14,17,18,21 ,22	1 446 383 989	1 000 511 695	2 446 895 684
Totalt		1 446 543 317	1 088 737 113	2 535 280 430

CENTRALAMERIKA

Mexiko	2,13,22	0	12 773 012	12 773 012
Totalt		0	12 773 012	12 773 012

SYDAMERIKA				
Argentina	11	0	23 457	23 457
Brasilien	2,4,5,10,14,21, 22	0	1 940 381 758	1 940 381 758
Chile	3	0	456 770	456 770
Peru	8,22	2 120 800	6 029 100	8 149 900
Uruguay	3	0	123 994	123 994
Totalt		2 120 800	1 947 015 079	1 949 135 879

NORDOSTASIEN				
Japan	2,3,4,14,17,22	52 680 000	61 946 339	114 626 339
Sydkorea	4,5,8,9,13,14,1 5,21,22	529 551	247 212 996	247 742 547
Totalt		53 209 551	309 159 335	362 368 886

SYDOSTASIEN				
Filippinerna	5,21,22	0	6 022 114	6 022 114
Malaysia	2,4,14,21,22	20 000 000	3 703 365	23 703 365
Singapore	4,5,9,13,14,21, 22	185 157 099	87 727 282	272 884 381
Thailand	5,10,11	928 000	333 974 927	334 902 927
Totalt		206 085 099	431 427 688	637 512 787

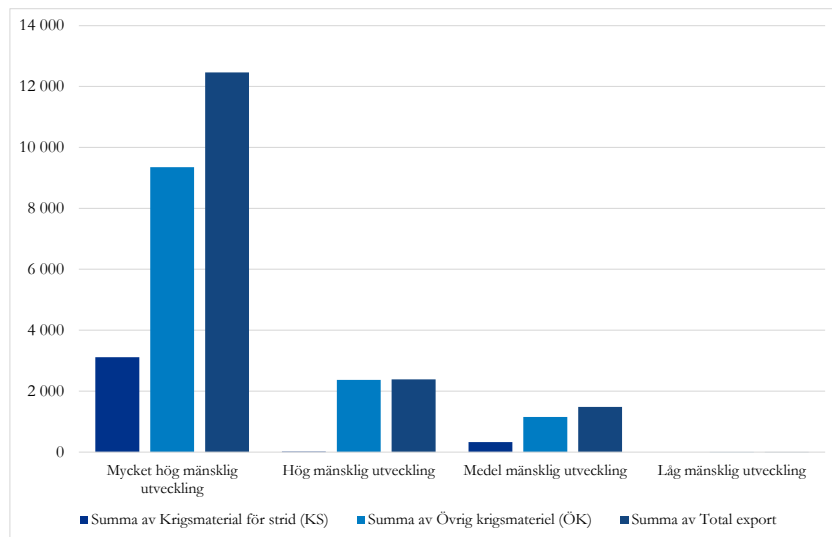
SYDASIEN				
Indien	2,3,5,9,13,14,1 7,18	328 897 231	229 299 192	558 196 423
Pakistan	5,10,11,21	0	924 589 247	924 589 247
Totalt		328 897 231	1 153 888 439	1 482 785 670

MELLANÖSTERN				
FAE	5,10,11,21,22	0	3 259 735 969	3 259 735 969
Kuwait	4	0	19 694 864	19 694 864
Oman	4,11	0	870 808	870 808
Qatar	4	0	25 328 302	25 328 302
Saudiarabien	5,11,21,22	0	47 770 607	47 770 607
Totalt		0	3 353 400 550	3 353 400 550

ÖVRIGA AFRIKA				
Mauritius	3	0	46 842	46 842
Nigeria	11	0	91 540	91 540
Sydafrika	1,3,4,8,10,11,1 3,14,21,22	12 217 405	71 487 591	83 704 996

Totalt		12 217 405	71 625 973	83 843 378
OCEANIEN				
	2,3,4,5,8,10,11 ,13,14,15,17,1			
Australien	8,21,22	159 573 218	63 102 830	222 676 048
Nya Zeeland	3,17	9 041 600	1 887 239	10 928 839
Totalt		168 614 818	64 990 069	233 604 887
INTERNATIONELLA ORGANISATIONER				
EU	22	0	1 906 615	1 906 615
Totalt		0	1 906 615	1 906 615
TOTALT		3 458 897 930	12 869 597 608	16 328 495 538

Figur 1 Faktisk export av krigsmateriel fördelad på länder uppdelade enligt Index för mänsklig utveckling [1] (mnkr)

[1] En fullständig lista över indelningen av länder enligt Index för mänsklig utveckling (HDI) finns i Human Development Report 2020 (se bilaga 6 för källhänvisning). De länder Sverige exporterar krigsmateriel till eller har beviljat utförelsetillstånd till under 2020 följer indelningen: Länder med mycket hög mänsklig utveckling: Andorra, Argentina, Australien, Belgien, Bulgarien, Chile, Danmark, Estland, Finland, Frankrike, Förenade Arabemiraten, Irland, Island, Italien, Japan, Kanada, Kroatien, Lettland, Litauen, Luxemburg, Malaysia, Malta, Mauritius, Monaco, Nederländerna, Norge, Nya Zeeland, Oman, Polen, Portugal, Qatar, Republiken Korea, Rumänien, Saudiarabien, Schweiz, Singaper, Slovakien, Slovenien, Spanien, Storbritannien, Tjeckien, Turkiet, Tyskland, Uruguay, USA, Österrike. Länder med hög mänsklig utveckling: Brasilien, Kuwait, Mexiko, Filipinerna, Peru, Sydafrika, Thailand. Länder med medel mänsklig utveckling: Indien, Pakistan. Länder med låg mänsklig utveckling: Nigeria

Sammantaget exporterades krigsmateriel till 56 länder samt Europeiska unionen under 2020. I tabell 16 redovisas exporten 2020 per region. Regionuppdelningen följer den uppdelning som görs i EU:s årliga statistikrapport till vilken ISP bidrar med statistiskt underlag.

Tabell 16 Andel av den faktiska exporten av krigsmateriel 2020 per region

Region	Andel i procent
EU	27,2 %
Mellanöstern	20,5 %
Nordamerika	15,5 %
Sydamerika	11,9 %
Sydasien	9,1 %
Övriga Europa	7,5 %
Sydostasien	3,9 %
Nordostasien	2,2 %
Oceanien	1,4 %
Övriga Afrika	0,5 %
Centralamerika och Karibien	0,1 %
Internationella organisationer	Mindre än 0,1 %

I tabell 17 redovisas den faktiska exporten 2020 per ML-kategori uppdelat på KS/ÖK. Det bör noteras att ML11, ML13–18 och ML20–22 endast innefattar ÖK.

Tabell 17 Värdet av den faktiska exporten av krigsmateriel 2020 per materielkategori

Materielkategori	Värde KS	Värde ÖK
ML1	255 833	18 322 883
ML2	326 583 311	129 149 778
ML3	1 917 289 585	913 539 260
ML4	435 257 458	248 409 794
ML5	250 037 553	753 760 995
ML6	7 607	1 544 739 216
ML7	0	0
ML8	342 174 224	25 465
ML9	184 096 359	108 261 369
ML10	0	7 577 801 955
ML11	-	93 504 587
ML12	0	0

Materielkategori	Värde KS	Värde ÖK
ML13	-	83 133 209
ML14	-	80 027 793
ML15	-	4 284 060
ML16	-	42 120
ML17	-	159 765 758
ML18	-	22 727 912
ML19	0	0
ML20	-	0
ML21	-	143 503 473
ML22	-	991 793 981

I tabell 18 redovisas faktisk export av små och lätta vapen samt bärbara luftförsvarssystem (Man-Portable Air Defence Systems, MANPADS). Uppgifterna ingår i den redovisning som Sverige årligen lämnar till FN.

Tabell 18 Faktisk export 2020 av små och lätta vapen samt MANPADS enligt definitionen i FN:s vapenregister

Små vapen	
1. Revolver och automatpistoler	Ingen export
2. Gevär och karbiner	Ingen export
3. Kulsprutepistoler	Ingen export
4. Automatkarbiner	Ingen export
5. Lätta kulsprutor	Ingen export
6. Övrigt	Finkalibrig ammunition för militärt bruk eller komponenter till sådan ammunition har exporterats till Danmark, Finland, Frankrike, Italien, Norge, Polen Schweiz, Spanien, Storbritannien, Tyskland, USA och Österrike.
Lätta vapen	
1. Tunga kulsprutor (12,7 mm)	Ingen export
2. Granattillsats för montering på vapen (40 mm)	Ingen export
3. Bärbara pansarvärnspjäser	Ingen export
4. Rekylfria vapen (granatgevärssystem)	Granatgevär har exporterats till Sydafrika, Ungern och USA. Reservdelar, övningsmateriel, komponenter och ammunition till granatgevär har exporterats till Australien, Brasilien, Danmark, Estland, Indien, Japan, Kanada, Lettland, Litauen, Norge, Nya Zeeland, Portugal, Tjeckien, USA och Österrike.

5. Bärbara pansarvapen	Pansarvärnsvapen har exporterats till Malaysia, Sydafrika och USA. Reservdelar, övningsvapen och komponenter till pansarvärnsvapen har exporterats till Brasilien, Litauen, Norge, Schweiz USA och Österrike.
6. Granatkastare med kaliber mindre än 75 mm	Ingen export
7. Övrigt	Ingen export
MANPADS (Man-Portable Air Defence Systems)	
Robotar, reservdelar, övningsmateriel m.m. till MANPADS har exporterats till Australien, Brasilien, Finland, Irland, Litauen, Singapore och Tjeckien.	

Faktisk export över tid

För att på ett bättre sätt kunna identifiera trender och tendenser inom krigsmaterielområdet bör exportstatistiken företrädesvis visas över tid. Enstaka försäljningar och leveranser av större krigsmaterielsystem kan orsaka kraftiga svängningar i statistiken.

I tabell 19 redovisas värdet och procentuell förändring från föregående år avseende den faktiska exporten under de senaste fem åren uppdelat på KS/ÖK.

Tabell 19 Värdet av den faktiska exporten av krigsmateriel i löpande priser samt årlig procentuell förändring 2016–2020 (mnkr)

Materielkategori	2016	2017	2018	2019	2020
Krigsmateriel för strid	4 410 (+24)	6 697 (+52)	4 995 (- 25)	2 984 (-40)	3 459 (+16)
Övrig krigsmateriel	6 579 (+63)	4 554 (- 30)	6 375 (+40)	13 290 (+108)	12 870 (-3)
Totalt	10 989 (+45)	11 251 (+2)	11 370 (+1)	16 274 (+43)	16 328 (0,3)

I tabell 20 redovisas krigsmaterielexportens andel av Sveriges totala varuexport under de senaste fem åren. Vid sidan av denna skrivelse redovisas svensk krigsmaterielexport även i den allmänna utrikeshandelsstatistiken vilken grundas på Tullverkets uppgifter till Statistiska centralbyrån (SCB). SCB använder sig av andra produktkategorier än ISP i sin redovisning och siffrorna är således inte direkt jämförbara med ISP:s statistik.

Tabell 20 Krigsmaterielexportens andel av Sveriges totala varuexport i löpande priser 2016–2020

Typ av export	2016	2017	2018	2019	2020
Krigsmaterielexport	10 989	11 251	11 370	16 274	16 328

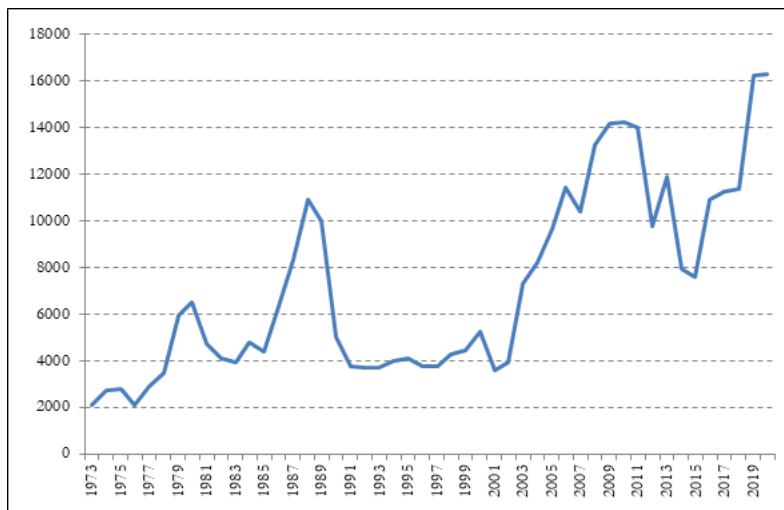
Total varuexport	1 192 700	1 306 900	1 441 200	1 518 100	1 427 673
Andel	0,92 %	0,86 %	0,79 %	1,07 %	1,14 %

Skr. 2020/21:114

Bilaga 1

I figur 2 redovisas värdeutvecklingen över längre tid. Notera att definitionen för vad som utgör krigsmateriel utökades 1993 och 2012.

Figur 2 Värdeutveckling avseende den faktiska exporten av krigsmateriel i löpande priser 1972–2020 (mnkr)

I tabell 21 redovisas värdet av exporten per land under de senaste tre åren.

Tabell 21 Värdet av den faktiska exporten av krigsmateriel per land 2018–2020 (mnkr)

Land	2018	2019	2020
EU			
Belgien	33	35	18
Bulgarien	23	10	1,8
Cypern	-	0,2	-
Danmark	140	161	182
Estland	145	316	112
Finland	137	455	342
Frankrike	293	277	295
Grekland	-	-	5,7
Irland	0,5	1,7	67
Italien	45	69	74
Kroatien	0,9	0,7	0,4
Lettland	104	17	215

Land	2018	2019	2020
Litauen	2,3	45	109
Luxemburg	0,025	0,6	-
Malta	-	0,0	0,05
Nederländerna	365	534	648
Polen	118	29	36
Portugal	0,8	3,1	8
Rumänien	18	11	14
Slovakien	2,3	4,3	3,1
Slovenien	5,6	11	0,7
Spanien	38	56	33
Tjeckien	615	537	650
Tyskland	425	529	654
Ungern	763	881	856
Österrike	244	275	122
Totalt	3 520	4 259	4 447

ÖVRIGA EUROPA

Andorra	0,4	0,3	0,2
Island	1,9	1,5	0,8
Monaco	-	-	0,02
Norge	370	601	461
Schweiz	67	206	348
Storbritannien	356	436	419
Turkiet	299	42	-
Totalt	1094	1287	1 228

NORDAMERIKA

Kanada	231	227	88
USA	654	1 714	2 447
Totalt	885	1 941	2 535

CENTRALAMERIKA

Mexiko	96	22	13
Totalt	96	22	13

SYDAMERIKA

Argentina	15	5,4	0,02
Brasilien	2 955	3 002	1 940
Chile	0,2	-	0,5
Ecuador	0,9	-	-

Land	2018	2019	2020
Peru	1,5	-	8,1
Uruguay	0,1	-	0,1
Totalt	2 973	3 007	1 949

NORDOSTASIEN

Japan	80	312	115
Sydkorea	194	499	248
Totalt	274	811	362

SYDOSTASIEN

Brunei	0,2	-	-
Filippinerna	19	129	6
Indonesien	0,6	0,5	-
Malaysia	55	0,7	24
Singapore	96	277	273
Thailand	11	402	335
Totalt	281	808	638

SYDASIEN

Indien	789	893	558
Pakistan	1 050	1 354	925
Totalt	1 840	2 246	1 483

MELLANÖSTERN

Bahrain	0,8	0,2	-
FAE	82	1 364	3 260
Jordanien	13	7,4	-
Kuwait	7,0	29	20
Oman	4,0	1,4	0,9
Qatar	2,0	5,0	25
Saudi arabien	85	129	48
Totalt	194	1 535	3 353

NORDAFRIKA

Algeriet	11	1,4	-
Totalt	11	1,4	-

ÖVRIGA AFRIKA

Botswana	0,08	-	-
Mauritius	-	-	0,05

Land	2018	2019	2020
Namibia	-	1,7	-
Nigeria	-	-	0,1
Sydafrika	128	112	84
Zambia	0,1	0,5	-
Totalt	128	114	84
OCEANIEN			
Australien	69	236	223
Nya Zeeland	2	4,9	11
Totalt	71	241	234
INTERNATIONELLA ORGANISATIONER			
FN	1,9	-	-
EU	-	0,9	1,9
Totalt	1,9	0,9	1,9
TOTALT	11 370	16 274	16 328

I tabell 22 redovisas värdet av exporten till de 30 största mottagarländerna av svensk krigsmateriel sedan den nuvarande lagen om krigsmateriel trädde ikraft 1993.

Tabell 22 Värdet av den faktiska exporten av krigsmateriel till de 30 största mottagarländerna i löpande priser 1993–2020 (mnkr)

Plats	Land	Totalsumma
1.	USA	21 201
2.	Norge	17 150
3.	Brasilien	16 042
4.	Nederländerna	13 092
5.	Sydafrika	12 928
6.	Indien	12 504
7.	Tyskland	11 272
8.	Pakistan	11 117
9.	Thailand	10 407
10.	Storbritannien	10 108
11.	Tjeckien*	9 955
12.	Finland	9 575
13.	Ungern*	9 235
14.	Frankrike	9 180

Plats	Land	Totalsumma
15.	Singapore	8 882
16.	FAE	7 388
17.	Danmark	7 216
18.	Schweiz	7 130
19.	Australien	5 547
20.	Saudiarabien	5 504
21.	Kanada	4 858
22.	Sydkorea	3 132
23.	Österrike	3 073
24.	Grekland	2 726
25.	Italien	2 499
26.	Japan	1 805
27.	Mexiko	1 579
28.	Malaysia	1 156
29.	Estland	1 121
30.	Venezuela	1 004

* Innefattar leasingbetalningar

I tabell 23 redovisas de 30 största mottagarländerna av svensk krigsmateriel uppdelat på femårsperioder sedan år 2000.

Tabell 23 **Värdet av den faktiska exporten av krigsmateriel till de 30 största mottagarländerna uppdelat på femårsperioder (mnkr)**

Plats	2000–		2006–		2010–		2015–	
	2004	Värde	2010	Värde	2014	Värde	2019	Värde
1.	Schweiz	3 725	Sydafrika	8 051	Thailand	7 967	Brasilien	12 308
2.	USA	2 687	Nederländerna	7 037	Saudiarabien	5 125	Norge	6 431
3.	Norge	2 065	Pakistan	4 161	USA	4 881	USA	4 469
4.	Frankrike	1 636	USA	4 016	Indien	4 361	Indien	3 774
5.	Singapore	1 496	Tjeckien*	3 443	Storbritanien	3 741	Ungern*	2 896
6.	Sydafrika	1 468	Danmark	3 283	Nederländerna	3 195	Pakistan	2 722
7.	Finland	1 458	Finland	3 183	Norge	3 022	Tjeckien*	2 688
8.	Tyskland	1 426	Tyskland	2 854	Tjeckien*	2 915	Tyskland	2 529
9.	Storbritanien	1 188	Frankrike	2 749	Pakistan	2 832	Nederländerna	1 913
10.	Ungern*	1 050	Ungern*	2 431	Frankrike	2 481	FAE	1 771
11.	Indien	962	Singapore	2 342	Sydafrika	2 318	Storbritanien	1 629

Plats	2000– 2004	Värde	2006– 2010	Värde	2010– 2014	Värde	2015– 2019	Värde
12.	Mexiko	959	Indien	2 296	Kanada	2 050	Finland	1 589
13.	Danmark	595	Grekland	2 259	Tyskland	2 016	Frankrike	1 526
14.	Brasilien	527	Storbritannien	2 127	Ungern*	2 001	Sydkorea	1 476
15.	Australien	508	Schweiz	1 584	FAE	1 943	Thailand	1 198
16.	Österrike	465	Norge	1 389	Finland	1 846	Kanada	1 171
17.	Venezuela	436	Australien	1 363	Australien	1 639	Sydafrika	1 008
18.	Grekland	378	Italien	1 009	Singapore	1 555	Singapore	933
19.	Malaysia	357	Kanada	709	Danmark	1 256	Danmark	874
20.	Thailand	309	Sydkorea	610	Sydkorea	761	Österrike	760
21.	Kanada	205	Spanien	407	Algeriet	738	Australien	696
22.	FAE	184	Japan	290	Italien	614	Estland	646
23.	Italien	176	Malaysia	195	Japan	271	Schweiz	576
24.	Nederländerna	168	FAE	182	Estland	266	Italien	536
25.	Japan	160	Thailand	140	Brasilien	253	Turkiet	535
26.	Spanien	159	Österrike	128	Schweiz	239	Japan	488
27.	Irland	144	Polen	112	Brunei	221	Polen	422
28.	Polen	141	Irland	100	Österrike	166	Mexiko	321
29.	Belgien	126	Mexiko	91	Polen	141	SaudiArabien	236
30.	Pakistan	63	SaudiArabien	89	Spanien	130	Lettland	219

* Innefattar leasingbetalningar

Annan utlandsverksamhet

Vid sidan av exporten finns vissa krav på tillstånd och redovisning för ytterligare utlandsverksamhet.

Avtal om tillverkningsrätt och samarbete

Att ingå avtal som innebär upplåtelse eller överlåtelse av tillverkningsrätt till någon utanför Sverige kräver tillstånd enligt lagen om krigsmateriel. Enligt samma lag krävs tillstånd att ingå samarbetsavtal med någon utanför landet om att gemensamt med denne eller för dennes räkning tillhandahålla tekniskt bistånd till någon i utlandet, utveckla krigsmateriel eller metod för framställning av sådan materiel eller om att gemensamt tillverka krigsmateriel.

Under 2020 beviljade ISP 10 st. tillstånd för svenska företag att ingå avtal som innebär upplåtelse eller överlåtelse av tillverkningsrätt till någon

utanför Sverige och 42 st. tillstånd att ingå samarbetsavtal med någon utanför landet. Därutöver beviljades 10 st. tillstånd till ändring av tidigare ingått avtal. I tabell 24 redovisas per land antal beviljade tillstånd att ingå licensavtal respektive samarbetsavtal. Notera att vissa avtal avser både tillverkningsrätt och samarbete samt att ett och samma avtal kan avse flera länder.

Skr. 2020/21:114

Bilaga 1

Tabell 24 **Antal beviljade tillstånd att ingå avtal om licenstillverkning respektive samarbete fördelat på land under 2020**

Land	Licensavtal	Samarbetsavtal
Danmark	1	3
Estland	-	9
Frankrike	1	11
Italien	-	11
Litauen	-	1
Nederländerna	-	5
Norge	2	4
Polen	-	1
Peru	2	-
Schweiz	1	1
Spanien	-	10
Storbritannien	2	11
Tjeckien	-	2
Tyskland	-	11
USA	1	6
Totalt	10	42

Den som har fått tillstånd att ingå avtal har skyldighet att årligen lämna uppgifter till ISP om dessa avtals giltighet. Under 2020 redovisade 13 st. företag och en myndighet sammanlagt 35 st. avtal om licenstillverkning. Samtidigt redovisade 16 st. företag och 3 st. myndigheter 138 st. avtal om samarbete.

I tabell 25 redovisas samtliga giltiga licensavtal respektive samarbetsavtal fördelade på land. Notera att vissa avtal avser både tillverkningsrätt och samarbete samt att ett och samma avtal kan avse flera länder.

Tabell 25 **Antal redovisade avtal om licenstillverkning respektive samarbete fördelade på land**

Land	Licensavtal	Samarbetsavtal
Australien	1	8
Belgien	-	2

Land	Licensavtal	Samarbetsavtal
Brasilien	2	16
Danmark	4	-
Estland	-	9
EU	-	10
Finland	1	10
Frankrike	1	14
Förenade Arabemiraten	-	3
Grekland	1	-
Indien	1	1
Italien	-	16
Japan	5	3
Kanada	2	10
Lettland	1	-
Mexiko	-	1
Nederländerna	1	13
Norge	3	15
Pakistan	1	-
Peru	1	2
Polen	2	5
Rumänien	1	-
Saudiarabien	-	1
Schweiz	2	5
Singapore	-	6
Spanien	1	5
Storbritannien	3	21
Sydafrika	1	2
Sydkorea	2	9
Tjeckien	-	2
Tyskland	-	20
USA	5	25
Totalt	42	234

Utländskt ägande

Den som har ett tillverknings- eller tillhandahållandetillstånd avseende krigsmateriel har skyldighet att lämna uppgift till ISP om ägande i utländska rättssubjekt som bedriver utveckling, tillverkning, marknadsföring eller försäljning av krigsmateriel.

Under 2020 redovisade 17 st. företag ägande i 105 st. utländska rättssubjekt i sammanlagt 42 st. länder. I tabell 26 redovisas antal utländska rättssubjekt fördelade på de länder i vilka de verkar.

Skr. 2020/21:114

Bilaga 1

Tabell 26 Antal redovisade utländska rättssubjekt fördelade på land

Land	Antal svenskägda rättssubjekt
Australien	2
Belgien	2
Brasilien	9
Bulgarien	1
Chile	1
Colombia	1
Danmark	5
Filippinerna	1
Finland	5
Frankrike	4
FAE	3
Grekland	2
Indien	4
Indonesien	1
Italien	1
Japan	1
Kanada	1
Kenya	1
Kroatien	1
Lettland	1
Malaysia	4
Mauritius	1
Nederländerna	3
Norge	4
Pakistan	1
Polen	1
Rumänien	1
Saudiarabien	2
Schweiz	4
Singapore	2
Spanien	2
Storbritannien	4
Sydafrika	1

Land	Antal svenskägda rättssubjekt
Sydkorea	2
Taiwan	1
Thailand	2
Tjeckien	2
Turkiet	1
Tyskland	9
Ungern	1
USA	8
Österrike	2
Totalt	105

Militärt inriktad utbildning

Militärt inriktad utbildning av utländska medborgare får enligt lagen om krigsmateriel inte bedrivas inom eller utom landet utan tillstånd av ISP. Förbudet gäller inte utbildning som anordnas av statliga myndigheter eller utbildning som är knuten till försäljning av krigsmateriel för vilken utförelsetillstånd erhållits.

Det utfärdades inga tillstånd för militärt inriktad utbildning under 2020.

Vidareöverlåtelse av krigsmateriel

Krigsmateriel som exporterats från Sverige är i regel förenad med slutanvändaråtaganden som köparen, genom att underteckna ett slutanvändarintyg, är förbunden vid. För det fall en tidigare köpare önskar vidareöverlåta sådan krigsmateriel krävs medgivande från ISP som då kan frigöra köparen från dennes slutanvändaråtaganden. En förutsättning för att sådan vidareöverlåtelse ska godkännas är att ett slutanvändarintyg från den nya användaren kan uppvisas. I tabell 27 redovisas de tillstånd som utfärdats 2020 avseende vidareöverlåtelse av materiel som ursprungligen levererats från Sverige. Notera att även vidareöverlåtelse inom landet liksom vidareöverlåtelse tillbaka till Sverige kräver tillstånd.

Tabell 27 Godkänd vidareöverlåtelse av krigsmateriel under 2020 fördelat på land och materieltyp

Från	Till	Antal	Materiel
Australien	Storbritannien	1	Teknisk data
Australien	USA	1	Delar till obemannade farkoster
Belgien	Italien	1	Sprängämnen
Estland	Estland, Schweiz, Spanien, Tyskland, Österrike	1	Militära fordon

Från	Till	Antal	Materiel
Estland	Spanien	1	Militära fordon
Frankrike	Sverige	1	Ljuddämpare för jaktvapen
Island	Sverige	1	Ljuddämpare för jaktvapen
Italien	Egypten	1	Laseravståndsmätare
Lettland	Lettland	1	Militära bandvagnar
Norge	Finland	1	Delar till stridsfordon
Spanien	Indien	1	Delar till ubåt
Spanien	Singapore	1	Delar till ubåt
Storbritannien	Danmark	1	Sprängämnen
Storbritannien	Sverige	1	Ljuddämpare för jaktvapen
Sydkorea	Peru	1	Delar till korvetter
USA	Sverige	1	Radarsystem
Totalt		16	

Enskilt tillhandahållande

Svenska myndigheter, svenska företag och den som är bosatt eller stadigvarande vistas i Sverige, som avser att tillhandahålla krigsmateriel som finns i utlandet till någon annan i utlandet, måste i det enskilda fallet ha tillstånd från ISP, ett så kallat enskilt tillhandahållandetillstånd. Tillstånd krävs oavsett om krigsmaterielen tillhör sökanden eller någon annan. I tabell 28 redovisas de tillstånd som utfärdats 2020 avseende tillhandahållande av krigsmateriel mellan två parter i utlandet.

Tabell 28 Beviljade enskilda tillhandahållandetillstånd under 2020 fördelat på land och materieltyp

Från	Till	Antal godkännanden	Materiel
Brasilien	Brasilien	1	Verktyg till stridsflygplan
Estland	Nederländerna	1	Delar till militära lastbilar
Frankrike	Japan	1	Delar till vapenstation
Frankrike	Nederländerna	1	Delar till militära lastbilar
Frankrike	Norge	1	Delar till missil
FAE	Förenade Arabemiraten	1	IR-kamera
Kanada	Danmark	2	Komponenter till automatvapen och ammunition
Lettland	Danmark	1	Dykturströmsning

Från	Till	Antal	
		godkännanden	Materiel
Lettland	Frankrike	1	Dyktutrustning
Malaysia	Malaysia	1	Delar till fartygskanon
Nederländerna	Nederländerna	6	Militära lastbilar och tillhörande delar
Storbritannien	Belgien	1	Marksensorsystem
Storbritannien	Nederländerna	2	Marksensorsystem och delar till militära lastbilar
Storbritannien	Polen	1	Marksensorsystem
Tjeckien	Tjeckien	1	Delar till luftvärnssystem
Tyskland	Brasilien	1	Beväpning till stridsflygplan
Tyskland	Danmark	2	Minskyddssystem
Tyskland	Nederländerna	2	Delar till militära lastbilar
USA	USA	2	Tillverkningsutrustning, delar till skolflygplan
Totalt		29	

Civila skjutvapen

För utförelse av civila skjutvapen (jakt- och sportskyttevapen), delar till skjutvapen och ammunition till dessa vapen utanför EU krävs tillstånd från ISP.

Prövningen av export av civila skjutvapen till länder utanför EU sker både enligt rådets förordning (EU) nr 258/2012 av den 14 mars 2012 om genomförande av artikel 10 i FN:s protokoll om olaglig tillverkning av och handel med eldvapen, delar till eldvapen och ammunition, bifogat till Förenta nationernas konvention mot gränsöverskridande organiserad brottslighet (FN:s protokoll om skjutvapen), och om införande av exporttillstånd, import- och transiteringsåtgärder för skjutvapen, delar till skjutvapen och ammunition – och enligt lagen (1992:1300) om krigsmateriel. Slätborrade hagelvapen samt delar och ammunition till sådana vapen utgör inte krigsmateriel varför en prövning endast sker enligt den nämnda EU-förordningen.

I tabell 29 redovisas antalet ansökningar enligt rådets förordning (EU) nr 258/2012 som inkommit till ISP de senaste tre åren.

Tabell 29 Antal inkomna ansökningar rörande export av civila skjutvapen 2018–2020

Ärendetyp	2018	2019	2020
Ansökan om exporttillstånd	248	242	213

I tabell 30 redovisas antalet beviljade tillstånd per land enligt samma förordning. Då en stor del av de tillstånd som utfärdas enligt förordningen avser eget bruk, gåvor och lån, redovisas inget värde i denna tabell. Skr. 2020/21:114 Bilaga 1

Tabell 30 Antal beviljade tillstånd rörande export av civila skjutvapen 2018–2020 per land

Destination	2018	2019	2020
EUROPA			
Andorra	2	2	1
Färöarna	-	1	-
Grönland	1	-	-
Island	5	5	4
Norge	132	126	112
Schweiz	16	26	32
Ukraina	-	1	-
Totalt	156	161	149
NORDAMERIKA			
Kanada	8	5	1
USA	40	41	42
Total	48	46	43
SYDAMERIKA			
Argentina	1	-	-
Chile	1	1	-
Uruguay	1	-	1
Total	3	1	1
NORDOSTASIEN			
Japan	5	1	1
Total	5	1	1
ÖVRIGA AFRIKA			
Botswana	1	-	-
Mauritius	-	-	1
Namibia	2	5	2
Sydafrika	11	12	5
Zambia	1	2	2
Total	15	20	10

Skr. 2020/21:114
Bilaga 1

Destination	2018	2019	2020
OCEANIEN			
Australien	5	2	2
Nya Kaledonien	1	-	-
Nya Zeeland	10	6	7
Totalt	16	8	9
TOTALT	243	237	213

Överföringar inom EU

Enligt Statistiska Centralbyrån (SCB) utgjorde Sveriges export av varor till EU-länder drygt 67 procent av Sveriges totala export av varor under 2020. Det finns inget statistiskt underlag för att anta att exporten av produkter med dubbla användningsområden avviker från den totala varuexportens geografiska fördelning. Tillstånd till överföring av produkter med dubbla användningsområden till ett annat EU-land krävs endast i mycket begränsad utsträckning enligt vad som följer av bilaga IV till rådets förordning 428/2009.

I tabell 1 redovisas antalet ansökningar om överföringstillstånd till andra EU-länder under 2020 uppdelat på beviljade och avslagna ansökningar om tillstånd.

Tabell 28 Antal behandlade ansökningar om överföringstillstånd till annat EU-land 2020

Beviljade	Avslag	Totalt
5	0	5

Export med stöd av generellt tillstånd till Australien, Japan, Kanada, Liechtenstein, Norge, Nya Zeeland, Schweiz och USA

Enligt SCB uppgick Sveriges export av varor till Australien, Japan, Kanada, Liechtenstein, Norge, Nya Zeeland, Schweiz och USA till knappt 15 procent av Sveriges totala export av varor under 2020.

För handel med produkter med dubbla användningsområden till de nämnda länderna finns ett, när det gäller antalet produkter mycket omfattande, generellt tillstånd (EU001). För en exportör i Sverige som vill exportera produkter med dubbla användningsområden med stöd av det generella tillståndet krävs endast att en engångsanmälan görs i samband med den första användningen av tillståndet. Ett individuellt eller globalt tillstånd till något av de nämnda länderna krävs endast i mycket begränsad omfattning.

I tabell 2 redovisas antalet exportörer som anmält användning av det generella tillståndet EU 001 under 2020 samt det totala antalet anmälningar som gjorts sedan införandet 2009.

Tabell 29 Antal anmälningar om användning av det generella tillståndet EU001

Tillstånd	Anmälningar 2020	Anmälningar sedan införandet 2009
EU001	20	220

Export med stöd av generellt tillstånd till vissa andra länder

Enligt SCB uppgick Sveriges export av varor till övriga länder i världen – d v s export som inte går till EU-länder, Australien, Japan, Kanada, Liechtenstein, Norge, Nya Zeeland, Schweiz och USA – till drygt 18 procent av Sveriges totala export av varor under 2020.

För handel med produkter med dubbla användningsområden till vissa andra länder i världen finns fem, när det gäller antalet produkter inte särskilt omfattande, generella tillstånd kallade EU002 – EU006. För en exportör i Sverige som vill exportera produkter med dubbla användningsområden med stöd av något av de fem generella tillstånden krävs endast att en engångsanmälan görs i samband med den första användningen av tillståndet.

I tabell 3 redovisas antalet exportörer som anmält användning av de generella tillstånden EU002–EU006 under 2020 samt det totala antalet anmälningar som gjorts sedan införandet. Tillstånden infördes i november 2011 varför det totala antalet utgår från 2012.

Tabell 30 Antal anmälningar om användning av de generella tillstånden EU002–EU006

Tillstånd	Anmälningar 2020	Anmälningar sedan införandet 2012
EU002	1	6
EU003	0	11
EU004	0	8
EU005	0	1
EU006	0	1

Export med stöd av individuella och globala exporttillstånd

För det fall något av de generella tillstånden inte är tillämpliga krävs för handel med produkter med dubbla användningsområden utanför EU antingen ett globalt eller ett individuellt exporttillstånd.

I tabell 4 och 5 redovisas antalet avgjorda ansökningar om exporttillstånd avseende produkter med dubbla användningsområden uppdelade på beviljade och avslagna ansökningar om tillstånd. Tabellerna omfattar ansökningar om såväl globala som individuella exporttillstånd.

I tabell 4 redovisas antalet avgjorda ansökningar om exporttillstånd som rör produkter med dubbla användningsområden förtecknade i bilaga I till rådets förordning 428/2009. I tabellen redovisas tillstånden uppdelade på den kontrollregim enligt vilken produkten i fråga är kontrollerad. Kontrollregimerna är Australiengruppen (AG), Missilteknologi-regimen (MTCR), Nuclear Suppliers Group (NSG) och Wassenaararrangemanget (WA).

Skr. 2020/21:114
Bilaga 2

Tabell 31 **Antal beviljade och avslagna ansökningar om exporttillstånd 2020 rörande produkter med dubbla användningsområden fördelat på kontrollregimer**

Kontrollregim	Beviljade	Avslag
Australiengruppen (AG)	361	5
Missilteknologiregimen (MTCR)	9	1
Nuclear Suppliers Group (NSG)	38	3
Wassenaararrangemanget (WA)	589	43
Totalt	997	52

I tabell 5 redovisas ansökningar om exporttillstånd som rör produkter som omfattas av kontroll genom tillämpning av artikel 4 i rådets förordning 428/2009, den s.k. generalklausulen, även kallad ”catch-all”. Tillämpning av catch-all innebär att produkter som inte förtecknas i bilaga I till rådets förordning 428/2009 ska omfattas av tillståndskrav efter beslut i det enskilda fallet av ISP. Beslut om tillståndskrav, catch-all, kan omfatta produkter som helt eller delvis är eller kan vara avsedda för biologiska och kemiska vapen samt för kärnvapen eller missiler som är i stånd att bära sådana vapen. Tillståndskravet kan också omfatta produkter som är avsedda för militär slutanvändning i länder som omfattas av ett vapenembargo eller produkter som är eller kan vara avsedda att användas som komponenter till krigsmateriel som har exporterats ut ur EU utan tillstånd eller i strid med ett tillstånd.

Tabell 32 **Antal beviljade och avslagna ansökningar om exporttillstånd 2020 rörande produkter med dubbla användningsområden som omfattas av tillståndskrav enligt artikel 4 (catch-all) i rådets förordning 428/2009**

Beviljade	Avslag	Totalt
12	1	13

I tabell 6 redovisas antalet beviljade och avslagna ansökningar om exporttillstånd enligt rådets förordning 267/2012 om restriktiva åtgärder mot Iran. Enligt förordningen omfattas fler produkter av tillståndskrav än vid export till andra länder. Av detta skäl redovisas ansökningarna separat i tabell 6 och ingår således inte i underlaget för övriga tabeller.

Tabell 33 Antal beviljade och avslagna ansökningar om exporttillstånd 2020 enligt rådets förordning 267/2012 om restriktiva åtgärder mot Iran

Beviljade	Avslag	Totalt
227	0	227

I tabell 7 redovisas antalet beviljade ansökningar om exporttillstånd fördelat på nio produktkategorier i bilaga I till rådets förordning 428/2009. Bilaga I omfattar även kategori 0 vilken rör kärnmaterial, anläggningar och utrustning. Ansökningar om exporttillstånd rörande kategori 0 redovisas av Strålsäkerhetsmyndigheten (SSM).

Tabell 34 Antal beviljade exporttillstånd 2020 rörande produkter med dubbla användningsområden fördelat på produktkategori samt fördelat på individuella och globala exporttillstånd

Kategorier 1–9 i bilaga I	Individuella exporttillstånd	Globala exporttillstånd	Totalt
Kategori 1 <i>Särskilda material och därtill hörande utrustning</i>	120	9	129
Kategori 2 <i>Materialbearbetning</i>	318	11	329
Kategori 3 <i>Elektronik</i>	164	8	172
Kategori 4 <i>Datorer</i>	0	1	1
Kategori 5 <i>Telekommunikation och informationssäkerhet</i>	122	42	164
Kategori 6 <i>Sensorer och lasrar</i>	184	6	190
Kategori 7 <i>Navigation och avionik</i>	3	2	5
Kategori 8 <i>Marint</i>	2	2	4
Kategori 9 <i>Rymd och framdrivning</i>	2	3	5

I tabell 8 redovisas antalet beviljade tillstånd under 2020 per land. Tabellen omfattar endast individuella och globala tillstånd. Sådana tillstånd krävs i regel inte vid överföring till länder inom EU och till Australien, Japan, Kanada, Liechtenstein, Norge, Nya Zeeland, Schweiz och USA.

Tabell 35 Länder som omfattades av flest antal beviljade exporttillstånd rörande produkter med dubbla användningsområden 2020

Skr. 2020/21:114
Bilaga 2

Land	Antal tillstånd
Kina	215
Sydkorea	80
Indien	74
Ryssland	62
Singapore	55
Israel	53
USA	51
Taiwan	44
Brasilien	42
Malaysia	37
Turkiet	32
Förenade Arabemiraten	28
Saudiarabien	27
Indonesien	26
Vietnam	25

I tabell 9 redovisas antalet avslag på ansökningar om individuella och globala exporttillstånd under 2020 per land. Sådana tillstånd krävs i regel inte vid överföring till länder inom EU och till Australien, Japan, Kanada, Liechtenstein, Norge, Nya Zeeland, Schweiz och USA.

Tabell 36 Länder som omfattades av flest antal avslag rörande produkter med dubbla användningsområden 2020

Land	Antal avslag
Kina	16
Israel	6
Ryssland	4
Algeriet	3
Argentina	2
Hongkong	2
Kazakstan	2
Macau	2

Land	Antal avslag
Nepal	2
Turkiet	2
Vietnam	2

Individuella och globala exporttillstånd för produkter med dubbla användningsområden med militär slutanvändare

I tabell 10 och 11 redovisas beviljade respektive avslagna ansökningar om exporttillstånd för produkter med dubbla användningsområden med militära slutanvändare. Tillstånden indelas i globala och individuella exporttillstånd och redovisas per land samt slutligt användningsområde

Tabell 37 Antal beviljade exporttillstånd rörande produkter med dubbla användningsområden till militära slutanvändare 2020

Land	Globala exporttillstånd	Individuella exporttillstånd	Slutligt användningsområde
Australien	1		Programvara
Brunei	1		För demonstration
Filippinerna	1	1	För demonstration, delar till sensorsystem (via tredjeland)
Förenade Arabemiraten		1	För marint bruk
Georgien		1	För gränsbevakning
Indien		8	Delar till sensorsystem (via tredjeland)
Indonesien	1		För demonstration
Japan	2		Rymd, programvara
Jordanien		1	Områdesskydd
Kanada	2	2	Rymd, programvara, delar till sensorsystem (via tredjeland)
Kenya		1	För marint bruk
Kuwait		1	Identifiering av explosiva och kemiska ämnen
Liechtenstein	1		Programvara
Malaysia	1	1	För demonstration, marin kommunikation
Marocko		1	För demonstration

Land	Globala exporttillstånd	Individuella exporttillstånd	Slutligt användningsområde
Nya Zeeland	1	1	Programvara, delar till sensorsystem (via tredjeland)
Oman	1	3	Telekommunikation, marin kommunikation, retur efter reparation
Pakistan	1		Retur efter reparation
Qatar	1	3	Telekommunikation, marina kommunikation, gränsbevakning
Saudiarabien	1		Retur efter reparation
Schweiz	1		Programvara
Singapore	1		För demonstration
Storbritannien	2		Programvara
Sydkorea	1	13	För demonstration, för marint bruk, forskning, retur efter reparation, kustbevakning, delar till sensorsystem
Taiwan	1		För demonstration
Thailand	1	1	För demonstration, kemikalieskydd
USA	2	2	Rymd, programvara, delar till sensorsystem (via tredjeland)
Vietnam	1		För demonstration
Totalt	25	42	

Tabell 38 **Antal avslag vid ansökningar om exporttillstånd rörande produkter med dubbla användningsområden till militära slutanvändare 2020**

Land	Avslag globala exporttillstånd	Avslag individuella exporttillstånd	Slutligt användningsområde
Algeriet		2	Programvara
Israel		3	Kemikalieskydd, programvara, komponenter till elektroniska system
Libanon		1	Programvara
Nepal		1	Programvara

Förhandsbesked rörande export av produkter med dubbla användningsområden

Redovisningen av avgjorda förfrågningar om förhandsbesked indelas i två huvudkategorier. Den första kategorin rör antalet avgjorda förfrågningar om förhandsbesked avseende produkter som kontrolleras enligt bilaga I till rådets förordning 428/2009. Den andra kategorin rör antalet avgjorda förfrågningar om förhandsbesked avseende icke kontrollerade produkter.

I tabell 12 redovisas antalet avgjorda förfrågningar om förhandsbesked avseende produkter kontrollerade i bilaga I till rådets förordning 428/2009, fördelat på positiva eller negativa förhandsbesked. Ett positivt förhandsbesked innebär att ISP har lämnat ett positivt icke bindande förhandsbesked om att tillstånd kan påräknas vid en prövning av en ansökan om exporttillstånd. Ett negativt förhandsbesked innebär att ISP har lämnat ett negativt icke bindande förhandsbesked om att tillstånd inte kan påräknas vid en prövning av en ansökan om exporttillstånd. Slutlig ställning tas alltid i samband med en prövning av en ansökan om exporttillstånd.

Tabell 39 **Antal positiva respektive negativa förhandsbesked 2020 avseende export av produkter kontrollerade i bilaga I till rådets förordning 428/2009**

Positiva förhandsbesked	Negativa förhandsbesked	Totalt
32	32	64

I tabell 13 redovisas avgjorda förfrågningar om huruvida exporttillstånd krävs för icke kontrollerade produkter – ”catch-all”. Förfrågningarna indelas i kategorierna ”beslut om tillståndskrav för export och positivt förhandsbesked”, ”beslut om tillståndskrav för export och negativt förhandsbesked” samt ”beslut om att tillstånd för export inte krävs”.

Med kategorin ”beslut om tillståndskrav för export och positivt förhandsbesked” avses att ISP har fattat beslut om att de produkter som ingår i förfrågan omfattas av tillståndskrav enligt artikel 4 i rådets förordning 428/2009 samt att myndigheten har lämnat ett icke bindande förhandsbesked om att tillstånd kan påräknas vid en prövning av en ansökan om exporttillstånd.

Med kategorin ”beslut om tillståndskrav för export och negativt förhandsbesked” avses att ISP har fattat beslut om att de produkter som ingår i förfrågan omfattas av tillståndskrav enligt artikel 4 i rådets förordning 428/2009 samt att myndigheten har lämnat ett icke bindande förhandsbesked om att tillstånd inte kan påräknas vid en prövning av en ansökan om exporttillstånd.

Med kategorin ”beslut om att tillstånd för export inte krävs” avses att ISP har fattat beslut om att de produkter som ingår i förfrågan inte omfattas av tillståndskrav enligt artikel 4 i rådets förordning 428/2009.

Tabell 40 Antal avgjorda förfrågningar 2020 om icke kontrollerade produkter – catch-all

Skr. 2020/21:114
Bilaga 2

Land	Beslut om tillståndskrav för export - positivt förhandsbesked	Beslut om tillståndskrav för export - negativt förhandsbesked	Beslut om att tillstånd för export inte krävs	Totalt
Förenade Arabemiraten			4	4
Indien	1			1
Iran			8	8
Kazakstan	1			1
Kina	8	1	6	15
Pakistan			1	1
Ryssland		2	3	5
Storbritannien			1	1
Ukraina			1	1
Vitryssland			1	1
Totalt	10	3	25	38

Tabell 41 Beviljade tillstånd om export, eller överföring inom EU, för produkter med dubbla användningsområden (PDA), tillhörande kategori 0 i bilaga 1 till PDA-förordningen, från företag i Sverige (Källa SSM)

På det nukleära området är export utanför EU tillståndspliktig. För flertalet produkter krävs även tillstånd för överföring mellan EU-länder. Berörda produkter finns beskrivna i bilaga IV del 2 till PDA-förordningen. Generella tillstånd får inte användas för dessa produkter. Under 2020 beviljades 80 tillstånd för export, eller överföring inom EU.

Mottagarland	Antal globala tillstånd	Antal individuella tillstånd	Produktkategorier
Argentina	0	1	0C002
Belgien	0	1	0B005
Brasilien	1	1	0A001f, 0C002, 0D001
Bulgarien	1	0	0E001
Danmark	1	0	0E001
Finland	2*	2	0A001d, 0A001h, 0D001, 0E001
Frankrike	1	2	0A001h, 0E001
Japan	3	1	0A001f, 0D001, 0E001

Kina	0	2	0A001j, 0E001
Kroatien	1	0	0E001
Nederländerna	0	1	0E001
Rumänien	1	0	0D001, 0E001
Schweiz	2*	2	0A001h, 0D001, 0E001
Slovakien	1	0	0D001, 0E001
Spanien	1*	1	0A001h, 0E001
Storbritannien	4	3	0A001f, 0A001g, 0A001h, 0D001, 0E001
Sydafrika	0	1	0A001f), 0A001h), 0C002
Tjeckien	0	1	0A001h
Tyskland	4*	7	0A001d), 0A001f, 0A001h, 0A001h), 0E001
Ukraina	0	4	0A0001f), 0A001d, 0A001f, 0A001f), 0A001h, 0A001h), 0C001, 0C002
USA	6*	23	0A001d, 0A001f, 0A001h, 0C001, 0C002, 0C004, 0D001, 0E001
Österrike	1	0	0E001

* varav ett eller flera inom ramen för ett tillstånd med flera mottagarländer

Tabell 42 Medlemskap i multilaterala exportkontrollregimer år 2019

Land	ZC	NSG	AG	MTCR	WA
Argentina	x	x	x	x	x
Australien	x	x	x	x	x
Belgien	x	x	x	x	x
Brasilien	-	x	-	x	-
Bulgarien	x	x	x	x	x
Cypern	-	x	x	-	-
Danmark	x	x	x	x	x
Estland	-	x	x	-	x
Europeiska Unionen	-	-	x	-	-
Finland	x	x	x	x	x
Frankrike	x	x	x	x	x
Grekland	x	x	x	x	x
Indien	-	-	x	x	x
Irland	x	x	x	x	x
Island	-	x	x	x	-
Italien	x	x	x	x	x
Japan	x	x	x	x	x
Kanada	x	x	x	x	x
Kazakstan	x	x	-	-	-

Land	ZC	NSG	AG	MTCR	WA
Kina	x	x	-	-	-
Korea (Rep.)	x	x	x	x	x
Kroatien	x	x	x	-	x
Lettland	-	x	x	-	x
Litauen	-	x	x	-	x
Luxemburg	x	x	x	x	x
Malta	-	x	x	-	x
Mexiko	-	x	x	-	x
Nederländerna	x	x	x	x	x
Norge	x	x	x	x	x
Nya Zeeland	x	x	x	x	x
Polen	x	x	x	x	x
Portugal	x	x	x	x	x
Rumänien	x	x	x	-	x
Ryssland	x	x	-	x	x
Schweiz	x	x	x	x	x
Serbien	-	x	-	-	-
Slovakien	x	x	x	-	x
Slovenien	x	x	x	-	x
Spanien	x	x	x	x	x
Storbritannien	x	x	x	x	x
Sverige	x	x	x	x	x
Sydafrika	x	x	-	x	x
Tjeckien	x	x	x	x	x
Turkiet	x	x	x	x	x
Tyskland	x	x	x	x	x
Ukraina	x	x	x	x	x
Ungern	x	x	x	x	x
USA	x	x	x	x	x
Vitryssland	x	x	-	-	-
Österrike	x	x	x	x	x
TOTALT	39	48	43	35	42

Inspektionen för strategiska produkter om viktiga tendenser inom svensk och internationell exportkontroll

Allmänt om den svenska och internationella exportkontrollens syfte och dess tendens

Exportkontrollens syfte

Det huvudsakliga och övergripande syftet med exportkontrollen uttrycks ofta som att ett land som kontrollerar export inte vill att en produkt eller en teknik av ett visst slag ska spridas till oönskade mottagare. En oönskad mottagare kan avse såväl ett slutanvändarland som t.ex. en terroristorganisation. Ett annat viktigt syfte med exportkontrollen är att ett land, särskilt i kristider, inte vill exportera sådana produkter som det lider, eller riskerar att lida, brist på och som landet har ett stort behov av att ha kvar i landet.

Förenklat finns det enligt Inspektionen för strategiska produkter, ISP, bedömning två huvudsakliga skäl till varför ett land som tillverkar och exporterar krigsmateriel eller produkter med dubbla användningsområden (PDA) inte önskar att materielen eller produkterna sprids till oönskade mottagare, nämligen ett hot mot det exporterande landets, eller allierade eller närstående länders, säkerhet eller att det strider mot principerna och målen för det exporterande landets utrikespolitik.

Den internationella exportkontrollens tendens under 2020 i förhållande till pandemin

Det är möjligen något för tidigt att försöka ge en efterhandsbild av de trender och tendenser inom internationell exportkontroll som inträffat under 2020, eftersom vi ännu lever med den pandemi som drabbade världen under året. Det mest ändamålsmässiga är trots detta att redan nu försöka ge en initial bild av hur den internationella exportkontrollen påverkades under 2020.

Det gångna året kan när det gäller internationell exportkontroll enklast beskrivas som ett år präglad av paradoxer, där krav på omedelbara och starka export- och investeringskontrollåtgärder blandades med att delar av det löpande arbetet för att förverkliga dessa krav i praktiken försvårades av pandemin.

Å ena sidan ledde pandemin inledningsvis till ett högt röstläge mellan länder, även närstående länder, t.ex. inom EU, och krav framfördes på att vissa strategiskt viktiga produkter – såsom medicinska produkter och viss sjukvårdsmateriel – borde vara föremål för exportkontroll, även inom EU. Ledande i detta höga röstläge var enskilda länder men röstläget märktes även mellan självstyrande regioner inom länderna. Det skulle kunna beskrivas som ett slags retoriskt lågvattenmärke inom den internationella

exportkontrollssamarbetet, som visserligen inte betydde särskilt mycket i praktiken men som gav en försmak på vad som kan vänta om inte enskilda länder i högre utsträckning under icke-kristid klargör, förbereder och säkerställer försörjningstrygghet av sådana produkter som är väsentliga för ett fungerande samhälle.

Ganska snart lugnade sig emellertid denna korta protektionistiska upprördhet och oro. Det måste för balansens skull också nämnas att flera EU-länder även under den tid då röstläget var som högst i en anda av samarbete erbjöd varandra sjukvårdsmateriel och intensivvårdsplatser för de allra sjukaste. Även en gemensam upphandling av framtida vacciner inleddes i en anda av samarbete av EU under den här tiden.

Kommissionen och flera andra medlemsstater, bl.a. Sverige, uppmärksammade också under den inledande tidsperioden av pandemin den gemensamma risken för att länder utanför EU med antagonistiska intentioner köper upp strategiskt viktiga företag inom EU. Kommissionen uppmanade medlemsstaterna att vara vaksamma inom det här området, att införa nationella granskningssystem för investeringskontroll och att utnyttja den EU-förordning på området som trädde i kraft den 11 oktober 2020. Det finns anledning att återkomma till investeringskontrollfrågor senare i den här texten.

Trots de starka krav som framfördes internationellt för att anta olika export- och investeringskontrollåtgärder ledde pandemin å andra sidan till att det sedvanliga och löpande arbetet i de befintliga exportkontrollregimerna gick långsammare än under ett vanligt år. Exportkontrollregimernas arbete är nödvändigt för att för att utarbeta och förnya de kontrollistor som anger vilka produkter och vilken teknik som ska omfattas av exportkontroll. Med hänsyn till den snabba teknikutvecklingen när det gäller framväxande teknologier, som ofta kan ha både ett civilt och ett militärt användningsområde, samt de eskalerande stormaktsspänningarna är det inte överdrivet att hävda att det löpande arbetet inom exportkontrollregimerna är viktigare än någonsin. Inom exportkontrollregimen Wassenaar-arrangemanget bestämdes t.ex. att, undantaget mindre redaktionella ändringar, inga uppdaterade kontrollistor skulle fastställas och beslutas under 2020. Orsaken var pandemin och till stor del att digitala mötesformer inte ansågs säkra nog för att genomföra konfidentiella diskussioner. Detta är naturligtvis olyckligt men om kontrollistorna kan uppdateras under 2021 borde denna exportkontrollbrist i praktiken inte innebära en särskilt hög risk för strategiska återverkningar.

Exportkontrollens tendens – upprustningen och internationalisering ställer höga krav på exportkontrollen

De senaste åren har världen kraftigt rustat upp sina väpnade styrkor och enligt vissa bedömare nådde världens totala militära utgifter under 2018 den högsta nivån sedan slutet av 1980-talet. Tendensen fortsatte under 2019 och trots att pandemin innebar att få länder under 2020 kunde uppvisa ekonomisk tillväxt finns det enligt ISP:s bedömning anledning att anta att tendensen med kraftig upprustning i världen har fortsatt under 2020 även om den möjligen planade ut något under året.

Den allmänna upprustningen av militära styrkor i världen och återkomsten av det ”stora strategiska spelet” mellan stormakterna gör att tendensen är tydlig att exportkontrollens betydelse internationellt sett ökar. Stormakterna vill förhindra andra stormakter eller andra länder från att uppnå samma teknologiska försteg och upprustningsnivå som de själva har och då är exportkontrollen ett medel som används. Med hänsyn till Sveriges högteknologiska industri berörs också Sverige i allra högsta grad av detta.

Upprustningen ställer höga krav på exportkontrollen. Till stor del är det kombinationen av upprustningen och internationaliseringen av både svensk och utländsk försvarsindustri och PDA-industri som leder till de höga kraven på exportkontrollen. Kraven går långt utöver den traditionella exportkontrolluppgiften att bedöma lämpligheten av att ett visst slags krigsmateriel eller ett visst slags produkt med dubbla användningsområden når en viss mottagare eller slutanvändare.

Sedan två decennier tillbaka exporterar svensk försvarsindustri över hälften av den krigsmateriel som tillverkas i Sverige. Trots en kraftig svensk upprustning visar 2020 års statistik att så var fallet även under 2020. Svensk försvarsindustri och PDA-industri har dessutom sedan några decennier tillbaka lagt en stor del av sin forskning och utveckling utomlands. Oundvikligen leder detta till att det finns risk för att teknik som anses känslig när det gäller svensk försvarsförmåga sprids på ett sätt som förut inte var tänkbart. Affärsupplägg där ett land, i vilket svensk försvarsindustri bedriver forskning och utveckling, vill sälja ett krigsmaterielsystem med ingående delar eller komponenter av svenskt ursprung eller teknik som delvis har ett svenskt företags ursprung till en för Sverige önskad mottagare blir allt vanligare.

ISP har under året lagt stor vikt vid att både på krigsmaterielsidan och på PDA-sidan bedöma avancerade avtalsupplägg där motköpskrav från ett köparland kan leda till permanent tekniköverföring som i sin tur riskerar att leda till önskad tekniköverföring till tredjeländer.

Ju närmare den europeiska försvarsindustrin knyts ihop genom samarbeten, sammanslagningar och uppköp, desto större utmaning blir det när ett land, t.ex. Sverige, säger nej till en tredjelandsaffär i vilken dess försvarsindustri agerar som underleverantör när ett annat EU-land har sålt ett system i sin helhet till ett tredje land. I syfte att undvika eller varje fall minska spänningar som har uppstått till följd av sådana scenarion ingick Tyskland och Frankrike i slutet av 2019 ett avtal som bland annat innehåller en de minimi-regel. Bestämmelsen innebär att om den andel krigsmateriel (delar och komponenter) som försvarsindustrin i underleverantörslandet står för i det fullständiga krigsmaterielsystemet inte överstiger 20 procent ska inte underleverantörslandet hindra en export till ett tredje land som huvudleverantörslandet redan har godkänt.

Möjligheten att ge ISP rätt att inrikta signalspaning

Regeringen har uttalat att en god försvarsunderrättelseförmåga är en förutsättning för Sveriges möjligheter att föra en självständig och aktiv utrikes-, säkerhets- och försvarspolitik (prop. 2020/21:30 s. 154). För en myndighet som ISP, som är förvaltningsmyndighet för ärenden och tillsyn

enligt lagen om krigsmateriel samt lagen om kontroll av produkter med dubbla användningsområden och av tekniskt bistånd, och som därutöver ett flertal andra uppgifter som rör Sveriges försvars-, säkerhets- och utrikespolitik är det mycket viktigt att försvarsunderrättelseförmågan är god och att den gör nytta och kan bidra vid myndighetens alltmer komplexa tillståndsprövning.

Skr. 2020/21:114
Bilaga 3

Samtliga riksdagspartier utom Vänsterpartiet ställde sig bakom riksdagens tillkännagivande till regeringen i mars 2018 att regeringen bör se över möjligheten att ge ISP rätt att inrikta signalspaning från Försvarets radioanstalt (bet. 2017/18: FöU5, rskr. 2017/18:178 och 2017/18:179). Regeringen behandlade tillkännagivandet i proposition 2020/21:30 Totalförsvaret 2021–2025 och uttalade därvid att en särskild utredare bör ges i uppdrag att göra en översyn av lagen (2008:717) om signalspaning i försvarsunderrättelseverksamhet (s. 155). Regeringen uttalade att i översynen bör ingå bl.a. frågan om rätten att inrikta signalspaning i försvarsunderrättelseverksamhet. Regeringen uttalade vidare att den avser att återkomma i frågan och att tillkännagivandet inte är slutbehandlat.

Krigsmateriel

Ändringar i lagstiftningen och förändrade riktlinjer

För Inspektionen för strategiska produkter var 2020 – liksom 2018 och 2019 – ett viktigt år för implementeringen av de omfattande författningsändringar i krigsmateriellagstiftningen, bl.a. införande av administrativa sanktionsavgifter och bestämmelser om tillsyn över statliga myndigheter, som trädde i kraft den 15 april 2018. Året var också viktigt när det gäller tillämpningen av de förändringar i de svenska riktlinjerna för utförsel och annan utlandssamverkan rörande krigsmateriel som tillämpas från samma datum.

Riktlinjerna ändrades 2018 när det gäller den mottagande statens demokratiska status, mänskliga rättigheter i den mottagande staten, exportens påverkan på en rättvis och hållbar utveckling i den mottagande staten, följdleveranser och internationell samverkan. Skälet till ändringarna var enligt regeringen att strävandet att främja demokrati, mänskliga rättigheter och en hållbar utveckling har blivit en allt viktigare del av svensk utrikespolitik (prop. 2017/18:23 Skärpt exportkontroll av krigsmateriel s. 38).

Den viktigaste ändringen rör den mottagande statens demokratiska status, som framöver ska utgöra ett centralt villkor vid tillståndsprövningen. I den proposition som ligger till grund för de ändrade riktlinjerna uttalar regeringen att ju sämre den demokratiska statusen är desto mindre utrymme finns för att tillstånd beviljas. I fall det förekommer grava brister i den demokratiska statusen utgör det hinder för beviljande av tillstånd. Det sistnämnda betyder enligt regeringen att det råder en presumtion för att tillstånd inte ska beviljas men om det finns avsevärda

nationella försvars- eller säkerhetspolitiska intressen för utlandssamverkan i ett enskilt fall, kan tillstånd efter en noggrann prövning ändå beviljas (prop. 2017/18:23 s. 67 och 72). Det framgår av förarbetena att mottagarlandets demokratiska status utgör ett villkorligt hinder (prop. 2017/18:23 s. 71).

ISP kommenterade den 15 april 2018 på sin webbplats de ändrade riktlinjerna enligt följande.

- Den största förändringen och den viktigaste skärpningen med de nya riktlinjerna är införandet av den mottagande statens demokratiska status som ett centralt villkor vid tillståndsprövningen. Det bör dock noteras att det inte handlar om ett förbud, eftersom regeringen uttalar att tillstånd kan beviljas om det finns avsevärda nationella försvars- eller säkerhetspolitiska intressen för utlandssamverkan i ett enskilt fall. Möjligen kommer nya affärer med sådana stater främst att beviljas i samband med internationell samverkan där det finns avsevärda försvars- eller säkerhetspolitiska skäl i det enskilda fallet.
- Även om ISP kommer att neka tillstånd till nya affärer med stater som har grava brister i den demokratiska statusen är det klart uttalat från regeringen att följdleveranser till sådana affärer som har godkänts före den 15 april 2018 bör bedömas enligt äldre riktlinjer för följdleveranser. Stater som av allmänheten kan uppfattas som stater som har grava brister i sin demokratiska status kommer därför troligen, efter en bedömning från fall till fall, att vara mottagare av svensk krigsmateriel i form av följdleveranser i flera årtionden framöver. Följdleveranser till ett tidigare levererat system kan nämligen pågå i flera årtionden och det finns exempel på följdleveranser som sker till system som ursprungligen levererades från Sverige för 30–40 år sedan.

Tillståndsprövningen under 2020

Liksom under 2018 och 2019 präglades ISP:s dagliga arbete under 2020 av myndighetens uppdrag att tolka de ändrade riktlinjerna i ljuset av omvärldsförändringar såsom fortsatt upprustning i världen och i Sverige, ökade stormaktsspänningar samt ett flertal väpnade konflikter i världen.

Försvars- och säkerhetspolitiska skäl för export, inklusive följdleveranser och internationell samverkan, ställs i de enskilda ärendena mot sådana utrikespolitiska skäl mot export, såsom demokratisk status och respekten för mänskliga rättigheter i staten i fråga, som kan finnas i ett enskilt fall. Liksom tidigare görs i slutänden en helhetsbedömning av de omständigheter som finns i det enskilda fallet.

Strategiska överväganden är nödvändiga när försvars- och säkerhetspolitiska skäl ska vägas mot utrikespolitiska skäl. I undantagsfall kan det därför vid en helhetsbedömning i ett enskilt fall bli på det sättet att rikets säkerhet, ytterst Sveriges försvarsförmåga, väger tyngre än starka utrikespolitiska skäl som talar mot en export, t.ex. grava brister i ett mottagarlands demokratiska styrelseskick. Regeringen har uttryckt detta enligt följande: ”om det finns avsevärda nationella försvars- eller

säkerhetspolitiska intressen för utlandssamverkan i ett enskilt fall, kan tillstånd efter en noggrann prövning ändå beviljas” (a.a.).

I ett sådant enskilt fall kan utgången därför bli att en ansökan om utförseltillstånd beviljas, utan att detta påverkar en i övrigt restriktiv hållning mot landet i fråga. Sådana enskilda fall att bevilja utförseltillstånd till vissa länder som t.ex. har grava brister i det demokratiska styrelseskicket – och där det i övrigt föreligger en restriktiv hållning – kommer att förbli ovanliga och främst beröra följdleveranser eller där Sverige och svensk försvarsindustri deltar i ett internationellt materielsamarbete med ett nära samarbetsland som de nordiska länderna, EU-länder, USA eller Storbritannien.

Det parlamentariskt sammansatta råd som är knutet till ISP, Exportkontrollrådet, har under året haft en mycket viktig rådgivande funktion när det gäller uttolkning av riktlinjerna. Arbetet med Exportkontrollrådet ställdes på grund av den rådande pandemin inför stora utmaningar under 2020. Sammanlagt fem EKR-sammanträden genomfördes i olika format. Vid dessa möten behandlades fem ärenden för samråd vilka samtliga avsåg krigsmateriel. Regeringen förordnade den 31 oktober 2019 nya ledamöter till rådet. Antalet ledamöter och partifördelningen var densamma som tidigare men nytt från och med den 31 oktober 2019 är att regeringen också har förordnat suppleanter till rådet.

Samarbete med andra myndigheter

En viktig internationell tendens som rör exportkontrollen är att mottagarländer i samband med större inköp av militära system ställer ökade krav på teknologiöverföring och utvecklings-samarbete. Denna tendens – i kombination med risken att krigsmateriel, teknik eller produkter med dubbla användningsområden kan användas i förmågehöjande syfte, inklusive massförstörelsevapen, för ett lands militära styrkor vars uppdragsmål Sverige inte vill bidra till – har på senare år ställt höga krav på ISP:s tekniska kompetens och på myndighetens säkerhetspolitiska riskbedömningar.

För att säkerställa en god kontroll utifrån dessa aspekter har ISP under 2020 fortsatt arbetet med det forum för samverkan, Materielsäkerhetsgruppen (MSG), som inrättades 2017 och där aktuella frågor bereds med Försvarsmakten, Försvarets materielverk, Totalförsvarets forskningsinstitut och Förvarsdepartementet (Regeringskansliet). Under 2020 har, liksom under 2018 och 2019, särskilt fokus fästs vid att definiera säkerhetspolitiskt särskilt känsliga produkter och teknologier, oavsett om dessa utgör krigsmateriel, produkter med dubbla användningsområden eller icke-kontrollerade produkter.

Efterkontroller i utlandet av krigsmateriel

Regeringen beslutade den 19 oktober 2017 att ISP skulle analysera frågan om efterkontroller i utlandet av krigsmateriel som utförts med tillstånd enligt lagen om krigsmateriel samt lämna förslag till utformning av ett system för sådana kontroller. ISP gjorde i sin utredning, som presenterades i mars 2018, bedömningen att efterkontroll bör inriktas mot fem olika typer

av lätta vapen och ammunitionssystem till dessa som tillverkas i och exporteras från Sverige. Det krävs att slutanvändarlandet har godkänt sådana besök i ett slutanvändarintyg. Systemet bör endast omfatta statliga slutanvändare och inte sådana vapen som har licenstillverkats utomlands. Efterkontroll bör som huvudregel inte äga rum i sådana länder för vilka riktlinjerna och förarbetsuttalanden anger att utrikes- och säkerhetspolitiska hinder i princip inte föreligger för utlandssamverkan. Till alla andra länder bör som huvudregel efterkontroll genom verifikationsbesök på plats i landet av vapnen äga rum. ISP:s utredning har varit på remiss och bereds nu i Regeringskansliet.

En viktig internationell tendens inom exportkontrollen är att antalet länder som genomför efterkontroller av krigsmateriel som har exporterats till ett annat land ökar. Fram till 2012 genomförde i princip endast USA sådana efterkontroller. 2012 påbörjade Schweiz ett program med regelbundna efterkontroller, vilket följdes av Tyskland 2015. Tyskland har sedan 2015 utfört 9 efterkontrollbesök i utlandet och landet utreder om systemet ska göras permanent. Även Tjeckien har ett system för regelbundna efterkontroller på plats. Spanien införde ett system för efterkontroll i sin lagstiftning i april 2020. Det spanska systemet ska endast gälla för exporttillstånd som beviljas efter detta datum och inspektioner ska endast göras i undantagsfall och efter medgivande från det mottagande landet i ett slutanvändarintyg.

Nordiskt avtal om exportkontroll

Den 12 november 2013 beslutade regeringen att Sverige skulle underteckna ett avtal avseende stöd till industrisamarbete på försvarsmaterielområdet med Danmark, Finland och Norge. Staterna undertecknade avtalet den 10 mars 2015. Regeringen bemyndigade 2016 ISP att med Danmark, Finland och Norge förhandla ett underavtal avseende exportkontroll. För utförande av uppdraget från regeringen har myndigheten haft regelbunden kontakt med de finska, norska och danska representanterna. Avtalet färdigförhandlades 2019 med slutredovisning till Regeringskansliet (Utrikesdepartementet). ISP har under året stöttat Regeringskansliet (Utrikesdepartementet) i det slutliga arbetet inför undertecknandet, som skedde den 5 november 2020 vid ett digitalt möte mellan de fyra ländernas försvarsministrar. Avtalet har trätt i kraft för Sveriges del.

Den Europeiska försvarsfonden

Under året fortsatte arbetet med att inrätta den Europeiska försvarsfonden. Tanken är att fonden så småningom ska omfatta 130 miljarder kronor och att pengarna ska kunna fördelas till samverkansprojekt med deltagare från olika medlemsstater i EU. I EU-förordningen om den Europeiska försvarsfonden, som troligen kommer att träda i kraft under april/maj 2021, har det medtagits en bestämmelse som anger att frågan om tredjelandsexport avgörs av de enskilda medlemsstaterna efter en prövning i det enskilda fallet.

Med hänsyn till de olika synsätt som till stor del finns mellan de ledande försvarsindustriländerna i EU när det gäller tredjelandsexport förutsätter ISP att en olikartad syn kan uppstå mellan de samverkande länderna när de färdigutvecklade systemen i de enskilda projekten i framtiden ska exporteras till tredje länder. När det gäller internationell samverkan av det slag som kommer att bli aktuellt genom den Europeiska försvarsfonden och frågan om tredjelandsexport har regeringen uttalat att det är ”inte självklart att Sverige alltid kan räkna med att få gehör för alla aspekter som är unika för vårt synsätt när det gäller samarbete med eller utförelse till tredjeland” (prop. 2017/18:23 s. 66).

Internationell exportkontrollpolicy – Jemenkonflikten

När det gäller internationell exportkontrollpolicy dominerades året, liksom varje år sedan 2015, av olika länders tillämpning av krigsmaterielexport till de länder som deltar med militära styrkor i Jemenkonflikten.

Efter mordet på den saudiske journalisten Khashoggi på Saudiarabiens konsulat i Istanbul i Turkiet i september 2018 meddelade bl.a. Tyskland, Danmark, Finland och Norge att de framöver skulle ha en exportkontrollpolicy gentemot Saudiarabien, liknande den som Sverige de facto hade haft sedan 2013, som innebär att länderna i princip inte utfärdar några utförelsetillstånd för nya krigsmaterielexportaffärer till Saudiarabien.

Flera av de nämnda länderna meddelade under 2018 också att de framöver skulle ha en exportkontrollpolicy gentemot Förenade Arabemiraten, liknande den som Sverige de facto hade haft sedan 2017, som innebär att inte de i princip inte kommer att utfärda några utförelsetillstånd för nya krigsmaterielexportaffärer till Förenade Arabemiraten. Uppgifter i öppna källor i media gjorde i juli 2019 gällande att Förenade Arabemiraten under 2019 skulle dra tillbaka i princip alla militära stridande förband från Jemen.

De största krigsmaterielleverantörerna till Saudiarabien under 2019 och 2020 var liksom under de senaste decennierna USA och Storbritannien. Från dessa länder fortsatte exporten på samma sätt som tidigare under 2020, även om det finns en livlig intern debatt om att helt eller delvis stoppa leveranserna till Saudiarabien. Internationella bedömare anser att Saudiarabien under 2020, precis som under perioden 2015–2019, var den största vapenimportören av världens länder. Sverige avviker kraftigt från den tendensen då Saudiarabien under tidsperioden 2015–2019 var på plats 29 av de länder som den värdemässigt största krigsmaterielexporten går till (se ISP:s statistiska uppgifter).

Turkiet

Den 15 oktober 2019 återkallade ISP samtliga gällande utförelsetillstånd rörande försäljning av krigsmateriel till Turkiet. Skälet för ISP:s beslut var i första hand att regeringen den 10 oktober 2019 genom utrikesministern uttalade att Turkiets militära operation i Syrien strider mot de folkrättsliga reglerna och FN-stadgan. Därtill ställde sig den 11 oktober 2019 samtliga partier i riksdagen bakom regeringens förslag att EU skulle införa ett vapenembargo mot Turkiet. Den 14 oktober 2019 antog EU:s

utrikesministrar rådsslutsatser om nordöstra Syrien. I punkt 5 i rådsslutsatserna uppmanas EU:s medlemsstater till återhållsamhet avseende export av krigsmateriel till Turkiet med utgångspunkt i kriterium 4 om regional stabilitet i EU:s gemensamma ståndpunkt 2008/944/GUSP om fastställande av gemensamma regler för kontrollen av export av militär teknik och krigsmateriel.

Inget annat EU-land än Sverige återkallade under 2019 utförelsetillstånd till Turkiet men flera EU-länder uttryckte, i enlighet med EU:s rådsslutsatser, att de iakttog återhållsamhet vid tillståndsprövningen av materiel som ansågs kunna användas av Turkiet i Syrien.

Någon export av krigsmateriel från Sverige till Turkiet har inte ägt rum under 2020.

Utländska uppköp av försvarsindustrin och PDA-industrin

En viktig tendens inom svensk och internationell exportkontroll är att flera länder under de senaste åren har påbörjat en uppköpsstrategi av ägande i företag som tillverkar eller säljer krigsmateriel eller strategiskt viktiga produkter med dubbla användningsområden. Ofta handlar det om länder som är föremål för vapenembargo eller andra internationella sanktioner och som därför har svårigheter att köpa krigsmateriel eller strategiskt viktiga produkter med dubbla användningsområden. Syftet är ofta att genom ägandet förenkla överföring av krigsmateriel eller strategiskt viktiga produkter med dubbla användningsområden för militär slutanvändning. Genom intrikata ägarförhållanden i landet i fråga kan en potentiell utländsk köpare framstå som t.ex. ett privat riskkapitalbolag utan någon statlig koppling medan det i själva verket kan dölja sig ett statligt militärt intresse i bakgrunden. I anledning av den återgivna problematiken antog EU 2019 Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2019/452 av den 19 mars 2019 om upprättande av en ram för granskning av utländska direktinvesteringar i unionen, se nedan under rubriken ”Utländska direktinvesteringar”.

Ägarförbehåll och utländskt ägande i försvarsindustrin

Försvarsindustrin är den enda industrin i Sverige som i dag omfattas av ägarförbehålls-regler. Regleringen finns i krigsmateriellagstiftningen. Genom bestämmelserna är försvarsindustrin i Sverige relativt väl skyddad från uppköp av utländska företag som av försvars- eller säkerhetspolitiska skäl är oönskade.

Fyra av de fem största försvarsindustriföretagen i Sverige är utlandsägda av företag som är baserade dels i Storbritannien, dels i Norge-Finland. Uppköpen har godkänts av regeringen eller Inspektionen för strategiska produkter i samband med tillståndsprövning av tillverknings- eller tillhandahållandetillstånd för det enskilda företaget efter en bedömning av om det finns säkerhets- och försvarspolitiska skäl för att bevilja ett sådant tillstånd och att det inte strider mot Sverige utrikespolitik.

Svensk försvarsindustris nyutveckling, vidmakthållande och uppgradering av krigsmateriel

Skr. 2020/21:114
Bilaga 3

Utöver stormakterna finns inget annat land, som tillverkar krigsmateriel, som har kompetens eller teknisk möjlighet att överträffa den högteknologiska kvaliteten, den bredd och det produktutbud som Sveriges försvarsindustri kan uppvisa när det gäller plattformar, sensorer, ledningssystem, skydd och verkan. Sveriges försvarsindustri har förmåga att tillverka och utveckla bl.a. avancerade stridsflygplan, signaturanpassade krigsfartyg (korvetter eller derivat till andra krigsfartyg), ubåtar (eller andra undervattensfarkoster) stridsfordon, bandvagnar, spaningsradarflygplan, avancerade ledningssystem, avancerade simulatorsystem, mark- och sjöbaserade radarsystem, avancerade missil(robot)system samt teknologier till de nämnda systemen.

En viktig nationell tendens med tydlig koppling till exportkontrollen under de senaste 20 åren är att den svenska försvarsindustrins tekniska förmågeökning under tidsperioden till största delen kan tillskrivas utlandsverksamheten. Skälet till detta är till viss del att krigsmaterielexporten har ökat under de senaste två decennierna jämfört med hur exporten såg ut under 1990-talet men till största delen beror detta på att beställningarna till försvarsindustrin från den svenska försvarsmakten, inklusive tilldelning av medel för forskning och utveckling, i betydande omfattning har minskat. En följd av detta är att försvarsindustrin under tidsperioden i ökad utsträckning har satsat betydande finansiella medel på forskning och utveckling av krigsmateriel för den internationella marknaden och inte längre primärt för den svenska marknaden. Försvarsindustrins utlandsverksamhet omfattar i dag mer än 50 procent av den krigsmateriel som tillverkas i Sverige.

Den politiska inriktningen i Sverige är att Sveriges försvarsförmåga under den kommande tioårsperioden ska öka signifikant, ibland uttryckt på det sättet att den andel av BNP som läggs på försvaret ska öka från ungefär 1,0 procent år 2019 till 1,5 procent år 2025. Trots detta bedömer ISP att försvarsindustrins utlandsverksamhet även under den kommande tioårsperioden kommer att motsvara ungefär 50 procent av den krigsmateriel som tillverkas i landet. Skälet till detta är att inte endast Sverige, utan även omvärlden, kraftigt rustar upp sina militära styrkor.

Den svenska försvarsindustrin lägger en stor del av sin omsättning på forskning och utveckling (FoU). FoU avser såväl vidmakthållande och uppgraderingar av befintliga krigsmaterielsystem som nyutveckling av helt nya krigsmaterielsystem. Vidmakthållande, uppgraderingar och nyutveckling av krigsmaterielsystem sker

1. efter beställning från Försvarets materielverk, FMV, eller Försvarmakten
2. efter beställning från både FMV (eller Försvarmakten) och en (eller flera) utländsk försvarsmakt, som ibland har slutit en internationell överenskommelse om samverkan kring det nya eller uppgraderade krigsmaterielsystemet och engagerat såväl svensk som utländsk industri,
3. efter beställning från utländsk försvarsmakt,
4. genom egenfinansiering från försvarsindustrin eller

5. genom samutveckling mellan och egenfinansiering från svensk industri och utländsk industri.

I de båda sistnämnda fallen finns ofta ingen på förhand bestämd beställande kund, utan projektet egenfinansieras av industrin, men marknadsföringen inriktas ofta initialt mot en särskild försvarsmakt som har uttryckt intresse för materielen i fråga.

Produkter med dubbla användningsområden

Ny EU-förordning om kontroll av PDA

Under 2021 kommer en ny EU-förordning om kontroll av produkter med dubbla användningsområden att träda i kraft. EU-kommissionen föreslog en ny EU-förordning 2016 och efter flera års förhandlingar med stora meningsskiljaktigheter mellan rådet, EU-parlamentet och kommissionen kom parterna den 9 november 2020 slutligen överens om den nya EU-förordningen. Denna innehåller bestämmelser om utökad kontroll av cyberövervakningsteknologi samt framväxande teknologier och teknisk assistans. Dessutom innehåller den nya EU-förordningen bestämmelser om ökad informationsdelning mellan medlemsstaterna, rådet, EU-parlamentet och kommissionen, ökad transparens samt nya EU-generella tillstånd. EU-förordningen innebär nya och utökade uppgifter för ISP.

Tillståndsprövningen under 2020

Tillståndsprövningen när det gäller produkter med dubbla användningsområden grundas på utrikes- och säkerhetspolitiska överväganden, såsom dessa anges i artikel 12.1 i EU-förordningen 428/2009, och gäller i huvudsak huruvida produkten i slutanvändarlandet, eller efter avledning till ett annat land, kan antas komma till användning för att stärka den militära potentialen i landet eller på annat sätt direkt eller indirekt användas eller avledas i förstörelsebringande syfte.

Enligt EU-lagstiftningen och svenskt synsätt är grundinställningen till export av produkter med dubbla användningsområden positiv. Detta visar sig främst genom att överföringen av produkter med dubbla användningsområden inom EU i huvudsak inte kräver tillstånd samt att export till ett antal okänsliga men viktiga länder och exportmarknader omfattas av generösa EU-generella tillstånd. Syftet med undantaget från tillståndskrav och de generella tillstånden är att regelverket inte i onödan bör begränsa legitim handel och tekniköverföring för civila och fredliga ändamål. För export av produkter med dubbla användningsområden till övriga länder krävs tillstånd från ISP.

En stor andel av de ansökningar om exporttillstånd som inkommer till ISP rör mindre känsliga produkter till civila slutanvändare och för civil slutanvändning i okänsliga länder. I dessa fall är tillståndsprövningen i regel relativt okomplicerad och ärendehantering sker i huvudsak

skyndsamt. I andra fall krävs en mer fördjupad prövning. Det rör sig främst om ansökningar om exporttillstånd till militära slutanvändare eller för militär slutanvändning, ansökningar till säkerhetspolitiskt känsliga destinationer eller som rör särskilt känsliga produkter och teknik samt ansökningar till länder med bristande respekt för mänskliga rättigheter där exporten riskerar att stå i strid med Sveriges utrikespolitiska målsättningar.

När det gäller tillståndsprövningen under 2020 har omvärldsförändringar – bl.a. den upprustning av militära styrkor som pågår i världen och en ökad osäkerhet i världen – lett till ett stort antal komplicerade ärenden som kräver en djupgående analys innan beslut fattas. Omvärldsförändringarna har även under 2020 lett till många avslag av ansökningar om exporttillstånd.

Samarbete med andra myndigheter

ISP har sedan lång tid ett väl fungerande samarbete med andra berörda myndigheter på ickespridningsområdet. Detta sker såväl genom bilaterala kontakter med berörda myndigheter som i olika samarbetsföretag där myndigheter som arbetar med ickespridningsfrågor ingår.

Inom gruppen för ickespridning och exportkontroll, ISEK, sker ett operativt inriktat samarbete på handläggarnivå genom regelbundna möten mellan ISP och Försvarets radioanstalt, Försvarmakten genom Militära underrättelse- och säkerhetstjänsten, Säkerhetspolisen, Totalförsvarets forskningsinstitut och Tullverket.

Ett råd för samverkan mellan myndigheter i ickespridningsfrågor (Samverkansrådet) är knutet till ISP och ska verka för en effektiv myndighetssamordning när det gäller åtgärder mot spridning av massförstörelsevapen. Samverkansrådet består av de nämnda myndigheternas generaldirektörer och har sammanträtt en gång under 2020.

Icke-kontrollerade produkter och teknik

En viktig tendens inom svensk och internationell export- och investeringskontroll är den ökade fokus som många länder lägger på att redan i ett tidigt stadium upptäcka och identifiera icke-kontrollerade produkter och tekniker, som kan ha en avgörande betydelse i en framtida militär strid.

Att upptäcka och identifiera svenska företag som har en verksamhet som i grunden är civil men som har produkter som ändå är åtråvärda för andra länders försvarsmakter, utan att dessa utgör kontrollerade produkter med dubbla användningsområden, är mycket arbetskrävande och komplicerat.

Ett exempel på ett sådant företag är en underleverantör till ett försvarsindustriföretag vars produkt som kan finnas sig flera underleverantörsled ned från slutprodukten. Ett annat exempel är företag som är verksamma inom framväxande tekniska (emerging technologies) områden, t.ex. inom artificiell intelligens (AI), kvantdatorer/kvantkryptografi, nanoteknologi och bioteknik, och vars produkter ännu inte har hamnat under exportkontroll.

För att kunna upptäcka och identifiera sådana svenska företag är ett samspel nödvändigt mellan flera olika myndigheter, där ISP är en aktör, och där Försvarmakten, Försvarets materielverk, FOI och de svenska underrättelsemyndigheterna är andra aktörer.

Under 2020 har tekniska experter från ISP, Totalförsvarets forskningsinstitut, Försvarets materielverk och Försvarmakten samverkat för att upptäcka och identifiera framväxande produkter och teknologier som bör betraktas som skyddsvärda, liksom entiteter som utvecklar och tillverkar sådana i Sverige.

Att artificiell intelligens, kvantdatorer och bioteknik kommer att ha en enormt stor betydelse för utvecklingen av det civila samhället inser de flesta. Att de nämnda teknikområdena kan ha en avgörande inverkan också militärt är mindre känt. Den militära nyttan av de framväxande teknikerna är så pass avgörande att många bedömare anser att den som leder teknikutvecklingen på dessa områden framöver även kan räkna med ett militärt övertag i vissa vitala avseenden.

En viktig men mycket svårarbetad aspekt inom de internationella exportkontrollregimerna, som utarbetar kontrollförteckningarna över vad som utgör krigsmateriel och produkter med dubbla användningsområden, blir därför framöver att avgränsa de framväxande teknikområdena så att den civila nyttan av dessa maximeras utan att i onödan hämmas av exportkontroll samtidigt som den militära nyttan blir föremål för exportkontroll.

Utländska direktinvesteringar

Regeringen beslutade i augusti 2019 att ge en särskild utredare i uppdrag att lämna förslag på hur ett svenskt system för granskning av utländska direktinvesteringar inom skyddsvärda områden kan utformas. Regeringen utsåg Sten Heckscher till särskild utredare. Utredningen, som tog namnet Direktinvesteringsutredningen, överlämnade den 6 mars 2020 delbetänkandet Kompletterande bestämmelser till EU:s förordning om utländska direktinvesteringar. I delbetänkandet föreslogs att det ska införas en ny lag som bland annat innehåller bestämmelser om att den myndighet som regeringen bestämmer ska vara kontaktpunkt enligt förordningen och att kontaktpunkten ska få vissa specifika befogenheter. Den 2 juli 2020 beslutade regeringen att till riksdagen överlämna proposition 2019/20:193 Kompletterande bestämmelser till EU:s förordning om utländska direktinvesteringar med förslag om en ny lag som skulle träda i kraft den 1 november 2020. Riksdagen beslutade den 30 september 2020 att anta regeringens förslag till lag med kompletterande bestämmelser till EU:s förordning om utländska direktinvesteringar.

Regeringen utsåg den 4 juni 2020 ISP till kontaktpunkt för genomförandet av den nya EU-förordningen. EU-förordningen började tillämpas den 11 oktober 2020. ISP har förändrat organisationen genom att inrätta en ny grupp och rekryterat ett antal nya medarbetare som ska arbeta med de uppgifter som följer av EU-förordningen, vilket bl.a. innebär att sammanställa och lämna en årlig rapport till kommissionen om utländska direktinvesteringar i Sverige. Regeringen gav i juni 2020 även i uppdrag

till ISP, Totalförsvarets forskningsinstitut, Försvarets materielverk, Försvarsmakten och Säkerhetspolisen att utveckla sin samverkan kopplat till ISP:s nya uppdrag. Uppdraget redovisades till Regeringskansliet den 29 september 2020.

Skr. 2020/21:114
Bilaga 3

I regeringens kommittédirektiv till Direktinvesteringsutredningen framgår att en rimlig utgångspunkt är att kontaktpunkten bör vara den myndighet som, i det slutliga förslaget, får till uppgift att granska utländska direktinvesteringar. Om så blir fallet innebär det ytterligare nya och utökade uppgifter för ISP inom de närmaste åren. Direktinvesteringsutredningen ska redovisa sitt uppdrag i ett slutbetänkande senast den 2 november 2021.

Internationella sanktioner

ISP är av regeringen utsedd till behörig myndighet gällande prövning av tillståndsärenden inom sanktionsregimerna för Arabrepubliken Syrien, Belarus, Demokratiska Folkrepubliken Korea, Demokratiska republiken Kongo, Iran, Libanon, Libyen, Myanmar (Burma), Ryska federationen, Somalia, Sudan, Sydsudan och Venezuela. ISP har huvudansvar för att besvara frågor om vapenembargon och förbud gällande utrustning som kan användas för internt förtryck, samt att pröva ansökningar om vissa undantag kopplade till sådana förbud.

Iran

Handlingsplanen för Irans kärntekniska program (JCPoA) från 2015 är fortsatt i kraft trots USA:s ensidiga beslut våren 2018 att dra sig ur överenskommelsen. USA har därefter återinfört och utvidgat de sanktioner som tidigare lyfts med anledning av överenskommelsen. De amerikanska sanktionerna har till del även verkan mot tredje land, så kallad sekundär verkan, och har en kraftigt bromsande effekt på den globala handeln med Iran. Detta främst genom bankvärldens ovilja att hantera överföringar med iransk koppling.

De sanktioner som EU fortsatt upprätthåller mot Iran inom ramen för handlingsplanen är oförändrade och innebär liksom tidigare att ett stort antal produkter omfattas av tillståndsplikt. Trots den beskrivna situationen och pågående pandemi har antalet inkommande och avgjorda ärenden under året varit större än väntat. EU:s sanktioner i kombination med den osäkerhet som de ständigt expanderande amerikanska sekundära sanktionerna föranleder innebär att ISP tar emot en ansenlig mängd ansökningar och frågor från svenska företag.

Konsultationer i ett tidigt stadium

Med anledning av sanktionsreglernas komplexitet, exportörernas riskmedvetenhet och en ovisshet kring vad som gäller enligt nya sanktionsförordningar i kombination med en föränderlig omvärld konsulteras ISP ofta innan ett företag inkommer med en eventuell

tillståndsansökan. Den övervägande delen av de frågor som ställs till ISP avklaras redan vid de initiala kontakterna utan att ett ärende behöver upprättas.

Konventionen om förbud mot kemiska vapen

ISP är nationell myndighet för Sveriges åtaganden enligt konventionen och det åligger inspektionen att närvara vid rutininspektioner och lämna deklarerationer samt i övrigt förmedla information som Sverige är skyldigt att tillhandahålla inom ramen för åtagandena i konventionen.

De ändringar i konventionen som trädde i kraft den 7 juni 2020 innebär att ytterligare kemikalier har förts upp på den så kallade lista 1. I dagligt tal tillhör dessa kemikalier Novichok-familjen.

Organisationen för förbud mot kemiska vapen (OPCW) har tillsammans med berörda statsparter utrett attacken mot den ryske oppositionsledaren Navalnyj. Slutsatsen var att attacken genomfördes med ett icke-listat Novichok-ämne, vilket kan få konsekvenser genom fortsatt arbete med att lista fler kemikalier.

OPCW:s Fact Finding Mission, vars uppdrag är att samla fakta kring kemvapenincidenter, har delgivit ett antal rapporter under året angående misstänkta fall av användning av kemiska stridsmedel i Syrien. I ett par fall föreföll det, enligt OPCW:s Fact Finding Mission, sannolikt att kemiska stridsmedel använts av syrisk militär.

Under 2020 har OPCW genomfört inspektioner på fyra av de totalt 24 inspektionspliktiga anläggningarna i Sverige. ISP biträdde OPCW vid inspektionerna.

Lagen om krigsmateriel

Lagen (1992:1300) om krigsmateriel gäller dels materiel som är utformad för militärt bruk och som enligt regeringens föreskrifter utgör krigsmateriel, dels tekniskt stöd avseende sådan krigsmateriel. I förordningen (1992:1303) om krigsmateriel har regeringen närmare angivit vad som ska omfattas av lagens bestämmelser. Vad som utgör krigsmateriel enligt förordningen överensstämmer med EU:s gemensamma militära förteckning, med tre nationella tillägg. Därtill görs en indelning i krigsmateriel för strid och övrig krigsmateriel. Med krigsmateriel för strid avses materiel med en förstörelsebringande verkan, inklusive sikten för sådan materiel och materiel för eldledning. Som övrig krigsmateriel räknas vissa delar och komponenter till krigsmateriel för strid samt materiel som inte har direkt förstörelsebringande verkan i en stridsituation.

Enligt lagen om krigsmateriel gäller generella förbud mot tillverkning, tillhandahållande och utförelse av krigsmateriel samt för lämnande av tekniskt bistånd till någon utanför landet. För dessa verksamheter kan emellertid tillstånd beviljas. Den som har tillstånd att tillverka och tillhandahålla krigsmateriel står under tillsyn av ISP.

Från och med den 1 februari 1996 prövas frågor om tillstånd enligt lagen om krigsmateriel i första hand av ISP, utom i sådana fall där ett ärende bedöms vara av principiell betydelse eller annars av särskild vikt. Ärendet ska i sådant fall överlämnas till regeringen för avgörande. Samråd ska ske med exportkontrollrådet innan ISP lämnar över ett ärende till regeringen. Generaldirektören för ISP bestämmer vilka andra ärenden som före avgörandet ska läggas fram för exportkontrollrådet.

Svenska riktlinjer för krigsmaterielexport och annan utlandssamverkan

Enligt 1 § andra stycket lagen om krigsmateriel får tillstånd enligt lagen lämnas endast om det finns säkerhets- eller försvarspolitiska skäl för det och det inte strider mot Sveriges internationella förpliktelser eller Sveriges utrikespolitik i övrigt. De närmare principerna för prövningen har lagts fast i regeringens praxis och kommit till uttryck i regeringens riktlinjer för krigsmaterielexport och annan utlandssamverkan som riksdagen godkänt (jfr prop. 1991/92:174 s. 41 f., prop. 1995/96:31 s. 23 f. samt prop. 2017/18:23). Riktlinjerna i fulltext redovisas nedan.

Den 15 april 2018 infördes ändrade riktlinjer för krigsmaterielexport. De svenska riktlinjerna i fulltext (prop. 2017/18:23 s. 66 f.) är enligt följande:

Vid prövning av ärenden om tillstånd till utförelse av krigsmateriel, eller till annan samverkan med någon i utlandet om krigsmateriel, bör följande gälla.

Tillstånd bör bara medges om utförelsen eller samverkan

1. behövs för att tillgodose det svenska försvarets behov av materiel eller kunnande, eller det i övrigt finns ett säkerhetspolitiskt intresse för det, samt
2. det inte står i strid med principerna och målen för Sveriges utrikespolitik.

Vid prövningen av ett tillståndsärende ska en helhetsbedömning göras av alla för ärendet betydelsefulla omständigheter med utgångspunkt från de nyss angivna grundläggande principerna.

Utrikespolitiska hinder finns inte i fråga om samverkan med eller export till de nordiska länderna, länderna inom Europeiska unionen eller de traditionellt alliansfria staterna i Europa. Samverkan med dessa länder får i princip anses stå i överensstämmelse med Sveriges utrikes- och säkerhetspolitik.

Tillstånd får endast avse en stat, en statlig myndighet eller en av en stat auktoriserad mottagare. Vidare ska det vid utförelse av materiel finnas ett slutanvändarintyg, om det inte är obehövligt. En stat som i strid med ett åtagande gentemot Sverige har tillåtit eller underlåtit att förhindra vidareexport av svensk krigsmateriel ska i princip inte komma i fråga som mottagare av sådan materiel från Sverige så länge omständigheterna kvarstår.

Tillstånd till utförelse eller annan utlandssamverkan enligt krigsmaterielagen ska inte beviljas, om det skulle strida mot internationell överenskommelse som Sverige har biträtt, ett beslut av FN:s säkerhetsråd, Organisationen för samarbete och säkerhet i Europa (OSSE) eller Europeiska unionen eller mot folkrättsliga regler om export från neutral stat under krig (ovillkorliga hinder).

Respekt för mänskliga rättigheter och den mottagande statens demokratiska status utgör centrala villkor vid tillståndsprövningen. Ju sämre den demokratiska statusen är desto mindre utrymme finns för att tillstånd beviljas. I fall det förekommer allvarliga och omfattande kränkningar av mänskliga rättigheter eller grava brister i den demokratiska statusen utgör det hinder för beviljande av tillstånd.

I tillståndsprövningen ska det också beaktas om utförelsen eller utlandssamverkan motverkar en rättvis och hållbar utveckling i mottagarlandet.

Tillstånd till utförelse av krigsmateriel för strid, eller till annan utlandssamverkan som avser krigsmateriel för strid eller övrig krigsmateriel, bör inte beviljas om det avser en stat som befinner sig i väpnad konflikt med en annan stat, oavsett om krigsförklaring har avgetts eller ej, en stat som är invecklad i en internationell konflikt som kan befaras leda till väpnad konflikt eller en stat som har inre väpnade oroligheter.

Tillstånd bör beviljas för utförelse av materiel som klassificerats som övrig krigsmateriel. Denna presumtion gäller om den mottagande staten inte befinner sig i väpnad konflikt med en annan stat eller har inre väpnade oroligheter, det i den mottagande staten inte förekommer allvarliga och omfattande kränkningar av mänskliga rättigheter, det inte finns grava brister i den mottagande statens demokratiska status och det inte finns ett ovillkorligt hinder.

Ett meddelat tillstånd till utförsel ska återkallas om det uppstår ett ovillkorligt exporthinder. Ett tillstånd bör också återkallas om den mottagande staten kommer i väpnad konflikt med en annan stat eller får inre väpnade oroligheter. Undantagsvis bör det, i de två senare fallen, vara möjligt att avstå från att återkalla ett tillstånd, om det är förenligt med de folkrättsliga reglerna och med principerna och målen för Sveriges utrikespolitik.

Tillstånd bör beviljas för utförsel av reservdelar till krigsmateriel som tidigare har exporterats eller överförts med tillstånd, om det inte finns ett ovillkorligt hinder. Detsamma bör gälla beträffande speciell ammunition till tidigare levererad krigsmateriel och andra leveranser som har direkt samband med tidigare levererad krigsmateriel. Följdliveranser ska bedömas från fall till fall enligt de ovan angivna förutsättningarna.

När det gäller avtal med en utländsk part om gemensam utveckling eller tillverkning av krigsmateriel ska tillståndsbedömningen utgå från de angivna grundläggande kriterierna. Utförsel till samarbetslandet som följer av avtalet, bör medges, om inte ett ovillkorligt hinder uppstår. Utförsel från ett samarbetsland till tredjeland enligt avtalet bör prövas genom en sammanvägning av det svenska intresset av samarbetet, intresset av en ansvarsfull exportkontroll samt det svenska bidragets betydelse för materielen eller samarbetet.

När det gäller mer omfattande och för Sverige viktigare utlandssamverkan på krigsmaterielområdet bör en regeringsöverenskommelse träffas mellan Sverige och samverkanslandet. Innan överenskommelser av detta slag ingås, bör utrikesnämnden höras.

Övergripande kriterier och bedömningskriterier

Riktlinjerna uttolkas med brett parlamentariskt stöd och är vägledande för ISP vid prövningen av ärenden om tillstånd enligt lagen och förordningen om krigsmateriel.

Vid sidan av själva riktlinjerna beaktas också internationella åtaganden som Sverige har gjort och är bundna av. Det handlar i första rummet om EU:s gemensamma ståndpunkt (2008/944/Gusp) om vapenexport och artiklarna 6 och 7 i FN:s vapenhandelsfördrag (ATT), men kan även avse andra förpliktelser, t.ex. att inte exportera personminor enligt Ottawakonventionen.

Europaparlamentets och rådets förordning om genomförande av artikel 10 i FN:s protokoll om olaglig tillverkning av och handel med eldvapen, delar till eldvapen och ammunition

Den 30 september 2013 trädde förordningen (2013:707) om kontroll av vissa skjutvapen, delar till skjutvapen och ammunition samt vissa ändringar i förordningen (1992:1303) om krigsmateriel i kraft.

Förordningen och ändringarna i krigsmaterieförordningen kompletterar Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 258/2012 av den 14 mars 2012 om genomförande av artikel 10 i FN:s protokoll om olaglig tillverkning av och handel med eldvapen, delar till eldvapen och ammunition, bifogat till Förenta nationernas konvention mot gränsöverskridande organiserad brottslighet, och om införande av exporttillstånd, import- och transiteringsåtgärder för skjutvapen, delar till skjutvapen och ammunition, som reglerar tillstånd att exportera civila skjutvapen, delar till skjutvapen och ammunition utanför EU samt vissa import- och transiteringsåtgärder vid sådan export. Förteckning över de skjutvapen, delar och väsentliga delar till skjutvapen och ammunition som är under kontroll framgår av en bilaga till förordning 258/2012.

ISP är tillståndsmyndighet för ärenden enligt förordningen.

Rådets förordning (EG) nr 428/2009 om upprättande av en gemenskapsordning för kontroll av produkter och teknik med dubbla användningsområden

Gemensam EU-lagstiftning

Rådet antog år 2009 rådets förordning (EG) nr 428/2009 om upprättande av en gemenskapsordning för kontroll av export, överföring, förmedling och transitering av produkter med dubbla användningsområden (omarbetning). Förordningen trädde i kraft den 27 augusti 2009 och ersatte en EU förordning från år 2000, rådets förordning (EG) nr 1334/2000. Till skillnad från de internationella exportkontrollregimerna är förordningen juridiskt bindande för Sverige, liksom för alla andra EU-stater. Syftet är att så långt möjligt etablera fri rörlighet för kontrollerade produkter inom den inre marknaden samtidigt som de olika nationella systemen för kontroll av export till tredjeland stärks och harmoniseras.

Förordningen förenar medlemsstaternas åtaganden inom ramen för de internationella exportkontrollregimerna med friast möjliga rörlighet av varor inom den inre marknaden. Utvecklingen inom regimerna beaktas genom återkommande ändringar och uppdateringar av produktlistorna till förordningen. Förordningens medföljande bilagor beslutas inom ramen för gemenskapssamarbetet i första pelaren, vilket innebär att de får direkt verkan på det nationella planet. Bilagorna ska enligt förordningen uppdateras varje år.

Bedömningen i tillståndsärenden har underlättats genom att förordningen inkluderar gemensamma kriterier som medlemsstaterna har att beakta vid sin prövning. Tillstånd beviljas dock nationellt, se nedan. Vidare finns ett generellt gemenskapstillstånd för export av vissa produkter till vissa angivna tredjeländer. Denna tillståndstyp har förenklats arbetet för de exporterande företagen genom att ett och samma tillstånd kan återopas oavsett var utförelsen från EU äger rum. Detta har även lett till en ökad samsyn inom EU när det gäller denna typ av export.

I Sverige kompletteras EU-förordningen av lagen (2000:1064) om kontroll av produkter med dubbla användningsområden och av tekniskt bistånd, samt förordningen (2000:1217) om kontroll av produkter med dubbla användningsområden och av tekniskt bistånd. Båda författningarna trädde i kraft den 1 januari 2001.

Till skillnad från vad som gäller för krigsmateriellagstiftningen, där utförseltillstånd utgör undantag från ett generellt exportförbud, är förhållandet det omvända under regelverket för kontroll av produkter med dubbla användningsområden. Här är utgångspunkten att utförseltillstånd ska ges såvida det inte strider mot utrikes- eller säkerhetsintressen såsom dessa beskrivs i EU-förordningen.

För export, överföring och tillhandahållande av förmedlingstjänster av produkter med dubbla användningsområden krävs det tillstånd. Tillståndsgivande myndighet är ISP. När det gäller kärnämnen och material m.m. i kategori 0 i bilaga I till EU-förordningen är det emellertid SSM som meddelar tillstånd.

Lagen om kontroll av produkter med dubbla användningsområden och av tekniskt bistånd saknar liksom sin föregångare särskilda bestämmelser om möjligheten att få förhandsbesked om huruvida ett utförseltillstånd kommer att ges vid en eventuell export av produkter med dubbla användningsområden till en specifik destination. En praxis har emellertid utvecklats med innebörden att ISP ger företag förhandsbesked.

Generalklausulen – en uppsamlingsbestämmelse (catch-all)

Enligt artikel 4 i rådets förordning (EG) nr 428/2009 kan tillstånd krävas för export av produkter som inte är angivna i bilagorna till rådsförordningen (s.k. icke-listade produkter) om exportören har informerats av svenska myndigheter att produkten helt eller delvis är eller kan vara avsedd att användas i samband med produktion m.m. av massförstörelsevapen eller missiler som är kapabla att bära sådana vapen. Generalklausulen har tillkommit som en uppsamlingsbestämmelse för att se till att syftet med regleringen inte kringgås på grund av att produktlistorna sällan kan vara heltäckande med anledning av den snabba teknologiska utvecklingen.

För att generalklausulen ska vara tillämplig krävs att exportören har blivit informerad av svenska myndigheter om produktens användningsområde. Exportören är emellertid även skyldig att upplysa svenska myndigheter om exportören är medveten om att en produkt helt eller delvis är avsedd för sådan användning som regleras i förordningens artikel 4.1–4.3 i EU-förordningen. ISP eller SSM ska då avgöra om tillstånd ska krävas för exporten.

Generalklausulen innefattar även särskilda krav på tillstånd i vissa fall för export relaterad till militär slutanvändning eller krigsmateriel, eller för export av icke-listade produkter som är eller kan vara avsedda för militär slutanvändning i ett land som omfattas av ett FN-, EU- eller OSSE-embargo, samt för icke-listade produkter som är, eller kan vara, avsedda

Skr. 2020/21:114 att användas som delar eller som komponenter till krigsmateriel som
Bilaga 4 olovligen har exporterats.

Förkortningar

Skr. 2020/21:114

Bilaga 5

AG	Australia Group
ATT	Arms Trade Treaty
BTWC	The Biological and Toxic Weapons Convention
CARD	Coordinated Annual Review on Defence
Coarm	Council Working Group on Conventional Arms Export
CoCom	Coordinating Committee on Multilateral Exports Controls
Conop	Council Working Group on Non-Proliferation
CWC	Chemical Weapons Convention
DUCG	Dual-Use Coordination Group
EDA	European Defence Agency
EDF	European Defence Fund
EG	Europeiska gemenskapen
EKR	Exportkontrollrådet
EU	Europeiska Unionen
FA	Framework agreement
FMV	Försvarets materielverk
FN	Förenta Nationerna
FOI	Totalförsvarets forskningsinstitut
Gusp	EU:s gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik
IAEA	Internationella atomenergiorganet
ISP	Inspektionen för strategiska produkter
JCPoA	Joint Comprehensive Plan of Action
KM	Krigsmateriel
KS	Krigsmateriel för strid
LoI	Letter of Intent
MANPADS	Man-Portable Air Defence Systems
ML	Militär lista
MTCR	Missile Technology Control Regime
Nato	North Atlantic Treaty Organization
NL	Nationella tillägg i förekommande fall
Nordefco	Nordic Defence Cooperation
NPT	Non-proliferation treaty
NSG	Nuclear Suppliers Group
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development
OSSE	Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa
Pesco	Permanent Structured Cooperation
PDA	Produkter med dubbla användningsområden
PGU	Politik för global utveckling
PSI	Proliferation Security Initiative
SCB	Statistiska centralbyrån
SOFF	Säkerhets- och Försvarsföretagen
SSM	Strålsäkerhetsmyndigheten
SÖ	Sveriges internationella överenskommelser
WA	Wassenaar Arrangement
WPDU	Working Party on Dual-Use Goods
ZC	Zangger Committee
ÖK	Övrig krigsmateriel

Vägledning till andra källor

Australiengruppen: www.australiagroup.net

Europaparlamentet: www.europarl.europa.eu

Europeiska unionens råd: www.consilium.eu

Europeiska unionen: www.europa.eu

Exportkontrollrådet: www.isp.se/om-isp/vara-rad/exportkontrollradet

Förenta Nationerna: www.un.org

Handlingsplan för företagande och mänskliga rättigheter:

<https://www.regeringen.se/informationsmaterial/2015/08/handlingsplan-for-foretagande-och-manskliga-rattigheter/>

Human Development Report 2020: www.hdr.undp.org

Internationella atomenergiorganet, International Atomic Energy Agency:
www.iaea.org

Inspektionen för strategiska produkter: www.isp.se

Missilteknologikontrollregimen: www.mtcr.info

Nuclear Suppliers Group: www.nuclearsuppliersgroup.org

Organization for the Prohibition of Chemical Weapons: www.opcw.org

Organization for Security and Co-operation in Europe: www.osce.org

Stockholm International Peace Research Institute: www.sipri.org

Strålsäkerhetsmyndigheten: www.ssm.se

Sveriges Exportkontrollförening: www.exportkontrollforeningen.se

Utrikesdepartementet: www.ud.se

Wassenaar-arrangemanget: www.wassenaar.org

Zangerkommittén: www.zangercommittee.org

Utrikesdepartementet

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 8 april 2021

Närvarande: statsminister Löfven, ordförande, och statsråden Bolund, Johansson, Hultqvist, Andersson, Damberg, Shekarabi, Ygeman, Linde, Ekström, Eneroth, Dahlgren, Ernkrans, Lindhagen, Stenevi, Olsson Fridh

Föredragande: statsrådet Johansson

Regeringen beslutar skrivelse Strategisk exportkontroll 2020 – krigsmateriel och produkter med dubbla användningsområden